

Werk

Titel: Thesaurus Iuris Executivi Rutgeri Rulant, Icti. Quadripartitus

Untertitel: Quarum Pars Prima exhibet usum verum executivum, mediante Brachio Eccles lastico, Seculari, Regio, Et Militari, Eorumque imploratione. Secunda, exactam praecipuarum Rerum Civilium tractationem ... Tertia, perfectam manuductionem Executioni Rerum Criminalium inservientem. Quarta, Decem Classes Relationum, Actorum ac Votorum Cameralium praedictis materiis accommodatarum ... Atque Ita His Quatuor Partibus, Non Solum Executionis Materia fructuosissima continentur, sed & diversae per totum ius privatum dispersae materiae videlicet ...

Verlag: Author; Weissius

Ort: Francofurti ad Moenum; Francofurti ad Moenum

Jahr: 1624

Kollektion: VD17-Mainstream

Digitalisiert: Niedersächsische Staats- und Universitätsbibliothek Göttingen

Werk Id: PPN755514025

PURL: <http://resolver.sub.uni-goettingen.de/purl?PPN755514025>

OPAC: <http://opac.sub.uni-goettingen.de/DB=1/PPN?PPN=755514025>

LOG Id: LOG_0028

LOG Titel: Cap. I. - Cap. LX.

LOG Typ: chapter

Terms and Conditions

The Goettingen State and University Library provides access to digitized documents strictly for noncommercial educational, research and private purposes and makes no warranty with regard to their use for other purposes. Some of our collections are protected by copyright. Publication and/or broadcast in any form (including electronic) requires prior written permission from the Goettingen State- and University Library.

Each copy of any part of this document must contain these Terms and Conditions. With the usage of the library's online system to access or download a digitized document you accept the Terms and Conditions.

Reproductions of material on the web site may not be made for or donated to other repositories, nor may be further reproduced without written permission from the Goettingen State- and University Library.

For reproduction requests and permissions, please contact us. If citing materials, please give proper attribution of the source.

Contact

Niedersächsische Staats- und Universitätsbibliothek Göttingen
Georg-August-Universität Göttingen
Platz der Göttinger Sieben 1
37073 Göttingen
Germany
Email: gdz@sub.uni-goettingen.de

CAP. CXXVII.

Argumentum est in Summario.

SUMMARIUM.

Iurare etiam debent Iudai.

S Etagesimosexto iurare debent etiam Hebraei, quomodo autem, ultra ea quae supra diximus, tradit Bart. in l. 3. §. de ferre. ff. de iureiuran. & in rubric. ff. de iustitia & iure. & in l. spadonem. §. iam autem, per illum text. ff. de excus. tuto. & Bald. & Ang. in l. non erit, §. Diuus. ff. de iureiuran. & tradit Specul. in titul. de iuramen. calum. §. restat. versic. sed pone. Iudaeus. & Innoc. & Imola in c. & si Christus, extra de iureiuran. & Ant. & Butrio in proem. decretal. & Pau. Castren. in consil. 98. visa quadam scriptura, & optime Ludo. Rom. in consil. 155. praemissum laudum. & las. in authen. sacramenta puberum, num. 66. C. si aduers. vendit.

§. IX.

CAP. I.

ARGUMENTUM.

Variae periurii poenae.

SUMMARIA.

- 1 Iuramentum magis ligat quam qualibet poena pecuniaria, & de periurij poenis.
- 2 Poena periurij, quae sit.
- 3 Poena periurii est etiam terra sterilitas.
- 4 Poena periurii est captura principum & ciuitatum euersio & desolatio.
- 5 Poena periurii mors.
- 6 Poena periurii, vt raptum restituat.
- 7 Periurii magna prodigia.
- 8 Poena periurii, vt quadraginta dies in pane & aqua & septem sequentes annos poeniteat, & in testimonium non recipiatur periurus.
- 9 Poena periurii vt periurantes capite plecterentur a quod Aegyptios.
- 10 Poena periurii visus amissio.
- 11 Iuramenti effectus maximus.
- 12 Principum hodiernorum iusiurandi seruandi mos.
- 13 Periurio Dii indignantur, & poenas imponunt.
- 14 Princeps qui periurii causa a suis necatur.
- 15 Iusiurandum apponere non possunt notarij, neq; iudices, etiam quod auctoritatem & facultatem habeant extendendi instrumenta, vt voluerint sine consensu partis.
- 16 Poena peierantium est etiam infamia, & quando eam incurrant ipso iure, & quando requiratur sententia.
- 17 Poena iurantis in re pecuniaria per genium principis, est sustigatio.
- 18 Periuria a principe laico, an puniri possint.
- 19 Periuria quare grauissima poena corporali non puniuntur.
- 20 Poena priuationis ab ordine punitur periurus de iure canonico de simplici periurio, & clericus beneficio priuandus est.

21 Periurium vtroque iure tam civili quam canonico poena infamia punitur.

22 Periurii poena duodecim recitantur.

Quoniam iusiurandi vinculum magis afficit quam quaeuis alia poena ꝛ pecuniaria, cum in altero de pecunia damno, in altero vero de animae salute, quae rebus omnibus praefenda est. l. sancimus. C. de sacrosan. eccles. & l. si in duobus. ff. de regul. iur. in princ. tractetur: merito ꝛ nonnulla de poenis iuramentorum referenda sunt: & in primis sciendum est, deierationem Dei iram continere. Legitur namque Iosue 9. Iurauimus eis in nomine Dei Israel & ideo Deos attingere, ne contra nos Dei ira conciterur: si peierauerimus, dubium non est. Accedat etiã, quatenus pertinet ad poenas temporales, & quae in vita irrogantur, q̄ ppter periurium superuenit sterilitas ꝛ terrae, seu fames tempore Dauid, quae tres annos populum afflixit. Idem quoque accidit ob periurium Saulis. Accedat etiam quod Rex Sedechias ꝛ captus est Hierosolyina depopulata ob id quod Rex ipsa iuramentum fidelitatis Nabuchodonosor non seruauit, vt habetur in 4. Regum vltimo, & legitur 1. Reg. ca. 2. quod Salomon Rex propter iuramentum non seruatum Persemei de non recedendo ab eo, & alibi accedendo, eum occidi iussit, ꝛ & occisus fuit. & Leuit. 1. c. 5. in fi leguntur huiusmodi verba. Aut si rem perditam inuenit, & eam negauerit, iuraueritque, falso superquatiã rem ex omnibus his, quae facere solet homo, in quae hic peccare. Si itaq; peccauerit & deliquerit, restituat ꝛ raptum q̄ rapuit, aut quod per calumniam extorsit, aut depositum quod illi fuit commissum, aut rem perditam, quam inuenit: Quin totum illud, super quo peierauerit, reddet sorte addita ei quinta eius parte: reddat inquã ei, cuius est in die quo expirat delictum sum: sacrificium vero pro delicto suo tribuat Domino. Mos. n. iurandi antiquorum legitur Genes. cap. 24. hunc in modum. Pone quãso manũ tuam subtus femur meum, iuramentumque te per Deum caeli & terrae adigam, ne accipias vxorem filio meo de filiabus Chanaam, inter quos ego habito, Apud Vestinos, Picentes, Marfos, Pelignos, Marrucinos, Samnites & Laianos, cum adhuc non defecissent & Cai. lex. Praetorem Roma ꝛ legatum a se missum apud Alculum, omnesque ciues occidissent contra foedus & iusiurandum, pacis continuo atrocissimã perniciem infamissima praecessere prodia. Omnia namque animalia, quae in suis stabulis contineri consueuerunt, eis relictis, pascuisque cum vlulatu, hinnitu, mugituque miserabili ad siluas montesque fugerunt. Canes quoque lachrymosis ac mœstis vlulatibus luporum ritu oberrarunt, vt inquit Orosius lib. 5. c. 18. Vnde Aristoteles Alexandro dixit: si quæreres, quae fuit causa destructionis regni Barbarorum & Scytharum: responderem, quia Reges eorum iuramentis utebantur ad fraudem & deceptionem hominum, federa frangentes. Irrogatur & alia poena ꝛ periuris de iure canonico, de qua habetur inc. quicumq; sciens peierauerit. 6. q. 1. quae huiusmodi est: Quadraginta namq; dies in pane & aqua, & septem sequentes annos eos poenitere debere: ac etiam vt nunquam in testes recipiantur vt habetur in c. si quis periurauerit. 22. quæstio. 5. Aegyptii ꝛ autem capite periuros multabant, tanquam hi, qui duplici scelere tenerentur, vt qui & pietatem erga Deos violassent, & fidem

dem inter homines tollerent: quæ quidem maximum est societatis humanæ vinculum, vt inquit Diodorus Siculus *lib. 12. rerum antiquarum, cap. 3. & attestatur idem lib. 2. bibliotheca, in fin.* quod Palliori templum Siculi tanta veneratione prosequerentur, vt sanctissima per illud, summæq; obstricta religioni iurameta depromerent: Indeque fides & integritas dictorum explorabatur. Periueros namque
 10 illico Deus repentino corripiebat supplicio: † nam nonnulli ob periuriū luminibus exæcati è templo discedebant, & iudicio corporum, si accusatus criminali causa renunciabatur degradabatur: §. criminis, disti. 75. Quam enim sancte & quam inuolante iurisiurandi religio apud prisca illos Romanos colebatur, non solum testis est (vt supra etiam retulimus) Marcus Atilius Regulus, qui in Pœnorum seruitutem deductus, vt ex vno & eo sene, complures Carthagenensium iuuenes pensarentur in contrarium dato, Consul Carth. petiit, non ignarus ad quam crudeles & sibi infestos Deos reuerteretur: Verum quia illis iurauerat, si eorum captiui redditi non forent, ad eos sese rediturus, vt *author est Linius lib. 18. & Valerius Maximus lib. 1. in c. de seruanda religione, & late etiam tradit Follerius in sua praxi censuali, l. Nicolaus, num. 75. cum sequentib.* Dicit etiam Guil. Benedic. *in c. Rainutius, in verbo testamentum, 3.*
 11 *num. 42, extra de testam. effectum* † iurisiurandi maximum quidem esse, ita vt iureiurando contraueniens sit ipso iure infamis. *l. si quis maior. C. de transactio.* Et ideo non sine causa Alexander, vt refert Valerius Maximus, sua iuraturanda violare noluit: immo pro viribus semper obseruare conatus est: ita vt cum ad dissipandum urbem Lapfacum iret, illi Anaximenes eius præceptor obuiam factus est: & cū sciret Alexander eum pro ciuitate loquuturum esse, eum iureiurando præuenit, & dixit se non facturum, quod ipse petiisset: Vnde tunc Anaximenes postulauit, vt illam urbem destrueret: id quod audiens Alexander, urbem illam in sua pace reliquit. Verum exclamat eo in loco Guilielmus, quod Principes hoc tempore non ita iuramenta iua obseruent, vt latius ipse prosequitur. Vnde dixit Ouidius,

Amplector sanctas, qua dant bona semina, fraudes.

Ex his igitur satis constat, iurameta apud antiquos in maxima semper veneratione fuisse.

Ab his facile intelligi potest, in qua veneratione apud catholicos esse debeant ob eius effectus: & ideo dixit Quintilianus *lib. 18.* iurare graui viro, nisi vbi necesse est, non conuenire: si tamen semel honeste iuratum fuerit, non solum amico & familiari sed inimico quoque & ignoto mentiendum non esse, ne lingua à suo sensu discordet, vt inquit Lactantius *lib. 1. de vero cultu.* & M. Tullius *lib. 1. de offic* inquit, nullo pacto iurare debes, quod tenere nolis. Hodie autem † Principes plerique vsu habent dum suis rebus timent, iureiurando multa polliceri: Mox vero tergiversari, si fortasse fortuna arrideat, non aduertentes, vt supra ex Homero diximus, quod violato à Laomedonte Troiano Rege, Priamique patre iuramento † indignati Dii Neptunus
 12 urbem aquis repleuit, & Apollo pestilentiam immisit, & vt Hieremias *25. c.* prædixerat, ob periuriū causam Zechiæ Regis Piphidem Nabuchodonosor Regi promissam hosti non seruauerat, ipse populus Israel destructa Hierosolyma captiui in Ba-

bilonem adducti fuerunt, vt supra diximus, & hatur Hierem. *c. fin.* vbi eo interfecto, annos septingentos permanserunt, vt habetur *2. Paral. c. 36.* Circunfertur etiam de Astulpho Longobardorū Rege, qui ob violatum Pipino Francorum Regi pro ecclesia bellanti præstitum iuramentum, turpiter expirauit. De quo Gaguin. *lib. 3. cap. 4. ita ait.* Primo insequenti vere Pipinus in Longobardos exercitū ducit: cui ad Alpium angustias occurrēs Astulphus transitu Franchos prohibere contēdit: sed irruentium in se Franchorum impetum non sustinens, Papiam se recepit: Vbi milite Franchos circumualatus obsides quadraginta Pipino daturatque Romano Pontifici, quæcunque abstulisset restituere. Atque ita à tributis Stephano Pontifici militum firmissimis copiis cum in sedem Pipinum restituit: Cognito in Franciam Pipini absensu, Astulphus neque obsidum, neque iurisiurandi curam habens nullis se promissis absoluit. Quamobrem Pipinus superatis iterum Alpiis, Astulphum Papiæ obsidet: Obsidione pressus Astulphus Rauennam Pipino cum aliis, quas Pontifici abstulerat, aliquot urbibus, quæ in exatatu erant restituit: Receptas Pipinus Stephanus assignat: ipse vero Astulphus non multum post equo forte delapsus ceruicem fregit, & subdit eodem *c. in fin.* quod Cayfirus Dux Aquitanus de certo contra clerum sacrilegio commisso delatus, cum legatis Regis reddere cuncta promississet, & religione iuramenti sprete, peiora attentasset, perfidia Cayfiri cognita Pipinus vicisci iurisiurandi contemptorem pergit: Castellis compluribus solotenus dirutis Borbonium, Cantellam atque Claromontem recepit: Inde cum Lemouicas peruenisset: omnibus igne ferroque consumptis, crebras expeditiones in Aquitaniam duxit. excursa Aquitania, deficientibusque ad Pipinum pluribus urbibus, † Cayfirus à suis necatur. Nō ita, subdit Guil. de Benedic. *ibidem, nu. 44.* Marcum Antonium Consulem Romanum fecisse, de quo habetur in *l. postliminii ius. §. captiuus. ff. de capt. & postlim. reuers.* qui cum ab Afris cū omni exercitu deuictus esset, ita vt duobus extantibus Romanis & fugientibus triginta milibus occisis ipse cum quingentis captiuis in vinculis teneretur: Denique à Marco, Emilio, Paulo & Seruio Fuluio Romanis Cōs. Afri superati essent, vt ducentis hostium milibus occisis captisque centum & triginta per Carthagenensem cum legatis mitteretur, vt captiuorum permutationem à Romanis implorarent: iuramento tamen præstito, qd si Romani permutationi non assentirent: Carthaginem ipse rediret, Romamque cum venisset, & in Senatu contraria legationi suæ afferens, non esse vtile Romanis propter ipsum iā senem tot nobiles captiuos permutare persuasisset Romanis permutationem offerentibus & ad moram eum horrantibus, quia iurauerat, redire prælegit & Carthaginem rediit: Quem Afri confestim in angusto ligno clauis acutis confixo pœna caueæ incluserunt, vbi palpebris circunciso vsque ad mortem stare & vigilare fecerunt, Diuo attestante Augustino *lib. 1. de ciuit. Dei, c. 15. & c. 24. & lib. 2. c. 3. & c. 14. lib. 3. & cap. 8. lib. 5.* An autem Regulus, ille in foro conscientia vinculo iuramenti redire teneretur in carcerem, satis copiose supradictum est: & est gloss. *in clem. pastoralis, de re iudica. & Barto. in l. relegati. ff. de pœn. & Panorm. in c. inter alia, in fin. extra de immun. eccles.*

50. dies, vt sup. diximus, & dicit *tex. in c. predicandi, 12. q. 1. dū* habetur; poenitentia periuuri esse, vt est illa ipsius homicidii, ciuilitate tamē agēdo, vt inquit *Ias. in d. §. itē si quis iurauerit, col. 2. † periuuri septē sunt poenā. Prima est, vt si aliquis iuret in cōtractu, cōpromisso, vel t̄sactione, & postea nō obseruat iusiurandū, cadat in poenas d. l. si quis maior. C. de t̄sactō. q̄ est vt ipso iure priuetur omni iuris actione, vt late tradit *Ias. in d. l. si quis maior, & Alex. in consi. 76. vol. 5. dū* inquit, illam legem in quocunq; alio cōtractu locum habere, & idē iterū *Ias. in d. l. col. 3. & in l. quod te, col. 8. ff. si cer. per.* Secūda vero poena est, quod efficiatur infamis infamia facti & iuris, d. c. infames, 6. q. 1. & notant *Barr. & Ang. in l. Lucius. ff. de his, qui notā. infam. & Ias. in d. l. si quis maior. col. 5. & ideo dicit Cice. lib. 2. de legib. periuuri poena diuina exitiū, humana dedecus afferri. Tertia autē poena est, q̄ ex p̄cedenti lubescit: Nā ex quo infamis efficitur, amplius ad vllam dignitatē nō admittitur, l. quoties, C. de dignit. li. 12. & tradit *Bal. in l. 2. C. de reb. cred.* Infamis enim portæ dignitatis non patere dixit *tex. in c. regula iuris, de reg. iur. in 6.* Quarta etiā poena subsequitur, quia periuurus amplius ad testimonium nō admittitur, c. parvuli, 17. q. 5. & c. quicunq; fratres, 6. q. 1. & c. testimonium, & c. sicut, extra de testi. & c. literas extra de p̄sum. cum aliis adductis à *Iaso. in d. §. si quis iurauerit, & faciunt ea quae dicit idē Ias. in repetitōne l. admonendi, col. 26. ff. de iureiur. & facit gl. in l. Lucius, in si. ff. de his, qui notā. infā. Vnde dicit *Alex. in consi. 133. col. 6. vol. 1. periuurum in vno, in aliis nō admitti, & non intelligunt p̄dicta, etiā quod adhuc sentētia condemnatus non sit, voluit Bal. in l. si veteris, C. de fide instrum. & procedit, etiā si de suo delicto poenitentiam egerit, vt tradit *Ias. in d. §. si quis iurauerit, & latius in l. in arnam, C. de inof. testam.* Nec etiā statit cautioni iuratoriæ illius, qui est periuurus, vt inquit *Ias. in l. 1. ff. qui satisd. cogan. & Ioan. Sanson in consuetud. Turonen. in ritu. des drubr. de basse iustic. 24. fol. 26.* Quinta poena est, quod periuurus ab agendo repellatur, vt est *tex. in d. c. parvuli, 22. q. 5.* Id tamen intelligendum est, vt dixit gl. & sequuntur *Doct. in c. dilecti, extra de foro compet. & dicit Ias. in d. §. si quis iurauerit, & Anto. de But. in eodem c. dilecti, col. 3. extra de excep. dum inquit, periuuri exceptione litis finitæ exceptionē esse, & ideo litis ingressum impedire, quod quidē valde notabile est, si verum est. Sexta poena periuuri est, quod periuurus omnia legum & canonum ac statutorum beneficia amittat, quib. cauetur iureiurando credendum esse, vt est *tex. in d. c. parvuli, & tradit Bal. in auth. ei qui. C. de bon. auhor. iudic. possid. & Panor. in c. questionum, extra de appellat. cum aliis, quae refert *Ias. in d. §. si quis iurauerit. Septima præterea poena periuuri est, quod clericus beneficiarius ob periuurium a beneficio remouetur, c. 2. & ibi *Doct. extra de rescrip. Vnde inquit Bal. alibi id clarius non haberi, et si dixerit *Ias. in d. §. si quis iurauerit, similit̄ tex. esse in c. cum quidam, & in c. querelam, extra de iureiur. vbi idem quoque in Episcopo esse dicitur: nā propter periuurium & ipso quoque episcopatu priuatur, vt notat gl. in c. si de iureiur. in 6. Bal. in l. 2. C. de iureiur. & voluit Bal. in d. c. cum quidam, habetur *Doctore ob periuurium a doctoratu deponi posse. Octaua præterea periuuri poena est, quod ecclesiastici benefici collatio periuuro facta mero iure, nulla est, vt voluit *Federic. de Senis in d. cons. 50. An collatio per ea, quae voluit *Hofiens in c. cum inter, extra de excessib. prelat. cū aliis, quae refert *Ias. in d. §. si quis iurauerit, Inst. de act. Id quod fuit etiam confirmatum in decisi. Tholoz. quast. 17. dum p̄dca poenas refert, & *Ias. in d. §. si quis iurauerit, & sequitur etiā Zabarella in d. c. querelam, extra de iureiur. et si Imola in c. auduis, in si. extra de elect. vt ipso iure nulla nō sit, existimauerit. Nā etiā periuuri poena est, quod periuurus falsarius dici possit, cum falsum cōmittat, vt est *tex. & ibi notat gl. in c. illud, extra de excess. prala. Decima periuuri poena p̄dictis additur, quod ad rescindendum damnum parti illatum tenetur, ad illudq; contra periuuros agi potest, l. qui nomine. ff. de fal. vt dixerunt *Paul. & Ioa. And. in c. 1. extra de falsis, & voluit *Ias. in d. §. itē si quis postulante, col. 12. Inst. de act. Vndecima etiā periuuri poena apud Aegyptios capitis erat, vt refert *Diodo, Sicul. lib. 1. quem refert *Guili. Bened. in d. c. Ramur. in verbo, testamētum, il. 3. n. 45. extra de testam. & de vinculo iuramenti, quod maxime obseruandum sit, & p̄sertim apud Principes, tradit ibidem; nu. 42. 43. & 44. Duodecima etiā corporalis poena additur, vt puta manus amputatio, vt in vlt. est apud Neapolitanos, vt habetur in cōstitutiōne regni Siciliae incipiente, eos qui scienter, vbi refert *Matth. Affl. post And. de Iser. qui super illis Sicilia cōstitutionibus scripserunt, lib. 3. vbi late de periuuro tractatur in illa questione ibi, Quid duo quero, quid potest opponere reus, vbi ponit multa, quae aliquem a periuuro exculare possunt: Hæc autē de********************

parte peierate dicuntur: si vero de testium periuurio loquimur, de eorum poena tradit *Ias. in d. §. itē si quis iurauerit, in si. & l. elin. in c. constitutus, col. 8. extra de rescrip.* Illud tamē animaduertendum est, testem falsum dicentem in causa criminali ea poena, qua reus si depositio vera esset, puniendus esset, puniri debere, vt dicit *Ias. in d. §. si quis iurauerit, in si. & in l. si legi, in si. C. si cōtra ius, vel vtilit. public. & in d. §. itē si quis postulante, col. 13. Inst. de act.* Pro clariori huius rei declaratione, dum q̄sumus, qua poena periuurus puniendus sit, ita distinguendum est: Aut enim de eo loquimur, qui Deum blasphemat, & eius Sanctos: vt puta, si aliquod verbum in cōtemptum Dei vel Sāctorum proferat: & tunc siue sit verum, siue falsum, cum quis blasphemare solitum est, puniri debet ea poena, de qua ex *tex. in §. 1. in si. in Auth. vt nō luxurien. contra natur. col. 6. & plene *Ias. in l. 3. §. ff. de iureiur.* Aut vero loquimur de eo q̄ per Deum iurat, sacraliter scripturas, vel aliter, & peierat, id est, falsum iuret: & tunc aut iurauit iracundia cōmotos, & tunc excusatur, vt not. in l. 2. C. de reb. cred. & facit *tex. in l. quod calore, ff. de reg. iur. & facit ad hoc illud, quod dicit *Ias. in l. filiam tuam, C. de inof. testā. & Felin. in c. dilecti filii, col. 7. extra de excess. prelat. vbi calor iracundiae excusat: id quod quomodo intelligendū sit, refert *Ias. in l. si duo patrom, la. 2. col. 1. ff. de iureiur.* Ad dēdum est p̄dictis, neminē de periuurio cōqueri posse, nisi ille cuius interest, cū sit priuatum delictū: nisi iudex periuuri cōtrase factū esse reperiat, vt dicit *And. de Iser. in d. §. sacramētū, in addit. in fin. c. 1. l. 2. in ritu. de consuet. reſti. feud. de vſib. feud. Et dicit *Alex. in addit. ad Bar. in l. si. ff. de crim. stellio. iudicē secularē quempia periuurū esse declarare posse, vt dixit ēr Abb. Panor. in c. cum sit generale, extra de foro cōpet. vbi ēr disputat, corā quo iudice de periuuri crimine agendū sit, & tradit etiā *Guido Papæ in q. 188. omiffis præterea aliis, quae refert *Cassa. eod. in loco, & *Didac. Couar. de p̄ss. §. 7. n. 5. vers. secundo agendū erit, vbi de poena testis falsū dōponētis latissime tractat, infert ad illā q̄stionē, q̄ posset fortasse accidere, vt extimatores a iudice eligēdi sint, & eo in loco nemo ex iis adsit, qui eligēdi sint: vel si aliq; adsit, nō cōpareat corā iudice infra tēpus ab ipso iudice constitutum, & quod ipsi electi de bene extimādo iurare cogatur, quomodo agendū sit. Pro huius dubitationis faciliori declaratione illa generalis regula p̄mittēda est, omnes illos quorū aliquid conscientiae cōmissum est, iurare debere, prout de hoc ēr latius dictū fuit: & tradit *Hippol. Marf. in sing. 214. dū inquit, quod ille, cuius dicto standum est de voluntate vtriusq; partis, vel vi statuti, vel cuiuslibet alterius dispositionis iurare tenetur, vt inquit *Ang. in repetit. l. si vacantis, col. 2. C. de bon. vacā. lib. 10. vbi singulariter dixit, quod licet ex dispositione alicuius statuti verbis nuntii stādum sit, eis tamē nisi iurauerint, standum nō esse, vt est *tex. notabilis in l. Theopompus, ff. de dote p̄leg. Et id inquit valde notādum esse pro interpretatione statuti disponentis, vt stetur simplici accusatoris verbo de damno sibi illato: nam stantib. p̄dictis ei nisi prius iurauerit, stādum nō est, vt est *tex. in l. qui bona, §. qui damni, ff. de dāno infecto, & in l. si quando, C. unde vi. & hoc refert & sequitur *Maria. Soc. sen. in repetit. c. qualiter & quādo, il. 2. q. 9. principali extra de accusat. de quo tradit etiā *Felin. in c. significasti, il. 1. in si. extra de homicid. & in c. quia iudicare, col. 1. extra de p̄scr. Quo vero ad testem, est *tex. in l. iuris iuradi, C. de testib. & in c. tuis questionib. extra de tit. & est ēr *tex. in c. nuper, & in c. itē iuris iuradi, 4. q. 3. & inc. horiamur, 3. q. 9. cū siml. & tradit idē *Hippol. in sing. 434. alias tibi dixi. Et hoc nō solū in teste locū habet, si ab vna parte producat, sed & in eo quoq; cuius dicto standū est, vt supra diximus, de voluntate vtriusq; partis, vel vi cuiusvis statuti alterius dispositionis: & optime facit illud, quod dixit *Soc. in cōf. 90. vſis, col. 4. vol. 4. & *Bauerius in privilegio iuramētū 56. & optime facit *tex. in c. circa mediū, extra de frigid. & maleſi iūcto *tex. in c. cōtinebatur, extra de despos. impub. & facit *tex. in l. cōparationes, in si. C. de fide instru. vbi iterū dicit idē *Marfil. Faciunt ēr ea, q̄ dicit *Io. de Anania in d. c. significasti, il. 2. col. 6. vers. circa secundū, extra de homic. & faciūt ēr optime ea, q̄ dixerunt *Ang. & *Pau. Castr. in l. de pupillo, §. qui opus, ff. de oper. noui. num. dū dicunt, quod vbi aliq; alicuius cōscientiae cōmittitur a lege vel a Principe, ad hoc vt sentētia valeat, vt iuret opus est, ita sibi cōscientiā suā persuadere & dictare: alioq; eius sentētia standū nō esse: id quod refert & sequitur *Alex. in cōf. 217. vſis verbis dicti, & c. col. p̄. vers. ad p̄dictorū cōfirmationē, & tradit iterū *Marfil. in l. si. C. de probat. car. 27. Præterea eandē cōclusionē sequitur *Ias. in l. p̄sertissimi, n. 24. C. de iudic. vbi inquit gl. illā ponderandā esse, vt icil. licet lex, vel statutū simpliciter disponat, alicuius extimatiōni vel ei quod quis extimauerit, stādum esse, id tamen dummodo iuret, intelligendum esse. C. A. P.*****************************

CAP. II.

ARGUMENTVM.

Iuramentum an per procuratorem præstari possit.

SYMMARIA.

- 1 Iusurandum, an per procuratorem præstari possit.
- 2 Legatus idem honor adhibetur, qui procuratori tribuitur.
- 3 Iusurandum fidelitatis præstatur per procuratorem.
- 4 Iusurandum per procuratorem præstari non debet, quando principalis est magis instructus & legalior.
- 5 Iuramentum fidelitatis per procuratorem præstari, an possit.
- 6 Inuestituram facere debet dominus ipsemet, non per procuratorem.

Antequam ad alia transeamus, nonnulla spatium & sine rei propositæ perfectione & ordine tractanda sunt, inter quæ illud est: An iusurandum per procuratorem præstari possit? Quæ de re Franciscus Marci in *questione 125. numero 1. cum sequentibus parte 1.* inquit esse regulam, ut iusurandum per procuratorem habentem speciale mandatum, ut etiam in animam sui principalis iurare possit, præstare liceat ac permittatur. *cap. fin. de iuram. calum. lib. 6. & Bart. in l. qui pene. §. si alieno. ff. de damno infecto.* Hoc namque iusurandum per procuratorem in persona domini, id est super anima domini, nec non etiam procuratoris præstari potest: & an requiratur speciale mandatum, tradit ibi Bart. & Alex. Quandoquidem idem honor ac privilegium procuratori exhibetur: id quod pro legatis facere prædicunt, inquit Ang. Arct. in §. præterea, *Instit. de actio. & est text. in clem. Romani. §. nos itaque, de iureiur.* ubi Imperator præstatur per procuratorem speciale mandatum habentem fidelitatis iusurandum præstare etiam in animam, vel super animam sui principalis, ut voluit gl. in c. tibi domino. 60. distinc. & facit text. in l. iusurandum. §. procurator. ff. de iureiur. Illud tamen pro limitatione prædictæ regulæ adnotandum, quod ubi principalis instructus magis esset, & forte ut dicunt Doct. legalior, procurator præstari non deberet, *argumento l. fin. cum ibi notatis:* & præsertim quia iuramentum fidelitatis per procuratorem ad hoc specialiter deputatum præstari potest. *c. 1. §. sed utrum, in tit. per quos fiat inuestit. ubi etiam tradit Bal. & Aluarot. in §. item inuestitura, in tit. de natura feud. & Bald. in l. 1. §. ne autem. C. de caduc. tollen. dum vult, ut fidelitatis iusurandum præstari possit. capit. 1. §. personam, in tit. per quos fiat inuestit. secus vero de iure civili, ut ipse inquit, quia ipse principalis ipsum præstare debet, ut habetur in c. 1. §. sed utrum, & in c. 1. in tit. qualis. v. v. §. iura. debe. In contrarium tamen, ut ibidem subdit Franciscus Marci, ut scilicet etiam iusurandum fidelitatis per procuratorem præstari non possit, sed ipse principalis dominus præstare debeat, videtur text. in c. 1. §. utrum, de statu regula. lib. 6. ubi in præstatione homagij Abbatis, seu monialis, ipsemet iuramentum præstare debent, & monasterium exire, & ideo idem multo magis de Abbate dicendum est. & ad hoc inquit facere text. in l. fin. C. de iure emphyt. Vbi dominusmet inuestituram facere debet, non autem eius procurator: id autem*

in emphyteusi verum est, secus vero in feudo, propterea quod dominus in feudo per procuratorem inuestituram facere potest, ut inquit Ias. ibidem, per text. in d. §. sed utrum. Et ideo dominus procuratorem ad recipiendum homagium constituere potest. Prædictis tamen non obstantibus, prædictus Franciscus Marci in loco prædicto existimat electum esse ministerium personæ ad præstandum huiusmodi fidelitatis iusurandum, ut dixit Bald. in l. 1. quest. 56. ff. de rer. diuiso. & facit illud, quod dixit Aluarot. in c. si quis decesserit, in tit. si de feudo controuer. fuer. Hæc autem faciunt ad illam quæstionem Petri de Castrobriando, Præpositi Valentia, qui similem Apostolicam promissionem præstando iuramentum fidelitatis in manibus certorum executorum, & sic præsupponitur ut sit dignitas electiua ut præsumendum est, propterea quod iuramenta fidelitatis non præstantur, nisi quoad dignitates ecclesiasticas. c. ego, extra de iureiuran. † Et ideo huiusmodi iurandi præstatio bis delegari non potest, nec pariter per procuratorem præstari, ut supra diximus.

CAP. III.

ARGUMENTVM.

Iuramentum fidelitatis remitti potest, sed non ipsa fidelitas.

SYMMARIA.

- 1 Iuramentum fidelitatis licet pacto & conventionione remitti possit, fidelitas tamen remitti non potest.
- 2 Vasallus licet iuret fidelitatem domino suo, ut habetur in c. 1. dominus suis vasallus fidelitatem non iurat.
- 3 Dominus non potest compelli iurare vasalli.
- 4 Dominus debet reddere vicem vasalli.

Mittendum præterea non est, quod licet pacto & conventionione iusurandum præstatur, fidelitatis remitti possit, ut probatur in c. 1. in si. in tit. per quos fiat inuestit. & in c. 1. §. est alia, in tit. qua fuer. prima causa beneficij. amitten. & in c. 1. in princ. de capt. Corasius tamen ipsam fidelitatem, quod dominus ipse vasallus ad eam domino teneatur, penitus remitti non posse arbitratur: nam alioquin feudum dici non posset, ut inquit Claud. Saifelius in suo spec. feudo. pag. 77. Comprobatur hoc, quia licet vasallus domino suo fidelitatem, ut supra diximus, iuret, ut habetur in cap. 1. in tit. quando vasal. iura. debe. fidelit. cum duobus subsequentiibus titulis; dominus tamen suis vasallis fidelitatem iurare non tenetur, ut habetur in c. 1. in tit. de forma fidei. & in cap. 1. in tit. quando dominus proprie. priuet. & in c. domino, in tit. si de feudo fuerit controuer. inter domin. & agnat. & in c. nulla. in tit. per quos fiat inuest. Licet enim dominus teneatur vasallo, uti vasallus domino tenetur: multo tamen magis vasallus domino tenetur, cum dictus vasallus domino teneatur, & dominus vasallo iurare non compellatur, ut inquit And. de Isern. in cap. 1. in fine. in tit. de forma fidei. & in dicto cap. 1. in tit. qualis. domin. proprie. priuet. prout etiam dicitur, quod vasallus tenetur iurare domino, ut habetur in cap. 1. in principio, in tit. quib. mod. feud. amitta. cum concordantibus ibi adductis. Sed sic est quod dominus non astringitur ad iurandum vasallo, nisi ex urbanitate, argumen. l. creditores, & l. ancilla. C. de pignor. & Doct. in cap. breui, extra de iureiuran. licet Bald. in cap.

1. §. conuenticula, in principio, in tit. de pace iuramen. firman. dixerit dominū vasallum iurare teneri etiam iniuste, ita ut eum suo inimico tradere non debeat, etiam quod mille delicta committeret, vnde inquit Oldrad. in cons. 206. in causa Carnonensi, superiorē agere posse pro vexatione, quæ subditis infertur, argumento cap. licet in fine. vbi tradit etiam Hofstien. extra de probatio. prout latius tradit Afflict. in decisio. 26, num. 5. cum sequen. Nam ꝑ licet regula sit dominum vasallis vices reddere debere, vt inquit eodem in loco Afflict. numero. 1. id tamen in iure iurando locū non habet. Est igitur vasallus dupliciter ad ius fidelitatis obligatus: eam namque non solum vt vasallus ratione feudi iurare debet, sed etiam si simus in casu, vt vasallus Burgenfis, vt inquit Andr. ab Ifern. in c. 1. in tit. qualis. vasal. iura. debe. fidelit. a.

CAP. IV.

ARGUMENTVM.

Iuramentum fidelitatis quæ continet.

SUMMARI.

- 1 Iuramenti fidelitatis alia forma sex continens.
- 2 Vasallus iurare debet seruare dominum incolumem, & quomodo.
- 3 Vasallus iurare debet non dicere testimonium in causa criminali contra dominum.
- 4 Iurare debet vasallus honestatem seruare.
- 5 Vasallus non potest aduocare contra dominum suum in aliqua lue, vel procurare.
- 6 Iudicium, dicitur iudiciale certamen.
- 7 Dominus non potest priuare feudo vasallum, qui iurauit fidelitatem stante fidelitate.
- 8 Bellum, an sit iustum, vel non, quatenus pertinet ad excusandum vasallum, stat ut verbo domini.
- 9 Vasallus, an teneatur Regi auxilium prestare, si bellum gerat extra regnum.
- 10 Territorium ibi est, vbi est Rex.

Licet nonnulla supra de iuramento fidelitatis dicta sint, attamen hoc loco de eius forma plura tractanda sunt: ꝑ & in primis sub ipso fidelitatis iure iurando lex contineri sciendum est, vt habetur in cap. 1. in tit. de forma fidelit. & in cap. 1. in tit. de noua forma fidelit. & in capit. decretis. 22. distinct. Et ideo ad ea vasallus tenetur, quæ sub ipso fidelitatis iure iurando continentur, vt dixit Alexan. in cons. 79. colum. 5. volum. 1.

- 2 Primum igitur iurare debet ipse vasallus, ꝑ dominum incolumem se seruaturum, quod illud continet, vt domino offensionem quo ad suum corpus, ipse non inferet, nec etiam per alium: Quinimo pro viribus curare, ne ab alio quouis offendatur: & non solum eum non esse offensurum, sed nec etiam filium, vel fratrem ipsius domini, vt inquit Ifern. in d. cap. 1. in tit. de forma fidelit. Sub hac enim dictione, incolumem: illud etiam continetur, vt vasallus dominum non accuset, nisi suam vel suorum iniuriam prosequatur. ꝑ Item contra dominum in causa criminali testimonium non facere: Item nec consilio, nec facto aliquo agere, vt dominus vitam vel membrum aliquod amittat, vel

in persona seu corpore læsionē, iniuriam vel contumeliam recipiat: vel honorem amittat, quem habeat, vel habebit, vt ibidem latius dicitur.

Secundo iurare debet dominum tutum, hoc est secreta domini in eius damnum non reuelaturum: Est namque sacræ maiestatis crimen hostibus secreta domini pandere, id quod vel signo, vel nuncium mittendo, seu literas fieri potest, vt habetur in l. 1. 2. & 3. ff. ad Iuliam maiest. vt inquit Ifern. in loco supra relato.

Tertio etiam ꝑ futurum honestum iurare tenetur, vt puta quo domino iniustitiam non faciet, vt infra dicitur, & est text. in c. qui domino, in tit. qua sit prima caus. benefic. amittent. Item seruare honestatem circa domini vxorem ac filias, nurrumq; ac domini sororem, aliosve de quibus in c. 1. §. item si fidelis, in tit. quib. mod. feud. amit.

Quarto quoq; iurare debet domino vtilem futurum, hoc est, quo ad bona domini damnum ei non afferet, nec etiam in aliis negotiis, vt puta si dominus cum alio domino matrimonium contrahere velit: tunc enim vasallus vt negotium domino valde vtile non concludatur, impedimento, zizaniam forte seminando, esse non debet, vt ibidem inquit Andr. de Ifern. prout etiam eiusdem speciei est, vt non consentiat, si malum aliquod cōtra dominum exordiat, imo obuiam illi eat, auxiliumve præstet vt latius ibidem declarat Ifern. Et ideo si vasallus secreto aliquo modo rescuerit, dominū ab aliquo suo inimico magnam sui patrimonij iacturam passurū esse: vel ei insidias parari, vel aliquod aliud præiudicium in eum inferendum esse, domino suo id omne reuelare ac referre tenetur, vt notatur in c. 1. §. item si vasallus, & in §. qui delator, in tit. qua sit prima causa benefic. amittē. & in c. 1. §. si a morte, in tit. de alien. feu. pater. Et tradit ipse Ifern. in c. 1. §. præterea, in tit. qua sit prima causa benefic. amit. quemlibet vasallum teneri quamcunq; offensionem domino manifestare cōtra regulam illam quæ vult, neminem malefactorum indicare teneri, vt habetur in l. in ciuile. C. defurt.

Quinto præterea iurare debent faciles se exhibituros ac possibiles, vt puta quod rem facilem difficilem domino suo, & etiam econuerso rem difficilem facilem, ac etiam quod possibile impossibile non reddet, vt expresse sonant verba text.

Sexto etiam pariter iurare tenentur in prædictis auxilium & cōsiliū prestare: quandoquidem vasallus non solum a malo abstinere debet, sed etiam pro domino bonum facere tenetur, vt inquit tex. in d. c. 1. in tit. de forma fidelit. Vnde etiam est, ꝑ vt vasallus in litibus contra dominum aduocare nō possit, nec etiam procuratoris officio fungi: quandoquidem si tenetur vasallus dominū suum defendere, & ei in prælio auxilio esse, vt inquit tex. in c. 1. in prin. in tit. quib. mod. feu. amit. cum aliis concordan. non minus etiam in prælio iudiciali ei auxilium prestare debet. Iudicium ꝑ namq; iudiciale certamen appellatur. l. aduocati. C. de aduoc. diuer. iudi. cum similib. & notat Andr. de Ifern. in loco supra relato. Si vero vasallus vt iusiurandum fidelitatis iuret interpellatus est, & iurare recusat, bona feudalia amittit, quæ a domino habet, vt habetur in c. 1. §. est & alia. in tit. quib. cau. feud. amit. At si fidelitatem iuret, ea stante dominus eum prædictis bonis in feudum receptis priuare nō potest, vt habetur in d. c. 1. in tit. de forma fidelit. & notat Bal. in c. 1. in tit. de manu. feud. & notauit Abbas in c. qua

in ecclesiarum. extra de constitutio. cum similib. Et idem dixit Barb. in c. 1. §. hac sunt, extra de pact. Comitem suos vasallos ei iurare curare debere, cui ipse iuravit. Item dixit idem Andr. ab Ifern. in d. l. imperialem. §. praterea, & Bald. in d. capit. omnes, in titul. si de feudo fuer. controuer. inter domin. & agnat. & Bartol. in l. de pupillo. §. si pluribus. ff. de oper. noui nunc. & Bald. in l. 1. ff. de rer. diuis. & Bart. iterum in l. cum munus. ff. de alim. & cibar. legat. Item tenetur vasallus domino suo, si Rex eius dominus bellum iustam moueat contra alium, vel illi moueatur, illicitum auxilium prebere, vt habetur in cap. 1. in prin. in tit. quib. mod. feud. amit. quandoquidem si id facere recusaret, ei ingratitude vitio adscribendum esset, cum ab eo beneficium habeat, vt habetur in d. cap. 1. in titul. de forma fidelit. prout etiam de iure communi propter ingratitude donatio reuocatur. l. 1. & fin. C. de reuocan. donatio. At ¶ an bellum sit licitum, vel iniustum, si dubitetur, quatenus pertinet ad vasalli excusationem opem prestantis verbo ipsius Principis, vt habetur in cap. quod culpatur 22 quest. 1. prout etiam concludit Ifern. in dicto cap. primo, in titulo hic finitur lex Contra. de quo per Doctores in cap. sicut, extra de iureiurand. & in capit. olim, il primo, extra de restitutio spolia. Quid autem si dominus, vt puta Rex, extra ¶ regnum suum bellum gerat: an tunc vasallus ei auxilium prestare teneatur. Et hac de re loquens Ifern. in dicto capitul. 1. in titulo, quibus mod. feud. amitta. inquit, quod si Rex extra regnum vasallorum auxilium requirit, vasalli tale auxilium prestare tenentur: ¶ quia vbi est Rex, ibi est regnum, seu Regis territorium, vt ibi tradit Bald. referens Cynum in l. tertia. ff. de offic. presid. & Iacob. Butrig. in l. cunctos populos. C. de summa Trinitat. & fide catholic. & ita inquit seruari de facto. Et ideo si Rex a suo regno ad iniuriam sibi illatam, vel suo vasallo illatam vlciscendam exiret, & extra regnum bellum gereret, tenentur ipsi vasalli ei auxilium afferre, vt dixit Ifern. in loco supra relato, & in capit. 1. §. sed non est alia iustior, in titul. que sit prima causa benefic. amitten. Et id tunc locum habet, cum eligit Rex, huiusmodi munus personale velle eligit. At si e contra illud in pecunia eligat: tunc vasalli feudi ratione illud prestare tenentur in pecunia, vt ait idem Andr. Ifern. in titulo, quis dicatur dux. & in d. §. sed non est alia. & in capitul. 1. §. similiter, in titulo de capitul. Conrad. & in dicta l. imperialem. §. firmiter. & in capit. licet. in titulo si de feudo fuer. controuer. inter domin. & agnat. & Bald. in l. prima. C. de oper. liber. Alias autem conclusiones, quibus vasallos pro Domino suo bellum gerente obligari ad auxilium ei prestandum firman Doctores, tradit Andreas de Ifern. in dicto cap. 1. in princ. in titul. quib. mod. feud. amitta. & alij Scribentes in capitul. sicut, & in d. cap. olim, supra relatis. Praterea alia etiam ad que vasalli tenentur prosequitur late Afflic. in decisio. 265. per totam.

CAP. V.

ARGUMENTVM.

Vasallus & recommendatus quid differant.

SUMMARIUM.

- 1 Vasalli. in quo differant ab illis, qui recommendati vulgo appellatur, vt puta q se alicui Principi comendant.
- 2 Iuramentum fidelitatis speciem quandam seruitutis importare videtur.

VERUM, vt sciamus in quo differant a vasallis ¶ illi, qui vulgo recommendati appellantur, & se ipsos alicui maiori Principi commendant ad hoc vt sub eorum clipeo defendantur, sciendum est, predictos qui recommendati dicuntur, vasallos non esse, sed liberos, vt declarat Bar. in l. non dubito. per illum tex. ff. de capt. & postlim. reuer. & in l. prima. C. de excusa. mune. lib. 10. cum multis concordantibus. vt dixit Socin. senior in cons. 74. in presenti consultatione, col. 2. versi. praterea dictum castrum, volum. 1. & Socin. iun. in consil. 102. num. 38. volum. 2. Ratio autem est, quia ¶ fidelitatis iusurandum, quod dominis prestatur: species quedam seruitutis est, vt dixit gloss. 3. in l. si usufructus legatus, ff. de usufruct. vbi illam notat Bald. qui idem clarius dixit in capit. 1. §. 1. super ver. collocandam. in titulo si de feudo fuer. controuer. vbi etiam idem voluit Matth. Afflic. & rursus in l. libertas, in principio. ff. de statu homin. Illi vero, qui se alicui maiori Principi commendantur, & recommendati vulgo appellantur, speciem seruitutis habere non dicuntur, vt ex iis que supra diximus manifeste apparet. Praterea quod iusurandum fidelitatis species quedam seruitutis sit, tradit idem Afflic. in dicta decis. 304. numero 2. Et ideo inde infert, quod vbi vasallus ad iurandum domino fidelitatem adstringitur, & eam iuravit, pro suo domino idoneus testis non est. Et ratio est, quia seruus pro domino testis esse non potest. l. eos. C. de testib. cum eis dominus imperare possit, vt habetur in l. idonei. ff. de testib. Si vero sit talis vasallus, qui domino fidelitatem iurare non tenetur, cum feudum esse possit, & vasallum ad iurandum fidelitatem non teneri, vt inquit gloss. in constitutione, si quando, sed ad seruitium tantum: & hic idoneus testis est pro domino suo. sed de his videas Matth. Afflic. in d. deci. 304.

CAP. VI.

Argumentum est in Summario.

SUMMARIUM.

- 1 Iusurandum fidelitatis licet prestetur aliis quam veris dominis, veris dominis preiudicium non infert.

NON est etiam omittendum ¶ iusurandum fidelitatis aliis quam veris dominis prestitum, veris dominis preiudicium nullum referre, vt inquit Bellamera in decisio. 666. obedientia, & Abb. in c. inter quatuor, in fine, extra de maior. & obedien. & Neui. a. inter cons. Bruni, in consil. 12. numero 127. & refert Hippol. Riminal. senior in consilio 6. numero 64. volumine primo.

CAP. VII.

ARGUMENTVM.

Iuramentum fidelitatis distinguit feudum ab Emphyteuf. censu & aliis prestationibus annuis.

SUMMARIUM.

- 1 Iusurandi fidelitatis effectus primus est, vt feudum proprie feudum dicatur. non emphyteufis vel census.
- 2 Iuramentum fidelitatis non exigunt censualis vel emphyteuficus contractus.
- 3 Annua prestatio feudi natura repugnat

- 4 Feudum medium tenet inter emphyteusim, censum & feudum.
 5 Fœmina succedunt in illis feudis, pro quibus quid annuum præstatur.
 6 Feudis in omnibus etiam si dictum nõ sit, vt iusurandum fidelitatis præstetur, contineri intelligitur.

A Notandum etiam est Menochium in *conf. 65. num. 40. volum. 1. de effectibus iusurandi fidelitatis loquentem, dicere, tale iusurandum in primis illum effectum producere, vt feudum proprie feudum dicatur: non autem emphyteusim vel censum, cum in t censualibus vel emphyteuticis contractibus fidelitatis iusurandum non requiratur, vt inquit Bald. in l. liberti. colum. fin. C. de oper. liber. Secundus autem effectus est, vt ob illud vasallus ad seruitium personale, vt aiunt, teneatur. Quod sane seruitium cum mulieres, præterquam ille, quas supra recensuimus, præstare non possunt: nimirum si a feudi successione repelluntur. Prædictis tamen ibidem respondet Menochius, eam argumentationem non concludere, si concedamus fidelitatis iusurandum illum effectum inducere, quod nõ dicatur proprie emphyteusis vel census: propterea quod consequi non videtur ex eo quod nec emphyteusis, nec census sit, feudum proprium sit, cum feudum improprium esse verius sit, cum ob illam
 3 t conditionem annuæ præstationis à recta feudi natura recedat, vt ultra ea quæ ex Menochio diximus, dixit Thomas Marinus in *comment. feudo. in titulo 19. de feudo non habent. propr. natur. feud. numero 11. & in titulo 20. in titulo de feud. conditio. numero 9. post Camera. quem ipse refert. Et ideo infert Menochius, 4 feudum t conditionatum, medium inter emphyteusim & censum, seu feudum rectum obtinere: nam dicere emphyteusis, nec census est ob fidelitatis iusurandum quod eorum naturæ repugnat; Ergo nec etiam est feudum improprium, cum p feudo proprio annuus census non præstetur, sed seruitium personale, cum opus est, c. 1. in tit. quib. ex caus. feud. amitta. & c. 1. in tit. hic finit. lex Conra. & in aliam speciem recessit, non valet consequentia, vt dixit idem Thomas Marinus in loco supra adducto in tit. 18. de feudo habent. propr. natu. feu. n. 7. t Et ideo dicit, quod cum sit feudum improprium, merito non impeditur fœmina succedere. & subdit falsum esse illud, quod asserit Alexan. in *conf. 9. n. 7. 8. & 9. vol. 5. iuramentum fidelitatis efficere, vt feudum: propterea quod si id admitteremus, nullum vnquam improprium feudum daretur, cum in feudis omnibus t etiam si nihil dictum sit de fidelitatis iuramento præstando, nihilominus semper subintelligitur, cum suapte natura feudo semper insit, vt inquit And. de Iser. in d. c. 1. §. sed nec est alia iustior. n. 38. in tit. qua fuit prima causa benef. amittent. Immo eodem loco inquit Isernia pacto iusurandum fidelitatis remitti non posse, quod & post multos scribit Thomas Marinus in d. commentariis feudorum, in tit. 16. de feud. sine fidelita. cum describit formam ipsius iuramenti pacto remitti posse, fidelitatem autem non posse.***

CAP. VIII.

Argumentum est in Summario.

SUMMARIUM.

- 1 Iuramentum fidelitatis est duplex.

Conuenire satis videtur cum prædictis illud: quod dixit Bald. in *conf. 327. num. 7. vol. 1. dum inquit, t duplex esse fidelitatis iusurandum: Vnum quod quis vt vasallus præstat & feudatarius seu subfeudatarius: Aliud vero tanquam subditus ratione originis & domicilij, & hoc proculdubio tenentur Marchiones & Comites præstare domino. Hęc autem duo iuramenta formam diuersam habent, nec eiusdem speciei sunt: Imo si recte animaduertatur, inter se valde differunt: quandoquidem qui iurat vt ciuis, licet periurium incurrat, non desinit esse ciuis, nec iura ciuium amittit: Ille autem, qui vt vasallus iurat, feudum amittit, quod ad superiorem ea de causa saltem per sententiam reuertitur: Quandoquidem non dicit vasallum ipso iure feudum amittere, sed iuncta culpa, & ea etiam per sententiam pronunciata ac relata. hæc namque feudorum natura est. De his duobus iuramentis tradit Bald. in *capitul. vnico, columna 10. in titulo, qualis. vasall. debeat iur. fidelit. domi. cogitandum tamen de hoc diligentius est:**

CAP. IX.

Argumentum est in Summario.

SUMMARIUM.

- 1 Iuramentum fidelitatis cum fama domini desinit, & cum eadem fama restituitur.

Iuramentum t præterea fidelitatis sicut cum fama domini desinit, ita etiam cum eadem restituitur, vt inquit Bald. in l. summa rerum, numero 25. ff. de rer. diuisio. dicitur autem cum fama domini desinere, cum dominus excommunicatur: & pariter cum fama restituitur, *cap. domino guerram, in titulo hic finitur lex Conradi, & in cap. nulla, in gloss. fin. col. 10. in tit. per quos fiat inuestit.*

CAP. X.

Argumentum est in Summario.

SUMMARIUM.

- 1 Iusurandum fidelitatis, an præstari debeat.

Addi etiam prædictis potest, quæ dicta sunt in l. vnica, §. ne autem, num. 22. C. de Caducis tollend. t an iuramentum fidelitatis præstandum sit? & inquit præstandum esse.

CAP. XI.

Argumentum est in Summario.

SUMMARIUM.

- 1 Iusurandum fidelitatis si præstetur alicui tanquam domino, si ille in dominum non recipiatur, tale iusurandum obseruari non debet, nec etiam si à principio esset, & deinde deponatur.

Dixit etiam Abbas in c. venerabilem, num. 2. extra de electio. quod t si iusurandum alicui vt tali præstetur, vt puta tanquam Imperatori, vel Domino suo, à quo feudum acceperit: ipsis reprobatis vel ab imperio aut iurisdictione illa exclusis, tale fidelitatis iusurandum præstandum nõ est. Et ibidem num. 17. inquit, ex calce illius c. notandum esse, quod Duces & alij Principes, dum præstant Imperatori iusurandum fidelitatis & obedientiæ, tale iusurandum ex quo ratione dignitatis præstatur, illis nõ admissis vel deinde depositis ab ea dignitate

non ligare: & ratio est, quia depositus mortuus ceteris. *9. ecce. 16. quæst. 1. in glos. fin. iuncto tex. vbi etiam traditur, quod iurans Regi obedire vel alteri Principi eo in regno vel principatu persistente intelligendum est, & ideo quod tale iusiurandum eo excluso & repulso ac priuato, non liget, mirum nõ est. Et ideo dixit Corn. in conf. 16. nu. 18. vol. 1. iuramentum fidelitatis cessare ac suspendi, cum Dominus est bannitus ab Imperatore vel Rege, & multo magis si summus Pontifex in subditis Ecclesiæ.*

CAP. XII.

Argumentum est in Summario.

SUMMARIUM.

1 Iuramentum fidelitatis semel præstitum, an iterum præstari debeat.

1 Qvarunt præterea Doct. ¶ an iuramentum fidelitatis iterum præstandum sit, quando veteri inuestitura vel antiqua recognitione & promissione absque fidelitatis iuramento ipsa fidelitas promissa sit, & iuratum, an tunc successores ipsius eo ita dato successoribus iusiurandum præstare iterum teneantur? Et videtur tex. in c. veritas, extra de iureiur. an. & est glos. in c. ego, extra eod. tit. & ita voluerunt Iacob. de Beluiso, & Bal. in d. c. 1. in tit. quæ sit prima causa benefic. amittent. & ibi declarat Matth. Afflict. in 1. colum. vers. adde aliam limitationem. & las. in consil. 159. super facto, colum. 3. in fin. volum. 4. vbi ad hoc allegat Alexan. in consil. 79. circa primum, colum. pen. volum. 1. Qui & illud addit & vult, vt idem sit si de successoribus domini mentio facta non sit, dummodo tamen iusiurandum dignitati præstitum sit. Quando igitur primis dominis præstitum non est, vt successoribus præstetur necesse non est, vt tradit Socin. iunior in consil. 115. num. 20. vol. 2.

CAP. XXIII.

Argumentum est in Summario.

SUMMARIUM.

1 Iurans esse alicui fidelem contra omnem hominem, intelligitur etiam iurare fidelitatem contra vniuersitatem, & villas & castra.

1 Adendum etiam prædictis est, quatenus pertinet ad fidelitatis iusiurandum, ¶ quod si quisquam alicui Domino fidelitatem contra omnes homines iureiurando promiserit, intelligatur etiam ei contra vniuersitatem promississe, vt est text. in l. metum. ff. quod met. causa. Et ratio est, quia sublata significatione personæ appellatione vniuersitas comprehenditur, vt videretur etiam tenere Ioan. Andreas, quem sequuntur alij Doct. in cap. cum illis. §. 1. de præben. in 6. Pariter etiam castra & villæ potius rei priuatæ accedunt quam rei publicæ, & præsertim proprie sumpto vocabulo, prout notant etiam gl. & Iacob. de Beluisio in Authent. de hered. & falcid. in princ. Et ideo priuatarum personarum appellatione comprehendi possunt.

CAP. XIV.

ARGUMENTUM.

De iuramento assecurationis.

SUMMARIUM.

- 1 Iuramentum assecurationis, quando fit & dicatur.
- 2 Iuramentum assecurationis dicitur illud, quod præstatur domino à suo familiari.
- 3 Censuum annui solutio vero feudo non conuenit.

1 Licet supra dictum sit de feudo improprio: o-mittendum etiam non est, ¶ quod vbiq; il-le, cui feudum conceditur est familiaris & subditus Principis concedentis, iuramentum illud quod præstatur, de eo quod à vasallo præstatur intelligendum non esse: sed de eo quod domino familiaris, & subditus præstat, quod dicitur ¶ iuramentum assecurationis. cap. 1. & ibi notatur, in tit. quali. vasall. iura. debe. Et ideo de huiusmodi iuramento in hoc casu intelligendum est, & præsertim ad solutionem ¶ annui census, quæ feudo non conuenit, prout in 3 specie tradit Socin. senior in consilio 257. columna 3. & Ruin. in d. consilio 42. numero 7. & Rub. Alexand. in consilio 11. numero 6.

CAP. XV.

ARGUMENTUM.

Iuramentum fidelitatis an contra Imperatorem operetur & an absens inuestiri possit.

SUMMARIUM.

- 1 Iuramentum fidelitatis præstitum à vasallo domino contra quemcunq; hominem, Imperatorem nõ comprehendit.
- 2 Iuramentum præstitum à feudatariis Pontifici non extenditur aduersus procuratorem.
- 3 Tex. in c. 1. in tit. de noua forma fidelitatis, declaratur.
- 4 Feudatarij, in quibus casibus sine iuramento enantur.
- 5 Inuestitura facta absente parte, de iure canonico valet.
- 6 Stipulari alter pro altero potest de iure canonico.
- 7 Princeps potest suam conuentionem reuocare, nec dicitur alicui iniuriam facere, sicut potest reuocari statutum vel rescriptum.
- 8 Princeps non potest reuocare contractum, in quo reciprocum factum reuocare non potest.

1 Iusiurandum ¶ præterea à vasallo Domino de fidelitate seruanda contra quemcunq; hominem præstitum, Imperatorem non comprehendit, & ideo domino suo & Pontifici fidelitatem in eo exercere non tenetur, vt inquit Gratian. in consilio 1. numero 23. volum. 1. cum illud contra Imperatorem tendat, & latius ipse ibidem prosequitur, & de hoc est text. in cap. 1. in titulo de noua forma fidelit. & ideo inquit, vt domino suo & Pontifici denunciaret, opus non esse, cum id omne contra Imperatorem conuertatur, & in eius damnam vertat. Et ideo Gratian. ibidem numero 70. inquit, ¶ quod iuramentum præstitum à feudatariis Pontifici, non extenditur aduersus Imperatorem, per textum in dicto capitul. 1. in titulo de noua forma fidelit. propterea quod ille ¶ text. non loquitur, quando Imperator est illius Domini feudatarius, cui iusiurandum præstitum etiam in illa re, quam Imperator iuranti alias concesserat: id quod procedit etiam si delictis maximis agatur vel ecclesiæ statu ac clericorum, scandalo euitando: ¶ Quibus casibus, & quolibet eorum non solum vi iuramenti tenentur feudatarij, sed etiam absque iuramento de iure tam civili quam

quam canonico atq; naturę aduersus eos, pro quibus iurandum præstiterunt, operari tenentur. & ideo à fortiori arguendo multo magis pro illis, pro quibus iurant agere debent, etiam si sit Imperator, cum ipse fateatur. *l. digna vox. & l. Princeps. ff. de legib. velle secundum leges viuere, & præsertim cum lege naturæ & conscientię inuitus ligetur, vt plene habetur in l. i. in prin. de pact. & in cap. i. extra de probatio.* Et ideo in his casibus persona Imperatoris à iuramento excepta non intelligitur, cum de his casibus expresse non loquatur. Nec refert quod simpliciter loquatur text. *in d. c.* propterea quod de casu habili intelligitur, qui delictum vel absurdum non continet. *l. prima. §. nunciatio. ff. de noui oper. nuncia. & l. vt gradatim. ff. de muner. & honorib. cum similib.* Accedat etiam quod illa est interpretatio & subauditio legis, quæ nõ fit, nisi in casu permissio & licito: & ideo conditio, quæ subauditur à lege scilicet, si decesserit sine filiis, de illis intelligitur, qui iuxta testatoris dignitatem sunt probabiles ad succedendum, *vt distinguitur in l. ex facto. §. si quis rogatus. ff. ad Senatusconsultum. Trebellia & in l. generaliter. C. de instit. & substitutio.* Et ideo verisimile esse nõ potest, personam Imperatoris, in casibus à iure naturæ & civili prohibitis excipere voluisse. Præterea esto quod excepta esset Imperatoris persona: id tamen nihil esset, cum licet vi præstiri iurandi Põrifici teneatur, cum ab eo excipitur Imperator: omni tamen iure tenetur, non obitante iureiurando, *vt latius ibidem Gratius prosequitur. id quod notat Afflictus in tit. quid sit inuestitio. in princ. in 6. notabili præallegato, vt dixit Ias. in l. stipulatio. §. alteri. ff. de verbor. obliga.* Et facit illud, quod in terminis notat *in tit. quæ sit inuestitio. in princ. in 6. allegando text. in d. capit. quoties cordis oculus.* firmat ¶ inuestituram factam absente parte de iure canonico valere. Nam contrarium verius est, ¶ vt scilicet etiam de iure canonico alteri per alterum stipulari non possit, vt late hanc opinionem prosequitur Ias. *in d. §. alteri. in vers. quinto limita. & Felyn. in proem. Gregoriano, vbi cõcordantes allegat, & in fortioribus terminis loquitur: & est communis opinio, secundum Alciat. in cap. cum contingat, num. 229. extra de iure patron.* Quia vt verba inuestituræ ostendunt, promissionem factam fuisse absente domino nullo alio ipsius nomine interueniente, nec pro eo acceptante. *& pro his facit gloss. in l. stipulatio. §. si quis infulam, vbi tradit etiam Angel. ff. de verbor. oblig. cum notatis per Felyn. in proem. vbi supra.* Et tradit etiam Ias. *in consil. 56. circa, per totum, volum. 1.* qui loquitur in casu dubitabili, & inquit non obstat quod illud edictum generale in contractum transuerit, cum ipsius subditis & omnibus quorum interest propter stipulationem publicæ personæ in ea contentam, & contractus factus à Principe reuocari non possit. *capit. 1. & ibi tradit Bald. in tit. de natura feudo.* prout etiam renocari non potest contractus in ius à priuato. *l. incommodato. §. sicut. ff. mandati. & l. sicut. C. de actio. & obligatio.* Nam ad hoc respondet Bald. post Nicolaum de Mutina *in l. qui se patris, versic. & scias quod licet renunciatio. C. vnde liberi.* vbi expresse voluit Bald. Principem ¶ suam conuentionem reuocare posse, nec ex eo actu alicui iniuriam inferre dici posse, prout etiam statutum vel rescriptum reuocare potest: id quod tunc verum est, nisi prætextu talis concessionis concedens aliquid ab eo, cui concedit, perceperit: vt puta donationem vel

factum aliquod, vel adimplementum: In eo namque casu Princeps ¶ contractum illum ob reciprocum factum reuocare non potest. Vbi igitur nullum factum, nulla datio, nullumve implementum interuenierit, talis contractus mera voluntaria dispositio censetur, quæ ex sola Principis voluntate sine alia causa tolli & auferri potest, & ei ab ipso Principe derogari.

CAP. XVI.

ARGUMENTVM.

Clericus habens feudum an & quatenus sit domino temporali subiectus.

SYMMARIA.

- 1 Clerici bona possidentes, in terris imperatoris vel Regis, an dicantur esse illorum iurisdictionis vel subiecti.
- 2 Clerici iurisdictionis domini temporalis esse non possunt.
- 3 Dominus temporalis non habet villo modo iurisdictionem in episcopum, nisi feudum ab eo habeat.
- 4 Iurdictio episcopi & clerici distincta est à iurisdictione Domini temporalis.

PRædicta non leuem occasionem præbent, vt queramus, an si clericus ¶ domos, vineas & prædia in Regno alicuius Regis, vel Imperatoris libera possideat, nec probetur ei à dictis Rege, vel Imperatore, aliove Principe sæculari in feudum data fuisse: dicantur esse in Regis, Imperatoris, vel alterius cuiuslibet Principis sæcularis iurisdictione: Licet arguendo à rex *in c. omnes basilica. 16. q. 1.* quod in iurisdictione ipsorum sint, dicendum videatur: attamen contrarium satis copiose antea dixerat Hostiensis *in c. nimis. & in c. in iurisdictione. & in c. solita.* dum voluerunt in aliis quam in feudalibus Regem, vel Imperatorem, vel Dominum nõ appellari, & clericos ¶ de iurisdictione Dominorum temporalium etiam si expresse velint, esse non possint, vt habetur in d. c. si diligenti, extra de foro competen. & ideo tam expressum quam tacitum non valcat. Secundo etiam, quando non tenet in eorum terris. *l. 2. C. soluto matrimonio.* Et ideo concludunt Doctores clericos in iurisdictione sui episcopi esse: Quinimo episcopos ipsos in dominos temporales ipsorum locorum iurisdictionem spirituales habere, & ideo saltem si peccarent episcopo subesse, *argumento c. abuit. extra de iud.* Dominus enim temporalis ¶ in episcopum nullo modo iurisdictionem habet, nisi feudatarius sit, & ab eo in feudum aliquid receperit, vt habetur in d. c. nimis, & in d. c. solita. & ideo multo magis dicendum videtur, vt ipse Dominus temporalis episcopo quam contra iurare ¶ teneatur: vel saltem, vt alter alteri iurare debeat, *dicendum est, argumento l. eius, qui in prouincia. ff. si cert. petat. & l. dam. §. si vicinas. ff. de dam. infect. cum episcopus, vel clericus sub iurisdictione domini temporalis esse non possint.* Distincta enim est iurdictio inter eos: & ideo clericus, qui est in eo loco, vbi dominus iurisdictionem habet, sub eius iurisdictione non est, quod tamen exigit c. illud. Vnde inferendo ad casum nostrum, vt ille qui est in possessione non possideat. *l. si quis ante. ff. de acquirem. possessio. dicendum est.*

CAP. XVII.

ARGUMENTVM.

Subditus, alibi litigando, nō præiudicat iurisdictioni domini.

SUMMARI A.

- 1 Subditus in præiudicium iurisdictionis superiorum, non potest alibi mutando forum litigare.
- 2 Iuramento fidelitatis alteri adstrictus non potest iurisdictionem sine licentia domini, cui est iureiurando adstrictus, prorogare.

Accedat prædictis illud, quod dixit Iac. de Beluifio in repet. c. Romana. §. contrahentes, num. 103. de foro & compet. in 6. cum vult auctoritate Bald. in præiudicium ꝑ iurisdictionis superiorū subditum alibi litigare non posse, vt voluit iterum Bald. in tit. de prohib. feud. alien. per Federi. §. ius. & facit illud, quod notat Barr. in l. 1. §. & post operis. ff. de oper. noui nunc. Et iterum Bald. in l. decernimus. C. de sacros. eccles. ꝑ dixit neminem iuramento fidelitatis alteri adstrictum, posse alterius iurisdictionem sine licentia sui domini, cui est iureiurando adstrictus prorogare, per ea quæ voluit glos. ordinaria in §. præterea, in tit. de prohib. feud. alien. super verbo, duos. quæ incipit, qui alias sunt. & facit etiam illud, quod notat. in l. si appellatio. nem. C. de appellat. & notat Cyn. & Bald. in l. omnes populi. ff. de iust. & iure. Et subdit id repugnare curiæ Montis pess. & aliis curiis priuilegiatis, & non priuilegiatis: Quibus subditi non ita indistincte se obligare possunt, nec in eas executiones facere, sicut communiter fit. Inferior enim legem superioris tollere, vel ei præiudicare ñ potest, vt habetur in clem. ne Romani, de electio. & l. ille à quo. §. tempestiuum. ff. ad Trebell. Sed quicquid sit, subdit ibidem Iacob. de iure. contrarium obseruare consuetudinem, vt ibidem supra dixit in 2. oppos. nu. 93. Et est valde subditis expediens ita seruari, propterea quod aliter creditores suas pecunias nō soluerent, nisi huiusmodi obligationes facerent, & executiones ita perficerentur & fierent, & sic patet ita fieri posse prorogationem.

CAP. XVIII.

Argumentum est in Summario.

SUMMARIVM.

- 1 Iuramentum fidelitatis præstans pro re mobili, an ad eam fideiussorem obligetur.

Quari non minus stantibus prædictis potest, ꝑ an ille, qui iururandum fidelitatis præstitit pro re mobili, illius fidelitatis gratia obligetur: Et primo loco quod non obligetur, dicendum videtur. & ratio est, quia naturæ contractus repugnare nō dicitur, & quod plus est, causam de iure impossibilem contineat, ac etiam super contractu à iure prohibito & reprobato præstita sit, vt est tex. in l. non dubium. C. de legib. & ita concludit Isern. in c. 1. in princ. in tit. si vasallus de feud. ab ali. fuer. interp. col. 2. vbi glos. attingit, licet nihil decidat, vbi sequuntur etiam Aluavottus in 3. colu. & Cardin. Alexan. circa medium, 2. colu. Claudius tamen Seifelius in suo speculo feudo. in tit. quæ res in feud. dari poss. pag. 342. vers. tamen aduertendum est, inquit prædicta non procedere, propterea quod ille qui iuramentum fidelitatis præstitit

pro re mobili, ad huiusmodi fidelitatem obligari præsumitur: quod tamen falsum existimatur, propterea quod licet hic actus vt feudum non subsistat, subsistit tamen vt contractus innominatus, vt notauit Bald. in l. 1. col. 2. C. de fructib. & lit. expens. Et facit optime illud, quod notat Bart. in l. 1. §. si quis ita. ff. de verb. oblig. in illo broccardo, An si non valet illud quod ago, vt ago, valeat vt valere potest. propterea quod ibi ait, quod si est defectus in materia, semper valeat vt valere potest, & in hoc cum Bartol. transeunt communiter. Doct. vt refert eodem in loco ipse Claudius se ad ea, quæ aliis in locis supra relatis dixit.

CAP. XIX.

ARGUMENTVM.

Iuramentum fidelitatis an sit directum.

SUMMARI A.

- 1 Iururandum fidelitatis est indiuiduum & ideo præstitū ab vno ex feudatariis prodest etiam alteri.
- 2 Restitutio ratione minoris, & sic priuilegiati, datur maiori ratione communionis.

Prosequendo vt præmissimus quæstiones ad præcedentia satis proxime facientes, de eo etiam quærendum est, vt inquit Cassa. in cons. 66. num. 66. an iururandum fidelitatis indiuiduum sit: ꝑ & ideo præstitum ab vno ex feudatariis alteri prodest: & ideo illud beneficium, quod continet vt Princeps prætensionem prætensionem contra eum reuocare possit, & nullam declarare ob suam ignorantiam, cum clarum sit quod ad hoc vt præscriptio contra Principem currat, ipsius scientia requiratur ratione communionis ac connexitatis, idem sit & efficiat in condomino, qui fortasse cum Principe ius habet forte in dimidio & quod etiam condominio prodest, dicendum arbitratur: & ratio est, quia restitutio ꝑ quæ minoris causa conceditur & sic priuilegiati, etiam maiori conceditur ex causa communionis: Nam dubium nō est, quin si detur minori ratione communionis, maiori quoque prodest, vt dixit Iacob. de sancto Georgio in l. ne si maior. C. si in commun. eademque causa restit. in integr. postule. Et præsertim in hoc casu, in quo Princeps testis tui non potest, quin etiam qui rem feudalem communem habet cum eo restituatur: cum sit quæstio de iuramento fidelitatis, quod vnicuique in solidum debetur, & est indiuiduum, vt dixit Bald. in cap. 1. §. 1. colu. 3. in tit. de controu. inuestit. Vnde vt iururandum sit integrum: nec pro dimidio auferatur, & in alia parte subsistat, restitutionem Principis seu eius (vt ipse ait) reuelationem alteri condomino prodesse arbitratur, si cum eo rem communem habeat, per prædicta.

CAP. XX.

ARGUMENTVM.

Laicus vasallus Ecclesiæ, an domino Loci bonorum iurare debeat.

SUMMARI A.

- 1 Iurare fidelitatem non tenetur ecclesia vel clericus, vbi cunq; alio titulo non feudatario bona ad Ecclesiam non peruenerunt.

- 2 Laicus cui Ecclesia in feudum bona concedit, iurare tenetur fidelitatem domino illius territorij, in quo bona concessa existunt.
 - 3 Par in parem, imperium non habet.
 - 4 Feuda sunt ex voluntate in diuersis locis.
 - 5 Vasallus quis esse potest duorum, vel plurium.
 - 6 Onera patrimonialia in diuersis locis subit, qui in diuersis locis bona habet.
 - 7 Iurare Rex non tenetur, si in eum bona propria alicuius eius subditi perueniant ad bonorum confiscationem, vel alia de causa ipse domino loci vbi sunt sita bona, iurare vti tenebatur primus dominus, non tenetur.
 - 8 Rex vel Princeps si donat Seio vel ecclesia libere, prout sunt apud eum libere, sublata iurandi seruitute, nisi innominatim exprimat, quod deinde Titio iurare debeat, iurare non tenetur: secus si Seius vel ecclesia concederet Sempronio ex quocunq; contractum ipsam in emphiteusim.
 - 9 Conditionem à persona res sumit, non persona à re.
 - 10 Iure vno quod est apud me, si transferam in alium, erit apud eum alio iure.
 - 11 Inutile apud eum qui in alium transfert, potest esse vtile apud eum, in quem transfert.
- 1 **Q**uærit etiam Iheronimus in c. 1. num. 8. in tit. qualis vasallus iura debeat, an vbi non datione et concessione in feudum, sed alio acquisitionis titulo ad ecclesiam aliquid peruenit: ecclesia vel clericus ea tenens non iurat, & alicui laico concedat ecclesia quocunq; titulo et laicus tanquam tenens iurare debeat domino illius loci, sub cuius iurisdictione sunt, etiam ad contractus & delicta, prout etiam ibidem attingit Iheronimus. 5. vers. additio. vbi late persequitur illam dubitationem, An si in Castro Titij Baronis, alius Baro in eius Castro teneat bona feudalia & vasallos, an debeat ipsi Titio Baroni fidelitatis iusurandum præstare, cum bona in eius Castro vel iurisdictione, teneat. & inquit in hac quaestione G. dicere eum non teneri, vt apparet contineri in antiquis registri Imperatoris Federici, mandantis assicuri Baronem de ter feuda. sua ab omnibus ipsius terræ feudalis, exceptis illis qui essent vasalli alterius Baronis pro eius feudo, quod tenet. Ratio autem est, quia ex quo bona que tenet, sunt alterius feudi, & ille in cuius feudo sunt, iurisdictionem habet: et Par namque in parem, imperium non habet. l. nam magistratus. ff. de arbit. & l. ille à quo. §. tempestiuum. ff. ad Senatus. cons. Trebel. Potest namq; Rex feudum constituens, vti vult feudum constituere pluribus in locis: cum id destinatione et voluntatis domini fiat, vnde de fundis dicitur in l. quod in rerum natura. ff. de leg. 1. l. si is, qui duas. §. 1. ff. de seru. rust. prad. Id autem verum est, nisi in eo castro alia bona possideat, propterea quod si alia bona ibi possideret, sine dubio iurare deberet: et quandoquidem potest quis duorum ac etiam plurium vasallus esse, prout & seruus.
- 6 l. si seruus. plurium ff. de leg. 2. et bona diuersis in locis habere, & ideo vtrouque onera patrimonialia subire debet. l. scripto. §. fin. ff. de man. & hono. de quo tractatum est in tit. que sint regalia. Præterea si ex domo regia aliquis rem aliquam in castro Titij teneat liberam, non autem feudalem: vt puta si exempli gratia acciderit, vt aliquis alicuius castri crimen læsæ maiestatis commiserit: & ideo bona, vt dicunt, Burgenficia. i. propria, que in eo castro habet, in fiscum peruenerint ob clausulam formæ communis priuile-

giorum, que referuat Principi ea, que ei competunt, vt maiori domino, de quo dictum est in l. 1. & 5. in tit. de pace tenenda: Nam licet ante prædictum delictum ille, qui tenet talia bona, vt aiunt, Burgenficia: 7 vti ea bona ipsi Baroni, in cuius territorio bona habet, iurare teneatur. ex quo tamen in Regem peruenerunt, prædicta, vel alia de causa Rex iurare non tenetur, arg. l. interest. ff. de oper. libert. Vnde si deinde et Rex ea bona alicui donet vel ecclesie, ea bona libera, prout apud eum sunt, donare intelligitur, & ex consequenti sine iurandi obligatione: si id nominatim exprimat, vt scilicet Titio vel alteri domino, in cuius territorio bona sunt iuret, argum. l. si quis here. ff. de seru. vrb. prad. Si vero Seius vel Ecclesia alteri concedat quouis contractus rem ipsam in emphiteusim precarium libellum, vel censuallem Sempronius, vel quilibet alius bona ipsa possidens prædicto domino loci, vbi sunt sita bona, iusurandum (vt aiunt) assurationis præstabit, ob id quia illa res de feudo Seii non est, vel ecclesie tenentis, & ideo si aliter res sese habet, vt supra dicitur. Ratio autem est, quia Seius, vel ecclesia tenet à regali munificencia, Sempronius vero non, & quilibet alius successiue habens: Quinimo si ab ipso successore in iure, vel ecclesia in alium transferantur res, desinit esse regalis munificencie, cum talis rei mutatione mutetur etiam rei conditio, l. Paulus. ff. de acquir. her. & l. fina. C. de inof. testam. Res et conditione sumit à persona, non autem persona à re. l. 1. in fi. C. de impon. descrip. lib. 10. & argumento. l. sed si plures. §. 1. ff. de vulg. & pupilla. ibi in terra hereditatus est, & c. Secus vero est in Ecclesia, vel alio ab ipso Principe recipiente: Nam tunc persona, que recipit & dat sic illa eadem præcipuum fauorem meruit, argumento. l. ex pluribus. ff. de admin. tuto. & l. interdum. ff. de condict. indeb. Postquam vero Seius vel ecclesia dant alij, eadem ratio non est, nec eundem fauorem habere dicuntur, vti est cum Rex vel Princeps dat argumento. l. 1. C. de bonis vasal. lib. 10. Nec sane mirum est, et quia illud quod apud me vno iure est, si in alium transferam, apud eum in quem transfero non eodem iure sed alio erit, vt exempli gratia habetur in l. Nefennius. ff. de re iudic. & in l. qui id quod. §. fina. ff. de dona. & in l. si quis delegauerit. ff. de nouatio. Econtra vero inutile et apud me, fiet vtile apud eum in quem transfero. l. fin. princip. C. de iure dot. & ibi gloss. in verbo, contra quod dicitur de ecclesia. quandoquidem si ille qui à Rege habet, eodem iure & modo tenet quo & ipse Rex tenebat, ita vt ipse in alium transferat dicendum videretur, & ideo in Regno Sicilie habetur, vt de bonis regis cognoscat magna curia, vti de feudis quaternatis, ita de ecclesia dicendum est, vt tenens ab ecclesia, eodem iure & modo teneatur quo tenebatur ipsa ecclesia. Ratio autem est, quia ius publicum & ius dominij æquiparantur. l. vt inter diuinum. C. de sacrosanct. eccles. At non in omnibus & per omnia. quando autem in feudum à Principe aliquid datur, nobilioris conditionis est: ipsa namq; in feudum datio nobilitatur ob id quod paragium inducit, vt habetur in tit. Quis dicatur arc. cum. in fin. Et ideo dicitur quod si ille, qui in feudum recepit, vel Ecclesia cui datum est à Rege in feudum, alij in feudum det: eodem iure, lege & conditione datum intelligitur quo habebant, vt habetur in §. præterea, in tit. de cap. Conrad. & in §. profecto, & in l. imperalem. §. 1. eodem titul. Et si in Regno Sicilie ab eis in feudum reci-

recipiens non iuret Domino, prout nec ipsi dantes iurent: quandoquidem videtur Princeps donans permittere, prout ius scriptum permittit, ut in feudum dare possint, ut puta quod in ipsa in feudum datione tacite inesse videatur. *l. si cui. ff. de seruitu.* Et ideo pro expresso haberi debeat. *l. cum quid. ff. si cert. pet.* Nam Princeps, qui rei suæ eam legem, quam vult, imponere potest, ita feudum quod ipse habet, nobile reddat & transferat, ac etiam conditionem rei in feudum datæ nobiliorem reddat, siue feudum apud eum remaneat, cui Princeps ante concessit, siue ipse donatarius in alterum transferat: nam si idem est, quando Rex donauit bona burgenatica, id est libera & libere alicui, ut puta Seio vel Ecclesie, & dixit Rex, ut in feudum dare possint: idem est ac si in feudum daret, ex quo eius voluntate fit, ut habetur in tit. si de feud. non habentibus propr. feud. na. in capit. 1. in tit. si de feudo controuers. fuer. in c. feudum. Eadem lege videtur in eum conferre, qui non tenetur iurare, ut supra dicitur, & ad illud tempus reduci infeudationem, multo magis videtur id ex facto Principis vel Regis, qui eo modo donauit, induci, argumento. *l. de accessionibus in fi. ff. de diuers. & tempor. prescrip.* At secus si postquam Rex donauit libere alicui, ut puta Seio vel ecclesie, ipse Seius vel Ecclesia alteri in feudum dederit, vel Regis voluntas postea accesserit, non eo modo quo Rex libere dederit, & sint tales qui in feudum dare possint, de quibus habetur in rub. 1. & habetur etiam in c. 1. in tit. de controuer. feud. apud partes termin. Illud enim, quod suum est, potest quilibet in feudum, vel alium quemlibet contractum dare. Illud autem quod alterius est, vel alterius nomine tenetur, aut iurisdictione. Illius, in cuius iurisdictione est, fieri non potest, argumento. *l. fina. in fin. C. de pact. & in c. secundo, extra de relig. domib.* Verum ille, in cuius iurisdictione est, illud ius habet, ut mutato eo qui tenet regali munificencia ei iuret, ut supra dictum est & hoc priuatorum pacto mutari non potest. *l. quidam decedens. ff. de admin. tut. & l. cerdone. §. priuatis. ff. de oper. libert.* Intelligitur autem omnis præter illum qui ius habet, cuius voluntas, ut concurrat necesse est. *l. in concedendo. ff. de aqua pluuiæ ar. & l. non ita. ff. de adopt. cuius sane iuri Principem suo rescripto præiudicare nolle credendum est. l. 2. §. si quis à Principe. ff. ne quid in loco pub. & l. nec auus. C. de emanc.* Quandoquidem ipse Princeps infeudationem, ut aiunt, confirmando iuri suo tantum non alieno præiudicat, & ideo dicitur quod ille qui habet feudum alteri dat communi iure, ut dictura est. Et ideo non obstat tex. in l. lege obuenire. ff. de verb. sig. per ea quæ dicta sunt in rub. tertia. qui succed. teneat. Ad illud autem iusiurandum quando non ob in feudum dationem, sed alio acquisitionis titulo, ad ecclesiam peruenit, quod ecclesia vel clericus ea tenens non teneatur iurare: ad illud animaduertendum est, quod licet ecclesia vel clericus tenens iurare non teneatur, attamen si laico cõcedat ecclesia vel alius cui antea à Rege vel Imperatore concessum fuit quocumque tit. ille cui concessum est domino illius loci vel iurisdictionis in quibus bona sunt, iurare tenetur etiam quo ad contractus, & delicta: Nec id iuri ecclesie præiudicare intelligitur quo ad ea quæ huiusmodi tenenti debentur, propterea quod & laicus emphyteuta Ecclesie à qua accepit collectam soluere tenetur etiam quod si ipsa ecclesia teneret soluere collectam non compelleretur, ut in-

quit And. de Isern. in tit. qua sint regal. Hoc igitur vltimum iusiurandum domino loci clerici præstare tenentur, cum in terra domini, & eius iurisdictione habitent, & bona habeant non autem in feudum. Nam tunc pro feudalibus etiam episcopi teneantur. c. nimis, extra de iureiuran. cum autem dicimus clericum temporalia à Domino tenere, intelligitur de feudo ut inquit Hostien. in cap. solite, extra de maio. & obediens. & in d. c. nimis. Et ideo cum id mutatum non videatur ut subsistat dicendum est. *l. sancimus. C. de testamen. argumento eorum quæ dicit gloss. in c. petitio: quod conspirationem, vel aliud contra statum principis non clerici procurare non dicuntur.* Id autem verum est si iurent voluntarie at si iuramentum extorqueatur ad hoc reduceretur: Propterea quod in casu etiam sine iuramento tenentur ad hæc ex ipsa honestate, licet iurare non teneantur, nisi feudalibus habeant, ut habetur in d. c. nimis. Quod sane de omni iureiurando à clericis non præstando inquit, feudum si non habet, merito id non mutare, propterea quod etiam episcopi Imperatori fidelitatem iurant, ut ait gl. in c. fi. 22. q. vlt. Id igitur si temporalia habet ab eo feudalibus. d. c. nimis, & c. solite, & id innuit verbum, fidelitatem, quam vasalli tantum iurant ob feudum, ut habetur in d. cap. 1. in titulo. qualiter vasal. iura. debe. fidelit. iuramentum autem bona tenentis non dicitur fidelitatis, quia vasallus non est, etiam quod fidelitatem iuret, ut habetur in c. 2. in tit. qualiter vasal. iura. debe. fidelit. Etiam clericus, si teneat domos, vineas & arua in regno vel iurisdictione alicuius libere, & si non sint in Regis, vel alterius iurisdictione, & si contra argui posse videatur, in d. c. omnes basilicae, 16. q. 1. prout late dixit Host. in d. c. nimis, & de iurisdictione in d. c. solite, dū vult, ut in aliis quam in feudalibus Rex vel Imperator non dicantur, & clerici de iurisdictione Domini temporalis, etiam si expresse velint, esse non possunt, ut habetur in d. c. si diligenti, extra de foro cõpeten. Vnde si expressum non subsistit, multo magis nec tacitum subsistere potest, cum in eorum terra tenere non dicantur, argumento. *l. 2. C. soluto mari.* Sunt ergo clerici in iurisdictione sui episcopi, & præsertim (ut supra diximus) episcopi qui spirituale in dominum temporalem loci suæ diocesis iurisdictionem habeat. Dominus igitur temporalis nullam in episcopum, nisi habeat ab eo feudum, iurisdictionem habet, ut habetur in d. c. nimis. & c. solite. Et ideo videtur ut potius dominus Episcopo, quam econtra iurare debeat, vel ut supra diximus, alter alteri, argumento. *l. eius, qui in prouincia ff. si cert. pet. & l. damni. §. si vicinas. ff. de dam. infer.* Sed episcopus vel clericus sub iurisdictione Domini temporalis, quia inter eos iurdictio distincta est, & satis vna differt ab alia: Ergo, & late tradit Afflict. in d. l. t. per totum, in tit. qualiter vasal. iura. debe. fidelit.

CAP. XXI.

ARGUMENTVM.

Iuramentum fidelitatis extinguitur cum persona iurantis, aut eius cui iuratur.

SUMMARIA.

- 1 Iusiurandum fidelitatis patris, an in filium etiam detur, & quando & quomodo.
- 2 Iuramentum ad heredem, an transeat.
- 3 Accusationes criminales non dantur in heredem.

Quasi-

Quæsitur etiam Afflict. in d. c. 1. in tit. qual. va-
sal. iura. debe. fidel. nu. 2. An fidelitatis iusiuran-
dum † à patre præstitum ad filium transeat. Qua de
re loquens Bald. in l. liberos. C. de patri. qui fili. distraxe.
ad filios nullo modo transire, & ex consequenti
licet patri iuret filios non ligat, id quod duobus
modis intelligi potest, videlicet filiorum domini &
vasalli, & ideo inquit Bald. in l. liberos. C. de patri. qui
distraxe. regulariter non transire. Et ratio est, quia
iuramentum est vinculum spirituale, & ideo iuran-
tem tantum adstringit, & ideo ad hæredes † non
transit, vt inquit Innoc. in c. veritatis. extra de iureiur.
Et ideo pariter etiam est personale respectu eius,
cui iuratur, propterea quod quo ad criminalitatem
etiam in hæredem eius, cui iuratum fuit, nō transit.
† Criminales namq; accusationes ex publicis iudi-
ciis hæredibus non dantur, vt habetur in l. 1. C. ne
ex dolo defunc. vt inquit etiam Andreas in constit. Regni,
eos qui scienter. Hæc autem regula aliquibus mo-
dis limitatur, & primo, quando filius possidet
feudum paternum, vel nisi pater habitaret in do-
milio, vbi pater habitauit. Secundo etiam limi-
tant in iis, quæ descendunt ex genere, vel ex anti-
qua consuetudine, vt notatur in l. cum scimus. C. de a-
gri. & cens. lib. 11. vbi tradit etiam And. de Barulo. Præ-
dicta autem regula procedit, nisi alicui & eius hæ-
redib. iusiurandum præstitum esset, præterea in eo
casu limitatur illud quod supra diximus, quod crimi-
nales accusationes in hæredes ex publicis iudi-
ciis non transeant: nam si ita iusiurandum præste-
tur hæredi competet accusatio criminalis, vt habe-
tur in d. c. veritatis. De hac iuramenti forma habetur
in c. ego episcopus. extra de iureiuran. & c. de forma. 2. 2. q.
5. & tradit gl. in l. omnes, in tit. si de feud. fuer. contro-
uer. Vnde est, vt hæres qui debitorem iuxta ritum
magnæ curiæ, in tit. de present. instrum. liquid. multa
præfari debeat, ita vt cōstet filium esse & hæredem,
alioquin debitorem de periurio accusare non
potest. Et hoc ideo est, quia iusiurandum etiam pro
hæredibus in instrumento receptum fuit, alioquin
iuramentum (vt supra diximus) cum sit personale
ad hæredes non transit, vt inquit Bal. in auth. sacra-
menta puberum. C. si aduers. vend. & in l. 1. & in l. gene-
raliter. C. de iureiuran. & iterum Bal. in l. principalis. C.
de iuram. calum. & in l. si. de pact. & in l. emptione. C.
plus vale. quod agit. & Ioan. Andr. in addit. ad Specul. in
§. 2. in tit. de iud. vbi citat d. §. venientis, & gloss. in cap.
fin. extra de sepult. Et ideo dicunt iuramentum fide-
litatis in præsentia præstari debere, & sic a præsen-
ti. Solent enim Reges Regni Siciliae vel Neapolitani,
curare vt Comites & Barones feudatarij, ac ci-
uitatum vel oppidorum & terrarū syndici post ius-
iurandum ligium Regi præstitum, primogenito
Regi fidelitatem iurent.

CAP. XXII.

Argumentum est in Summario.

SUMMARIUM.

1 Iusiurandum à ieiunij antiquitus præstari consuevit.

HAc de re loquens Ioannes Ferrarius Montanus, lib. 4. Inst. de actio. in rub. & in c. †. peculium dicitur, inquit Corn. Pontif. Maxi. à ieiunij præstari voluisse, & ideo nostri ebrios non admitterent. Primæua enim hominum ætate ideo id factum di-

cebat (eam rationem dabat) vt lites humanæ defini-
rentur: tunc enim Principes (vt Fabij Pictoris
verbis, vti & ipse Ioannes, vtamur) nunquam ab æ-
quo, neque populus à iure innato discedebant, sed
sua sponte retinebant fidem & rect. Pudor ipse re-
gebat populos, & ius Principes: Quam iudiciorum
consuetudinem & Rhadamantum apud Creten-
ses habuisse ferunt. Maiorib. quoq; nostris in Hes-
sia fuit, eo argumento, quod in præsentiarū si con-
uentus debitum abneget, oblato iureiurando id fa-
ciat, necesse est, nisi & causam perdere, & nominis
ignominiam incurrere velit: sed hoc nostro sæculo,
quod nulla non libidine satur est, quo omnis ferme
iustitia, omnis fides ad superos conuolauit quam
non conuenit simplex illa rusticitas atq; sacramen-
torum fides, docent periuria illa, vt impunita, ita
etiam à nemine non commissa, cuius causam Plato
in 11. de legib. ratiocinatur, quod multi sunt, qui mo-
re Epicuri Deum vel negent esse, vel si sit, humana
non curare, vt hac ducti persuasione audacius peie-
rent: Quod temeritatis malum in vltimam Hesio-
dus ætatem abunde cecidisse conqueritur. Quid si
nostrum sæculum longe corruptissimum, confide-
rare, aut quasi per nebulam inspicere fuerit concessum?
Verba autem Hesiodi, vt refert ipse Ioan. Ferrarius
Montanus in loco supra relato, sunt hæc.

Δίκη δ' ἐμχεγαί καὶ ἰάδως

Ὀν ἔσαι βλάβει δ' ὁ κακὸς τῶν ἀρείων Φῶτα

Μύτροισι ὀκολοιοῖς ἐνέτων, ἐπι δ' ὄρκον ὀμείται.

CAP. XXIII.

ARGUMENTUM.

Iurans soluere intra decendium,
eo prorogato si non soluat non fit
periurus.

SUMMARIUM.

- 1 Iusiurandum, an in prorogatione comprehendatur.
- 2 Prorogationis tempore elapso, debitor in periurium non incurrit.
- 3 Iuramentum videtur in primo termino prorogatum, & non extenditur ad terminum prorogatum.

Conuenit præcedentibus, † an iusiurandum in
prorogatione comprehendatur, vt inquit De-
cius in c. de causis, nu. 6. & 7. extra de offi. deleg. Et ideo
dixit Decius eodem loco, recentiores moueri auctori-
tate Card. in clem. 1. §. nos itaq; col. si. ver. quinto quæro,
extra de iureiur. vbi conclusum dicit, obligatum sub
iuramento ad soluendum intra decē dies facta pro-
rogatione ab ipso creditore, quia non soluit in d.
termino 10. dierum, periurum non esse, id quod
cōprobatur ex iis, quæ notat Rota in decis. 2. col. pen.
vers. secundo hoc probatur. in tit. de præb. in nouis. Et fa-
cit etiam illud, quod iterum notat Card. in cle. statu-
tum, col. 4. de elect. cum similib. vt voluerunt recentio-
res in d. cap. de causis, vbi potest diligentius inspicere &
considerari. Et idem præterea inquit tenere Bart.
in l. 4. in prin. ff. de damno infec. dum ibi concludit, vt
officij tempore prorogato idē tamen pendente d.
tempore officium dicatur. & idem iterum voluit
Bal. in l. obseruare. §. proficisci. 19. q. ff. de off. procons. & le-
gati, & in l. meminisse. in fi. eo. tit. & in l. cum qui. §. in-
dicare. ff. de iuris. d. omn. iud. & Corn. in cons. 135. de plu-
rib. queritur, colum. 3. vol. 2. Hac tamen de re ibidem
inquit

inquit Decius, illud animaduertendum esse, iurandum elapso primo tempore, quod prorogatum fuit, & ex consequenti extincta ipsa prorogatione, debitorem peritium non incurrere, *vt dixit idem Cardin. in loco supra relato, & declarauit idem Dec. in d. c. praterea.* Præterea quod id etiam in termino prorogato procedat, voluit Bal. *in consil. 368.*

3 *Queritur, si factum compromissum.* Nam iurandum limitatum in primo termino videtur, & tamen ad terminum prorogatum non extenditur, de quo à principio cogitatum non fuisse videtur. secus autem, vt ipse arbitratur, dicendum est, si à principio in compromisso facultas prorogandi data sit: Et ita de iure dicendum videtur, & ita primo loco conclusionem prædictam limitandam esse arbitratur, vt si terminus prorogatus idem non reputetur respectu iuramenti. Secundo dicunt, prædictam conclusionem procedere, quando prorogatio simpliciter facta est, & ratio est, quia videtur facta cum omnibus qualitatibus prioris temporis, vt notat Bar. *in l. 1. §. & post operis. ff. de nou. oper. nunc. & Bald. in l. si constante. C. de dona. ante nupt. cum similibus & idem voluit Imola in consil. 11. in casu præmissis.* At secus dicendum arbitratur, si aliquid priori dispositione promissum sit ob id, quod tunc noua dispositio, & non prorogatio dicatur, vt notat Domi. à sancto Geminiano per ea, quæ tradit ibi gloss. in cap. hi qui, col. si. vers. & nota istam gloss. de præb. in 6. cum sim. vt tradunt recentiores in d. cap. 1. in tit. qual. v. asal. promit. fidelita. & rursus idem Bald. in d. consil. 367. volum. 3. & in l. Titius, in princ. ff. de excus. tut. & Corn. in cons. 235. volum. 2. & Abbas in cap. P. & G. colum. 5. in vers. sed aduerte, extra de ord. deleg. vide Curt. iun. in l. lecta, num. 10. ff. de reb. cred. & Bald. in l. 1. §. constitutus, num. 11. & quatenus pertinet ad prorogationem Beroum in d. cap. causis numero 32 ff. de offic. deleg. & videas de hac prorogatione in repertorio Felyni in verbo iuramentum, an remissum videatur, vbi plures refert, & ideo omnino videas. Et rursus in eodem repertorio Felyni in verbo iuramentum si fiat, vbi plures citantur. Item videas etiam de hac prorogatione Marlin. singul. 300. prorogato. & las. in l. prima, §. & post operis, num. septimo, ff. de ope. noui nunciata.

CAP. XXIV.

Argumentum est in Summario.

SUMMARIUM.

1 *Iurare, quibus diebus apud maiores nostros vetitum fuerit.*

1 **Q**uibusdam diebus iurare non licuisse apud maiores nostros & vetitum fuisse, satis notum est, vt ex concilio apud sanctum Medardum habito manifeste apparet, & tradit text. in c. decreuit, 22. quæst. 5. dum in eo dicitur, decreuisse sanctam Synodum, vt à septuagesima vsque ad octauam Pasche, & ab aduentu Domini vsque ad octauam Epiphaniæ, nec non & in ieiuniis quatuor temporum, & in Litaniis maioribus, & in diebus dominicis, & in diebus Rogationum (nisi de concordia & pacificatione) nemo super sacra euangelia iurare præsumat. De forma autem fidelitatis, & quicquid Domino quis, & econuerso iurare teneatur, vltra ea quæ supra late deduximus, habetur in epistola Phi-

liberti Eiscopi. Verum illud, quod paulo ante de illis diebus, quibus iurare non licet, in vsu non est, nec seruatur, inquit Alber. de Rosate in rub. ff. de iureiuran. Vbi illud etiam gl. inquit, à septuagesima in his quoque diebus causas exercendas non esse. cap. 1. & 2. 15. quæst. 4. Huic tamen ca. & præcedenti, in quibus dicitur honestum quoque videri, vt qui in Sanctis audet iurare, id ieiunus faciat cum omni honestate ac timore Dei, & perjurij. Præterea ante annos quoque quatuordecim iurare non cogebantur, obuiat consuetudo iam præscripta, & dum gl. inquit in litaniis maioribus. exponit vt in festo S. Marci.

CAP. XXV.

Argumentum est in Summariis.

SUMMARIUM.

- 1 *Iuramenta quæ in Ecclesiis præstari possunt, quæ nax sint.*
- 2 *Decreta dationis tutela vel cura, in ecclesia interponi possunt.*

Prædictis etiam addendum est, iuramentum iudiciale in Ecclesia præstari posse, secus vero in aliis actibus iudicialibus religionem iusiurandi non cõcernentibus. c. decet, de immunita. eccles. lib. 6. & facit text. in l. 2. & 3. cum in, quæ ibi notantur. C. de sacrosanct. eccles. & illud, quod dixit gloss. in d. §. qui iusiurandum, vt refert ibidem Alex. num. 2. qui dicit optimè etiam probari per text. quem deducit ibi Bartol. referens huius conclusionis rationem. Præterea comprobari etiam dicit dictum illius gloss. quæ habentur in cap. habemus. 22. quæst. 2. Et id inquit procedere in eo iuramento, quod à parte parti defertur, & ideo id multa magis dubitale in iuramento testis esse arbitratur, de quo tamen se refert ad ea quæ dixerunt Bartol. & Bald. in d. l. 2. & tradit Dominic. à Sancto Geminiano in d. capit. decet, in fin. Magis tamen communem opinionem esse dixi ibidem Alex. vt & illud quoque in ecclesia deferri possit, prout ibidem voluit etiam Ang. per illam gloss. & attestatur ibidem Alexan. obtinuisse, vt decreta iuramentis tutela vel cura, in ecclesia interponerentur, prout habetur etiam in d. §. qui iusiurandum, de iureiurando iudiciali, quod iudicis auctoritatem requirit. Id autem tunc verum est, cum causæ cognitio nõ requiritur, alias secus, vt habetur in d. cap. decet. Præterea, subdit rursus Alex. extra gl. ad id facere etiam text. in d. §. qui iusiurandum, in vers. si de qualitate, secundum Bart. & alios, quando contentio est inter partes de forma puncti cõsulenti transmittendo: Nam tunc iudex & decidere & formare debet, vt ibidem habetur. & in l. venditione. §. si. & ibi notat Bartol. ff. de bonis aucto. iud. possi. Ad quod facit etiam illud, quod Specul. in tit. de requisit. consilij. §. 1. vers. scias igitur. & Bar. in l. duo. la. 1. in si. ff. de iudic. & in l. 1. per illum text. ff. de vent. in spicien. & Bal. in l. de die. in si. per illum text. ff. qui satis. da. cogan. & tradit Castren. in l. nemo Apostolorum, nu. 2. C. de sacrosan. eccles. & in l. iusiurandum. §. qui iusiurandum, num. 6. ff. de iureiuran.

CAP. XXVI.

ARGUMENTUM.

Iuramentum an præcedere, interuenire aut sequi debeat.

S Y M M A R I A.

- 1 Iurandum in contractu, quando & quomodo & in quo loco apponendum sit.
- 2 Statutum, si disponat, ut non valeat contractus nisi super eo aliquid fiat, non est necesse ut interueniat tempore contractus.
- 3 Dicitio, super, quomodo intelligatur, & declaratur, & quod obligationem importet.
- 4 Legatum si fiat super aliquo fundo annuorum decem, fundus ille censetur obligatus.
- 5 Dicitio, super, non denotat contingentiam actus vel temporis, & ideo si fiat ex interuallo ante vel post, satis est quo ad hoc ut super aliquo fieri dicatur.

Quærit præterea Ias. in authent. sacramenta puerum numero 26. C. si aduer. vend. super eod. text.

- 1 iurandum quomodo & quando interponi debeat. & in ea quaestione inquit quod gloss. in verbo, super quo, ait sufficere, siue in ipso contractu, siue prius siue postea, siue quocumque interueniat, ut dixit etiam Paris. in consilio 97. numero 99. volum. 1. Et ideo inde norant ex dictis Bartol. huius dictionis sensum & significatum esse, ut voluit etiam Angel. id ad multa diligenter adnotandum esse, & præsertim ad statutorum interpretationem.
- 2 si statutum aliquod disponeret, contractum non valeret, nec subsistere, nisi super eo aliquid fieret, quocumque illud sit, quod præcipit statutum illud: nam ut tempore quo contractus perficitur interueniat, nec esse est, ut est text. in d. authent. sacramenta puerum; iuncta gloss. & id omnino notandum est, ut voluit ibidem Angel. Illud tamen subdit Ias. eodem in loco aliter & fortasse melius dicendum esse in hoc posteriore dicto, ut dixit Bartol. in l. vniuersa. C. de prec. Imper. offer. Præterea de hac dictione, & super, tradit Bartol. in l. fundus. ff. de annuis leg. vbi queritur, si testator alicui decem annua leger super tali fundo, si an ille fundus obligatus censeatur? & vult obligatum esse, per text. in l. codicillus. §. instituto. ff. de leg. 2. & sequitur Paul. Castrens. in l. rescriptum. §. si pacto. ff. de pact. vbi est gloss. & late tradit Ioan. Faber in §. item Seruiana, colum. fin. Instit. de act. & similiter de hoc querit Spec. in tit. de loca. §. nunc vero aliqua. versic. 119.
- 3 Et sic ex prædictis apparet gloss. & Doct. in d. authent. sacramenta puerum, tenere prædictam dictionem, super, actus vel temporis contingentiam non denotare, immo si fiat ex interuallo, vel ante, vel post satis esse, & ideo sufficere, si super aliquo fieri dicatur, quasi tunc statuto satisfactum sit. Hoc idem videtur firmare gloss. vbi eam sequitur Bald. in l. 1. C. commun. de leg. & Bald. in consil. 1. in rub. de rest. spol. Prædictis tamen contradic. Laurentius Vallensis in lib. 2. elegantia cap. 19. dum vult, non leuem differentiam esse inter dictionem, super, & dictionem, supra: quandoquidem si quispiam contiguitatem significare velit, dictione super, eum ut oportet: At si intentio proferentis sit, ut interuallum exprimat, dictione supra, vti oportere dicendum est, & ideo hac de causa dicendum esse, Auis est supra nos, & non super: sedes super lapidem, & non supra lapidem. Ratio autem est, quia vno modo contiguitate significat, si super ledem, vel super lapidem dicatur, non autem supra, ac etiam quia factum quandoque contiguitatem denotat, & contra nebula, vel auis est supra nos, non autem super nos.

CAP. XXVII.

ARGUMENTVM.

Iuramentum in domo præstari an & a quibus possit.

S Y M M A R I A.

- 1 Iuramentum a personis egregiis in domo sua exigitur, & ad eas mittitur, qui illud iuramentum exigit iudice volente.

Dixit etiam Romanus in singu. 789. commuiter receptum esse, ad egregios & dignos viros, ut iurare possint, ad eorum domum aliquem qui illud recipiat, mittendum esse. l. ad egregias. ff. de iureiur. & c. si quis testium, vbi idem dixit gloss. fin. extra de testib. Id quod ita demum verum esse arbitratur eodem in loco Romanus, si iudex voluerit: Nam ad id compelli non potest, ut adnotauit Ioan. Andr. in cap. significauit. extra de offic. ord. & Innoc. & Anton. de Butr. qui idem referendo inquit eum ibi adducere text. in statutum. §. pen. de rescri. in 7. & adducit etiam text. in l. 2. §. preses. ff. si quis ordo in honor. possess. seruet. & in l. iubemus. C. de episc. & cle. in fi. Hæc autem iura, ut Roman. arbitratur, nihil ad rem nostram facere videntur; est tamen ibidem quædam additio, quæ dicit communiter distinctionem Ioan. And. & Ant. de Butrio non teneri, propterea quod d. l. ad egregias, & in cap. si quis testium, & Doctor. vtrouique distincte loquuntur, & de hoc quoque inquit tractare Per. de Anchar. in consil. 82. pro faciliore, col. 2. Est præterea ibidem alia additio, quæ dicit, tu dic, quod in vi compellitur. d. l. ad egregias. vers. oportet iuxta gloss. in verbo, oportebit, ut est text. in cap. 2. de litis cont. lib. 6. vi tradit ibid. Ias. col. 1. in fi. post Alexan. & Panor. & Fel. in d. c. qui testium, post eos quos refert, & de illa l. ad egregias, tradit iterum Roman. in singu. 127. tu audiuisi, & sequenti. & iterum Roman. in singu. 369. num. 1. dum inquit, quod mulieri examinanda, ut testis, iusiurandum in eius domo ei præstandum est, & sine citatione valet, ut dixit Bar. post Guiliel. in d. l. ad egregias. ff. de iureiuran.

CAP. XXVIII.

ARGUMENTVM.

Hæres scriptus si spurio hæreditatem restituat, an iuramento se purgare debeat.

S Y M M A R I A.

- 1 Spurius filius qua cautela pater relinquere possit.
- 2 Hæres scriptus, qui filio spurio alicuius hæreditatem restituit iurare tenetur, an fidem suam accommodauerit.

Quoniam filij spurij ab hæreditate parentum excluduntur: merito Dilectus Durans in tractat. de arte testan. in tit. primo, de his qui habent factio. testament. in capitul. spurij, numero quarto, dum inquit, quantum remedium esse quod pater amicum hæredem instituet, quem certo sciat filio spurio ipsius testatoris bona & hæreditatem restitutum esse: Nam in eo casu si hæres bona filio spurio testatoris det, ob id tamen tacitam fidem accommodasse non præsumitur, Nam l. prima, C. de natur. liber. tunc procedit, cum constat filium spurium bo-

na ex patris iudicio possidere, vt declarat Corne. in *conf. 236. videtur prima facie, libro 2.* vbi id procedere ait, etiam si dixerit testator quod hæres sibi hæreditatem retinere non possit, sed cuiunque voluerit restituere queat. Quandoquidem etiam in eo casu cessat suspicio fraudis propter liberam restituendi facultatem, argumento *l. si fideicommissa. §. quamquam. ff. de lega. 3.* Hoc tamen remedium filio tutum non est, quia hæredem scriptum potius habere velle testatoris hæreditatem credendum est, quam filio testatoris restituere, vel si tacitam fidem accommodauerit, cogetur in iudicio vnum dicere vi iuramenti, † cum possit hæres ad iurandum cogi. *l. Marcellus ff. rer. amota. & l. non intelligitur. §. tacitam, cum gloss. ff. de iure fisci. vt dixit etiam Bartol. in l. si. ff. de his, quibus vt indig. & in consilio 194. Cecus de Spoletio.*

CAP. XXIX.

ARGUMENTVM.

De intellectu regulæ: Iuramentum quod sine interitu animæ seruari potest, seruari posse, & inibi de exceptione compensationis, spoliij, nouæ causæ superuenientis, &c.

SUMMARI.

- 1 Regula, quod vbi iuramentum sine interitu salutis æternæ seruari potest, semper seruari debet.
- 2 Exceptio compensationis, an iuramento tollatur, vel impediatur.
- 3 Acceptilatio minus est quam solutio.
- 4 Compensatio fructuum, quando opponi possit, nõ obstante iuramento, & num. 6.
- 5 Solutio ficta, quæ per compensationem fit, à reali satisfactione aris alieni procedit.
- 7 Molestia infertur, quando quis iudicialiter vexatur.
- 8 Renunciare ex sola promissione quis non intelligitur his, quæ sibi de iure licent.
- 9 Compensatio non fit de specie ad summam & quantitatem.
- 10 Pignoris natura est, vt non transeat in dominium creditoris, & id quando verum sit.
- 11 Exceptionem spoliij & compensationis, an principalis opponere possit, & quando ab initio spoliatus sciens iusturandum præstitit.
- 12 Iuramento inest cõditio, nisi iusta causa superuenierit.
- 13 Iuramento præstito debitum tunc contractum dicitur vbiunque, licet sit nata actio, etiam hypothecaria vel pignoratitia.

Quoniam, vt ex prædictis apparet, maxima iniurandi vis nõ solum apud nos Christianos, sed apud ipsos quoq; barbaros & infideles ius fuit. in primis † illud pro regula firmandum est, vt vbiunque; iniurandum sine (vt aiunt Docto. nostri) interitu salutis æternæ seruari potest, semper seruandum sit, vt inquit Portius Imolensis in *conf. 5. nu. 46. & in conf. 33. n. 49. & in conf. 99. n. 8. & in conf. 35. n. 12.* & ex pluribus satis late supra firmauimus, & infra etiam cõprobabitur. Hæc autem regula, quia plures habet ampliaciones, merito vt de qualibet suo loco discutatur, satis opportunum erit. Prima igitur illa erit, † an opponenti compensationis exceptionem iuramentum resistat, & an ipsius compen-

sationis renunciationem tollat? In hæc dubitatione duæ sunt opinioniones. Alia fuit Bartol. in *l. amplius non petitum est. ff. rem ratam haberi.* dum vult, vt ij qui iurant soluere, compensationis exceptionem opponere possint. Hanc Bartol. opinionem sequuti sunt Ang. & Cuma. in eadem *l. amplius non petitum, & Ioan. Fab. in §. in bona fidei, col. 4. Inst. de actioni. & ibi etiam Ioan. de Platea, col. 1. & Bal. in c. ad nostram, vbi Panorm. in col. si. & iterum idem Panorm. in d. c. cum dilectus, col. 8. extra de ord. cogni. & rursus in o. cum inter, nu. 24. extra de except. & Alex. in *conf. 12. col. fina. volu. 2. & Imola sibi contrarius, in l. Iulianus. ff. de cond. & demonst.* Moderni Parisien. in *tract. q. 43.* qui attestantur hæc opinionem esse communem apud Legistas, & si contrariam de qua infra dicemus, à Canonistis magis communiter receptam esse fateatur, confirmatur autem hæc conclusio ex infra scriptis. Et primo per *tex. in l. 4. §. soluisse. ff. de iudic.* dum inquit, soluisse accipere debemus, non tantum eum qui soluit, verum omnem omnino, qui ea obligatione liberatus est. Et eodem in loco inquit *text.* eum omnino soluere, qui ab obligatione liberatur vere & ipso iure, vt inquit *gl. de dictione, omnino, in l. 1. §. si pecuniam. ff. de positi. & gloss. in l. obligatione, c. de solut. & notat Bar. in l. 1. ff. iud. solui.* Sed sic est, quod ille qui compensat, liberatur. *l. si ambo. ff. de compensatio.* Merito is omnino ipso iure & vere soluisse intelligitur: Et præsertim cum compensatio quantitatis cum quantitate fiat ipso iure etiam ad pignus liberandum. *l. si constat, vbi tradit gl. C. de compensa.* Secundo confirmatur ex eodem §. soluisse, aliter inducendo. Plane ad rei iudicatæ executionem & solutionem eius causa faciendam compensatio sufficit, vt late notat Fel. in *c. suborta, col. 2. extra de re iud.* Ergo compensatio vere solutio est. Tertio comprobatur auctoritate *tex. in l. si debitor. ff. qui potior. in pigno. habet.* Nihil enim inquit interesse inter cõpensare & soluere. Quarto confirmatur eadem opinio ex eo, qd debitor facti creditoris, qui illud quod debet non soluit, impeditur, & ideo impeditus quo minus statuta die soluat, soluisse videtur, & ideo inutilis est ei actio, per quem *stat. l. potior. in fin. ff. qui potior. in pigno. habeat.* Quinto confirmatur *tex. in l. dedisse. ff. de verb. sig. & in l. vel permutauit. ff. de lib. causa.* vbi dedisse ille intelligendus est, qui compensauit. Sexto iterum confirmatur ex eo, quod licet iuramentum sit striete & in forma speciali firmandum: attamen iuramentum de soluendo per compensationem seruetur, quandoquidem conditiones in forma specifica adimplendæ sunt, nec satis est, si per æquipollens seruentur. *l. Meuius. & l. qui heredi. ff. de condi. & demonst.* Et tamen soluendi cõditio compensatione impletur. *l. si peculium. §. de illo, ver. quid si heredi. ff. de statu. liber. & in d. l. Iulianus. ff. de cond. & demonstra.* Nam & si Iureconsultus ibidem in responso. l. Iulianus, de acceptilatione loquatur, idẽ quoq; multo magis de exceptione compensationis dicendum est, † cum acceptilatio solutione minus sit. *l. si accepto latum. §. 1. & ibi Bartol. ff. de acceptilatio. & tradit Alex. in l. si marito. §. 1. ff. solut. matr.* Quibus quidem rationibus dixit Didacus eo in loco, satis defendi ac tueri opinionem Bar. in *d. l. amplius, aduersus ea, quæ notantur in d. c. ad nostram, extra de iureiuran.* Et ideo subdit arbitrari Bar. sententiam veriore esse. Et ideo iure optimo tueri posse, qd debitor iurans soluere summam aliquam suo creditori sibi fortas-*

se in pignus datâ, optime absq; illa periurij labe cõpensationem eorû fructuum, quos ex pignoribus percepit, opponere possit: Nam regula est vulgarissima, de qua meminit Rom. in *sing.* 542. † creditorem fructus pignorum cum suo credito compensare debere. *l. 1. & 2. C. de pignor. actio.* Et si id tunc verum sit, nisi creditor ratione pecuniæ numeratæ notabiles labores subire debuërit: quandoquidem tunc fructus laborum contemplatione lucratur, vt voluit Host. in *suma in tit. de vsur. §. in aliquo. versicul. Duodecimo. refert eum & sequitur Ioan. And. in cap. conuestus, extra de vsur. per text. in d. c. ad nostrum, extra de rebus eccles. non alien.*

Hanc conclusioem & sententiam Bart. sequuta est in suis decisionibus Rota Pedemontan. in *decis. 92. per totam:* vbi referendo vtriusq; partis argumenta, tandem respondet omnibus obiectis cõtra conclusionem Bart. quia huiusmodi conclusio est satis dubitabilis, ita vt cuilibet parti quilibet ad libitum adherere possit; vt eam vltra supra relatos teneant illi, quos refert Ias. in *l. eum qui. §. si iurauero. numero 2. & pluribus sequentib. ff. de iureiur. & Tiraquell. in tract. de retract. in verbo, à Payer. §. 3. gl. 3. n. 6. de legib. conuub. post ea, quæ deducit in verbo, Epres. gl. 5. n. 182. & Alexan. in *cons. 37. col. 5. n. 21. & 23. qui pariter dicit hanc esse cõmunem opinionem, & Ias. in l. si conuenerit. nu. 47. & sequen. ff. de iurisd. omn. iud. & in *cons. 9. n. 10. 11. vol. 1.* Et idem dicitur in apostilla magna ad Abba. in *cap. veniens, extra de iureiuran. inquit, hanc opinionem cõmuniter approbari, Bellenz. in addit. ad dictum cap. ad nostram, post Bartol. quem refert in d. l. amplius non peti, & in d. l. Iulianus, in fin. ff. de condit. & demonstrat. & Bald. in l. generaliter, colum. 2. C. de episcop. & cleric. & Boer. in *consilio 14. numero 8. & sequen. & Neuzia. in consilio 62. numero 26. & sequen. & Roland. à Valle in consilio 6. numero 31. licet desit ei dictio, non: & Paris. in consilio 121. numero 39. volum. 1. & Natta in consilio 54. Et hanc conclusionem cõmunem esse attestatur, & dicit Ioann. Crot. in *consilio 139. numero 6. dum dicit, opinionem Bart. cõmuniter damnari, post Aretin. quem refert in consilio 100. volum. 99. longitudo, columna 2. vers. verum tamen quia alia opinio. & tradit etiam Catellia. Corta in memoriali incipiente, iuramenti religio. col. 2. vers. & tertium, & recentiores Veronens. in additione ad Matthesila. in *singul. 36. num. 13. & ad singula. 54. & Corset. de iureiuran. q. 8. & de iuram. priuileg. numero 39. versic. ego dicerem opinionem Bartol. & Cremen. in *singul. 117. naturale debitum, post Bald. in d. l. 2. colu. 30. ff. de iureiuran. & Viuius in suis cõmunibus opinionibus, in verbo, compensatio. & in verbo, iuramentum iudiciale, in ver. promittens soluere. Præterea hanc esse cõmunem opinionem dicit Bapt. Villalob. in suis cõmunibus opinio. num. 227.*******

Contrariam vero opinionem, vt diximus, quam plures etiam adhærendo Bart. sequuti sunt, per text. in *l. 2. in fi. C. de compensatio. quo cauetur, compensationem aduersus rei iudicatæ executionem opponi posse, & ibi tradunt Doct. cõmuniter, & in c. suborta, & præsertim Felyn. post *glos. extra de re iud. & in c. cum Ioannes. colu. fi. extra de fide instrum. & Rebuffus in suis cõmentariis, tomo 1. in tit. de liter. obligat. gl. 9. num. 39. & Paris. in *cons. 121. num. 28. volum. 1. & Afflict. in *decis. Pedemontan. numero 2. quod obligationi soluendi adiectum sit iururandum, &****

quod debeat impleri in forma specifica, & præcise obliget ad factum. *d. capit. debitores, & c. ad nostram noueritis, extra de iureiuran. & ideo si non potest satisfieri per æquipollens, minus per compensationem possit. Nam ad hoc respondetur, etiam conditionem in forma specifica. d. l. qui heredi, & d. l. Meuius. & tamen, quando qualitas seu solutio est in conditione, dicitur conditio adimpleta, si iussus dare compenset. d. l. si peculium. §. primo, ff. de statu lib. vel accepto ferat. l. si fundum. §. Titio. ff. de leg. 1. ergo idem in promissione iurata dicendum videtur.*

Secundo respondetur, iurantem dici adimplere promissionem; si per eum cui dandum & soluendum est, ster quominus detur vel soluat. *l. iure civili. ff. de conditio. & demonstrat.* Sed per eum stare dicitur, quando in aliquo ei retinetur ab eo, à quo recepturus est, quia ei non soluit. *l. 3. §. 1. vers. inde quaeritur. ff. de statu libe. & l. Iulianus ait. ff. de condit. & demonstrat. vbi Socin. col. 1. in fin. ergo ille, qui compensat souisse dicens est, & his rationibus motus. Tertio respondetur, † quod licet compensatio, si facta solutio sit: ob id tamen non sequitur huiusmodi factam solutionem non sufficere promissioni iurate de soluendo, cum huiusmodi facta solutio, quæ compensatione fit, à reali satisfactione æris alieni procedat. Habuit enim creditor summam debitæ pecuniæ æquivalentem, & ideo etiam quod iuramentum in forma specifica adimpleri debeat, satis tamen compensatione, quæ realis est, satisfieri videtur: Et præsertim cum illud, quod in specifica forma impleri debet, satis impleatur per formam iuxta mentem disponentis omnino æquivalentem, vt probatur in *d. l. Iulianus & in d. l. si peculium. §. de illo.* Vbi constat compensationem quo ad omnes effectus iuris & facti, veræ solutioni simillimam esse, nec aliter à vera solutione differre, quam quod tempore compensationis vera numeratio non fit, quæ tamen in effectu facta fuit.*

Præterea non obstat argumentum à deposito sumptum: nam illud in deposito locum habet ob specialem fidem, quam depositarij seruare tenentur, id quod à lege ex mente contrahentium indudum est, tum etiam quia depositum ea intentione, vt in ius ac dominium depositarij res, vel pecunia deposita transferatur non fit, id quod aliter in iuramento simpliciter præstito sese habet. Intelligendum namq; est, iuxta ea quæ actui iurato conueniunt, aut iure cõneneri possunt, vt de hoc infra specialis cõclusio constituat. Ad c. veto, ad nostram, extra de iureiuran. quoniam varie ille tex. à Doct. interpretatur, ideo præmittendum est, compensationem fructuum ex pignoribus, vt supra diximus, perceptorum ipso iure fieri eum sorte ipsa principali, cum fructus ipsi à creditore consumpti sunt, vel redacti in id, quod functionem recipit cum ipso debito, vt dixit Anania, & alij sequuntur in *d. c. primo, extra de vsur. & Bart. Alexan. & Ias. in l. si diuortio, §. ob donationes. ff. soluto matri. & ita intelligenda est gl. in *d. c. primo, quæ de hac compensatione, quæ fit ipso iure, pertractat. His itaq; præmissis, quidam opinantur in eo. c. ad nostram, ideo compensationem, non admitti cum fructuum computatione propterea quod debitor iuratus creditori datis pignoribus promiserit, vt donec debitam rem, vel summam solueret, nullum super eis grauamen inferret: quasi intellexerit non solum de grauamine facti,**

facti, & sic iniusto, sed etiam iuris, & sic iusto, argumento gloss. in l. Lucius. §. tres heredes. ff. ad Senatusconsultum Trebellianum. tradit gloss. & sequuntur Doctores. in l. clam, in princip. ff. de acquir. possess. † Molestia enim inferitur, cum quis iudicialiter vexatur. §. 1. in verbo, molestatus, in Authent. de fideiussoribus. & in l. prima, & ibi Bald. C. de nundin. & tradit Paul. Castrensis. consilio 204. columna 2. volum. primo. Hic autem intellectus & si ab ipso Panormita. in d. capitul. ad nostram, approbetur: Didacus tamen in tract. de pact. §. 4. numero 9. non probat: Nam quoties quis alteri promittit, etiam præstito iuramento, nullum alicui grauiamen inferitur. Illa autem promisso, de grauiamine iniusto & iniusto intelligitur: non autem de ea molestia, quæ iure permittente licita est. Plane de huiusmodi promissione non sentit, † quippe qui voluerit ex ea promissione iis renunciare, quæ iure sibi licent & permittuntur. J. Aurelius. §. Caius ff. de libe. legata. & tradit Bartol. in l. 1. columna 5. ff. de his, quæ pena nomi. & gloss. in l. si seruum. §. Prætor. ff. de acquir. hered. & Corset. in singul. in verbo, molestia. & Abb. in cap. audita, extra de restitut. spol. & Felyn. & Decius in capit. in presentia, columna 1. extra de proba. & Felyn. in capitul. causam quæ, columna 11. in versic. non obstante, extra de rescript. Ex quibus patet, promittentem alteri nullum grauiamen inferre, aut molestiam posse, nisi aliud ex mente contrahentium iure deducatur. Secundo etiam modo text. in d. capit. ad nostram, responderi solet, videlicet ideo in ea specie compensationem admissam non fuisse, quia debitor fructus ipsos in pignus dederat, & ideo cum in eo casu fructus ipsi, vt species considerentur, merito compensationi locum non esse, cum de specie † ad summam, & quantitatem, quæ debebatur, fieri compensatio non solet. cap. vltim. extra de positi. & l. fina. C. de compensatio. & l. si conuenierit, la 2. ff. de pignora. actio. & l. si non sortem. §. si centum ff. de conditio. indebi. & l. si ex pecunia. C. de rei vendica. Hanc interpretationem ad illum text. adnotarunt Imola ibi, & Socin. in Regula, Verbum, accipere vltra sortem, columna tertia, Verum Didacus in loco supra relato hanc quoque interpretationem non probat, propterea quod fructus qui consumptione fiunt accipientis, nec seruando seruari possunt, in pignus dari non solent. Natura † namque pignoris ea est, vt in dominum creditoris non transcant. l. 1. §. per seruum corporalem. ff. de acquir. possess. Et ideo fructus, cum consumpti non sint, merito ad id quod functionem recipit, redacti non dicuntur, ex quo (vt supra dictum est) cum debito compensatio non fiat: si vero iam consumpti sunt, aut ad id redacti, quod functionem cum debito recipiat si etiam expresse in pignus dati sint, minime negari potest compensatio, cum iam ipsius creditoris effecti sint. Si vero quispiam Imolæ intellectum probauerit in d. capitul. ad nostram, dum in eo dicitur, quædam ab eis possessiones, & redditus receperit in pignus: respondet Didacus eodem in loco non de ipsis fructibus intelligendum esse, sed de iure quodam anno quolibet summam quandam percipiendi, quod quidem ius redditus appellatur, & inter bona immobilia esse dicitur, clemen. exiui, vers. Cumque annui redditus, de verborum significat. Et ideo hi redditus congrue dantur & accipiuntur in pignus. Hoc probat præterea ille text. dum in eo expressim continetur, creditorem de

possessionibus & redditibus fructus percepisse: exponitur enim de redditibus, id est de iuribus percipiendi annuam summam & quantitatem, cum de redditibus annui fructus percipiantur, vt dixit Bald. in proem. feudo. col. 5. Tertio loco omittendum non est, Barthol. Socin. in d. l. Iulianus, colum. fina. aliter exponere illum text. in d. capitul. ad nostram, vt scilicet in eo responso ideo compensatio fructuum non admittatur, quia ille qui iurauit pecuniam debitam soluere, cum satis certus esset, iuramenti tempore fructuum percipiendorum ipsi compensationi renuntiare videtur, & ideo tam ratione iuramenti, quam tacite renunciationis summam debitam soluere teneatur: deinde autem ad fructus ipsos ex pignoribus perceptos repetendos agere poterit. Habet autem huiusmodi tacita renuntiatio vim à iuramento, cum debitor iuret soluere summam sibi mutuo datam, vt inquit Ioann. à Medina in tracta. de restitutio. questio. 3. causa vltima. Et eadem ratione compensationem admittendam esse arbitrat, non obstante iuramento, cum tempore iuramenti nulla adest spes, nec ius compensationis apparet: & ideo non sit admittenda compensatio, cum tempore præstiti iuramenti ius aliquod aderat, vel spes vlla compensationis, vt videtur probari in dicto capitulo ad nostram. Sed si attendamus ad vim propriam iuramenti, quæ consensum non extendit ad ea, de quibus actum non est, Didacus eodem in loco arbitrat, iuramentum summam sibi ipsi mutuo soluere, intellexisse & eius intentionis fuisse, vt omnino pecuniam mutuo datam soluat casu quo à creditore tot fructus ex pignoribus percepti non sint, qui suum debitum aliqua saltem ex parte minuere non possint. Nec etiam verosimile est, cum de non obicienda compensatione fructuum, qui apud creditorem, iuxta iuris vtriusque regulam manere debent, in compensationem sortis principalis cogitasse: id quod cum verum sit, nec vlla ex parte negari potest, iuramenta secundum iuris interpretationem intelligenda esse, illud consequitur, vt conuento actu, cui iuramentum accedit perfectum, ille qui datis pignoribus soluere iurat pecuniam mutuo sibi datam, fructuum compensationem abicere possit, cum ea sit huius compensationis natura. Rursus respondetur prædicto cap. ad nostram, ideo ibi fructuum compensationem admissam non fuisse ante veram debitæ summæ solutionem, ex quo nondum erat liquidum, quantum creditor ex fructibus percepisset. At compensatio nunquam admittitur, nisi liquida sit, l. si debeas. ff. de compensatio. & notat Bartol. in l. frater à fratre. ff. de condi. indeb. Quod autem in d. capit. ad nostram, summa illa quæ ex fructibus pignorum percepta liquida non esset, inde patet quod ex fructibus expensæ deducendæ essent, vt ibi habetur, dum dicit deductis expensis. l. fructus. ff. soluto matrimon. & l. sumptus. ff. de rei vendica. At si quis dixerit stante huiusmodi declaratione, nunquam fructuum compensationi locum futurum, cum expensæ sint semper deducendæ. Respondetur quod quoties solutionis promissio absque iuramento præcessit, compensationem opponi posse, si breuiter iudicis aut boni viri arbitrio ad liquidum deduci possit, quæquid ex fructibus, deductis expensis, creditor percepit: At si iuramentum præstitum sit, compensatio opponi non potest, nisi omnino & statim liquido

appareat, quicquid creditor ex fructibus perceperit, & hanc arbitratur esse veram illius text. declarationem, & verum intellectum. Præterea Octavia. Cachera. in decis. 92. Senat. Pedemontani, numero 27. aliter declarat text. in dicto capitulo ad nostram, & dicit omittis aliis pluribus solutionibus, quæ à Docto. afferuntur, illam esse veram & communiter approbatam, vt ideo in eo compensatio opponi non potuerit, quia eo tempore quo iurantes mutuum acceperunt, prædia creditori in pignus dederunt, iurantes promiserunt molestiam non inferre prædiis in pignus datis quousq; mutuo datam pecuniam soluisset, & ideo tacite iurasse videntur, fructus quos sciebant creditorem percepturum, non petere, vel compensare, nisi pecunia soluta: & ideo iuramentum super compensatione præstitum dicitur, & declarauit Abbas in dicto capitulo ad nostram, colum. 3. in fin. versic. Sed opinio nostrorum Doctorum, & est de mente gloss. in verbo, pecunia persoluitur. versicul. Sed illo casu, & Innocent. circa finem, versicul. item etiam si creditor ageret, & Imola in primo, & secundo notab. dum dicit quod forma specifica in casu illius capitul. erat, vt non fieret compensatio, donec pecunia solueretur. Et colu. sequent. versicul. in gloss. persoluitur. dicit hanc esse veram solutionem, & communiter teneri, & sequitur Felyn. ibi, columna 3. quam etiam sequitur Alciat. in dicto responsio. 393. nu. 3. Vel potest etiam responderi prout respondet Socin. in dicta l. Iulianus, col. pen. vers. tu secundo considera. ff. de conditio. & demonstratio. dum inquit, text. in dicto capitulo ad nostram, solutionem non fuisse in obligatione iuramenti: sed tantum in conditione. quia fuit dictum, vt donec solueret, non molestaret. Alia præterea solutio, vt dixit Barbat. in consilio 43. columna 10. accommodari potest, vt scilicet text. in dicto capitulo ad nostram, plures habeat intellectus, & ideo in eo fundamentum fieri non possit: Nam eius quod multipliciter exponitur: veritas ignoratur. Subdit tamen Octavianus Cacheraus in eadem decis. quaest. nonagesima secunda, numero vigesimo septimo, vers. u. tertiam etiam, primas responsiones veriores esse, & deinde omnibus aliis in contrarium deductis respondet, numero 28. cum sequent.

Quoniam autem huiusmodi opiniones ita inter se discrepant, & varie à Doctoribus recipiuntur, vt vtraque pars facillime de iure tueri possit, vt dixit Felyn. in dicto capitulo ad nostram, columna sexta, vt dixit etiam Capicius in dicta decisio. 167. numero quarto, Merito ita distinguendum ad ipsas opiniones concordandas arbitratur. Aut enim, inquit ipse, eo tempore quo quis iurat soluere, debitum iam ortum est contra eum qui iurandum recepit: Et tunc exceptio compensationis à iurante opponi non possit, an vero ortum non est, & tunc si is qui iurauit vult compensare debitum contractum post iuramentum, & tunc possit compensare, & ita subdit Capicius eo in loco in specie tenuisse Tindarum in suo tractat. columna quarta, questione septima, & id comprobat ibidem Capicius auctoritate Butrij in capitulo cum dilectus, extra de ordin. cognitio. quem refert etiam & sequitur Abbas Siculus ibidem, columna octaua, dum in illa questione, an contra agentem actione depositi, possit opponi ꝑ spoliationis & compensationis exceptio, inquit principalem eam opponere non posse, quando iurans ab initio

spoliatus erat, & sciens præstitit iurandum: si-
cus vero si deinde spoliatur. Ratio autem est, quia
iuramento inest conditio, ꝑ nisi iusta causa super-
uenerit: & ideo iuramentum recipiens à petendo
repellitur. Confirmat præterea hanc suam decla-
rationem autoritate Socini, de quo supra men-
tionem fecimus, in l. Iulianus, columna fina. ff. de
conditio. & demonstratio. dum inquit, si debitum
deinde ex post facto, de quo non fit cogitatum su-
peruenerit, Bartol. opinionem præualere, quam re-
fert in dicta l. amplius non peti. Tunc autem subdit
Capicius, dici posse: post præstitum iuramentum
ꝑ debitum contractum esse: vbicunq; licet sit nata
actio etiam hypothecaria, vel pignoratitia, vt in ca-
su de quo ibi, debita tamen compensabilia non
sunt, vtputa si compensatio de specie ad summam
& quantitatem facienda est. Ac etiam si venditio
præcesserit, dies tamen solutionis iuramenti tem-
pore non venit: Vel si venit, solutio tamen ad-
huc facta non sit, ita vt dici possit pecuniam ad-
eum, qui iuramentum recepit ex re iurantis per-
uenta ei qui iurauit debeatur, saltem ex conditio-
ne sine causa, & triticaria, cum similibus, & casu
quo secuta sit solutio, iurans eius notitiam non ha-
buerit. & si haberet & esset tempore iuramenti
iam soluta, cum adhuc dies promissæ solutionis
cum iuramento non venisset, ex qua oritur con-
tra iurantem actio. Ea autem prædictorum ratio
est, quia huiusmodi debita incompensabilia ante
iuramentum redduntur: Vnde succedit illud, quod
notat Tindarus in dicto tractatu, columna prima,
quaestio. decima, inquit, primum compensatio-
nis effectum, esse imaginariam solutionem à iure
præsumptam, cum alter veræ solutionis hincin-
de proueniens ex die concurrentium debitorum
compensabilium oriatur: Vnde succedit etiam il-
lud, quod dixit Socinus in dicta l. Iulianus, prope fi-
nem, ff. de conditio. & demonstratio. dum vult, vt si eo
tempore, quo quis iurat soluere creditori suo, ipse
erat creditor ex alia causa sui creditoris, & debita
erant hinc inde compensabilia: ex quo tamen iu-
rauit soluere, ad non compensandum se obligare
videtur, argumento dicto capituli ad nostram.
Nec prædictis repugnare inquit, si sit exceptioni
compensationis renunciatum, quia posito vt ei
renunciari possit, vt dixit Tindarus in dicto tractatu
in nona quaestio. columna secunda, attamen talis com-
pensationis renunciatio de debitis petitis, non au-
tem futuris intelligi debet. Præterea hanc com-
pensationis exceptionem prosequendo, de ea
mentionem fecit Afflict. in decisio. 163. & inquit
tres illius auditorij consiliarios, videlicet Antoni-
um de Palmerio, Carolum Rogerium Salernita-
num: & Iacobum de Gello de Trano, secutos fu-
isse Bartol. opinionem in dicta l. amplius non pe-
ti. ff. rem ratam habe. vt ibi Afflict. latius prosequi-
tur, & eam tenuit Alexander in dicto consilio
duodecimo, volum. secundo. Quosdam vero non
minus peritos contrariam opinionem amplexos
esse, & sic opinionem Canonistarum, quam nos
supra firmauimus, quamquam Afflictus ibi-
dem plurimum auctoritate confirmat. Verum deinde,
numero tertio, ita declarat distinguendo. Aut e-
nim, inquit ipse, ille qui cum iuramento promisit
soluere non potest, vt puta quia filiorum onere
oppressus sit, vel pauperitatis, & tunc Bartol. opi-
nionem

nionem præualere arbitratur, arguendo à ratione capitul. breui, extra de iureiurand. Si vero debitor sit diues, & pecunia non indigeat, & aliorum opinio procedit, in dicto capitulo ad nostram. Et ideo inquit quod ex quo existimantur conuentum diuitem non esse, fuisse à sacro Concilio determinatum, iuxta sententiam Bartol. & sequacium. Opinionem tamen Bartol. quod scilicet compensare possit, tenet Gozadin. in consilio trigefimo secundo, numero tertio, ex quo compensatio dicitur solutio, licet ficta: & qui soluit de rebus immobilibus fecte summam & quantitatem soluere dicitur, cum pecunie appellatione largissime accipiendo, res que libet comprehendatur. l. pecunia. ff. de verborum significatio. & nouatur in l. prima. ff. si certum peti. Et si idem Gozadin, in eodem consilio numero decimosexto, contrarium tenens dicat, Bartol. in dicta l. amplius non peti. communiter à Doctoribus reprobati, per tex. in dicto capitulo ad nostram, extra de iureiurand. vbi tradit etiam Imol. & in l. nil, alias si heredi. ff. de conditio. & demonstratio. & Alexand. in consilio trigefimo primo, columna secunda, volum. secundo, qui pariter dicit Bartol. opinioem esse reprobam, & contrariam esse magis communem, vt scilicet iurans soluere, non possit compensare. Eandem opinionem contra Bartolum, sequitur rursus Gozadin. in consilio sexagesimonono, numero quarto, per textum in dicto capitulo ad nostram, secundum lecturam gloss. 3. ibi communiter approbatam.

Contrariam vero opinionem gloss. & Canonistarum contra Bartol. ultra supra relatos: tenuit Bertran. in consilio primo, numero 154. volum. primo, & in consilio 266. numero secundo, volum. tertio, dum inquit, opinionem Bartol. ab omnibus reprobati. & hanc opinionem contra Bartol. tenet Anton. à Leuitis in consilio 18. numero trigefimonono, in secundo volum. consilio crimin. diuers. & Sebastian. Medicis in tractat. de compensat. in prima parte, questio. vigesimatertia, numero tertio, per ea, qua voluit Iason in l. cum qui. §. si iurauero, numero 2. ff. de iureiurand. & Tiraquell. in tractat. in versicul. apparier. §. tertio, gloss. 3. numero sexto, per ea, qua vluerunt Innocent. Hostien. Joann. Andre. Collect. Barri. & Imol. sibi contrarius, & omnes præter Bald. & Panormitan. in dicto capitulo ad nostram, & Joann. Andr. & Marian. Socin. in capitulo querelam. extra de iureiurand. & Roman. in l. stipulationes non diuiduntur. ff. de verborum obligatio. & Alexand. sibi contrarius in consilio 91. visis actis, columna secunda, versicul. secundo, principaliter, volum. secundo, & Aretin. in consilio 99. longitudo, columna secunda, versicul. tertio, vbi dicit hanc esse communem opinionem. Et iterum Iason in l. si pecuniam, in principio. columna penultima, versicul. tertio, facit. ff. de conditio. ob caus. & iterum in consilio quadragesimoprimo, in duabus. columna secunda, versicul. Præterea Dominus Ioannes, volum. tertio, & Stephan. Bertran. sibi contrarius in consilio 154. voluisse, numero secundo, volum. primo, & in consilio 305. viso casu, columna prima. eodem volum. primo, rursus Tiraquell. in tractat. de legibus connubial. versicu. Epriess. gloss. quinta, numero 182. & Alexand. in consilio 37. numero 2. volum. quinto, & iterum Ias. in l. si conuenerit, numero quarto. ff. de iurisdic. omn. iud. & idem in consilio 9. numero 10. volum. 1. & Abb. in capitulo venientes, extra de iureiurand. & Bald. in l. generaliter, columna secunda, C. de Episcop. & cleric. & Boeri. questio. 14. numero 8. &

Neuizan. in consilio 62. numero 26. & Panormitan. in consilio 121. numero 39. volum. primo, & Gratian. in consilio 137. numero sexto, & Corset. in tractat. de iureiurand. questio. octaua, numero 39. & Cremen. in singul. 117.

In hac quaestione, vt inquit Afflict. in d. decisio. 163. numero 13. de eo etiam dubitari potest, an debitor qui iurauit soluere, possit illud debitum compensare, ad quod ipse actor tenebatur cuidam tertio suo creditori, qui illud creditum cessit ipsi conuento: & subdit Afflict. Dinum huiusmodi dubitationem attingere in capitul. cum quis in ius. de regul. iur. in in sexto, & Cynus & Bald. in l. eius quod, C. de compensat. Et subdit Dominus illius consilij omnes tenuisse, vt stante Bartol. opinione debitor debiti cessi compensationem opponere possit, & ita fuisse iudicatum stante prædicta paupertate.

Conuenit etiam huic loco, an renunciens exceptioni non numeratæ pecuniæ cum iuramento, excipere possit de non numerata pecunia, & præsertim si iurauerit nunquam de iure vel de facto contrahenire. & hac de re habetur in Quaestione Capella Tholosanæ 374. vbi dicitur, vt non possit, conclusum fuisse, vt dixit etiam Menochi. in consilio octuagesimo quarto, numero vigesimo octauo, volum. primo, & Rebuffus in titul. de chirogr. & cedul. recogni. in præfatio. num. vigesimo quinto. & voluit Azo in summa, C. si aduers. conditio. numero quinto. Secus tamen esse, si confessus sit pecuniam recepisse, & eam reddere iuret, prout voluit Cynus in l. si ex cautione. C. de numerat. pecun. & Colletta. in capitulo fina. extra de solutio. At ibidem in additione distinguitur inter ius canonicum & ius ciuile, & dicitur de iure canonico, vt habetur in capitul. cum contingat, extra de iureiurand. & tradit Angel. Aret. Instit. de exceptio. in versicul. quid si renunciatur. inquit de iure ciuili sibi non præiudicare. l. iurisdic. §. generaliter. ff. de pact. & l. non dubium. C. de legibus. Quandoquidem tunc, non obstante iuramento, excipere posse arbitrantur, propterea quod sub conditione, vt dixit Iacob. de Rauen. vel sub modo, promittere videtur, videlicet si pecunia numeretur, vel vt numeretur. l. fina. C. de non numerat. pecun. vbi de hoc species esse videtur. & idem dicit Angel. Aret. in loco supra relato, per text. in dicta l. fina. Quandoquidem sicut confessio de recepto conditionem tacitam continet, videlicet si numerabitur, vt habetur in dicta l. si ex cautione, C. de non numerat. pecun. & l. in contractibus, eodem titulo. Pariter eodem modo tacitam conditionem iuramentum ipsum habere, dicendum est, vt habetur in l. fina. vbi notatur. ff. qui satisda. cogant. & in l. fina. ff. ad municipa. & notatur in capitulo quemadmodum, extra de iureiurand. Nam alioquin creditor ad peccandum inuitaretur, & iuramentum contra bonos mores interpositum dici posset. Vnde obligatorum non esset etiam de iure canonico, vt habetur in capitulo non est obligatorium. & infra latius suo loco dicitur, de regul. iur. in sexto, & in dicta l. fina. indistincte vero vt iurando talem exceptionem opponere non possit, firmare videatur ob id, quod contra iuramentum veniret, & faceret, & si concedat vt si debitor soluat, possit deinde repetere, quemadmodum de eo dicitur, qui vsuras soluere iurauit, vt habetur in capitulo debitores, extra de iureiurand. & facit illud, quod notat Bartol. in l. prima, §. secundo. ff.

quod vi, aut clam, in fin. & hoc sequitur Salycet. in dicta l. si ex cautione. & idem voluit Angel. in dicta l. in contractibus, & in l. fina. & ibi Ioann. Fab. & idem voluerunt Hostiens. Ioann. Andr. & Butr. in capitul. fina. extra de solutio. & tradit Iason in l. si conuenerit, columna 3. ff. de iurisdic. omnium iudicum, & in l. qui pecuniam, columna prima, ff. si certum petatur, & Iacobus de Beluis. in l. secunda, §. mutui autem, in fine. eodem titulo, & sequitur Alexander in consilio vigesimo octavo, visis, in secunda questio. volum. primo, & in consilio octuagesimonono. viso puncto, in fin. volum. secundo, & in consilio vigesimo septimo, visis, numero vigesimo sexto, volum. quarto, & Petrus in tractat. de iureiurand. in quarto effectu, & Socin. iun. in consilio 87. numero 23. volum. tertio.

Præcedens tamen conclusio, vt talem exceptionem opponere possit, limitatur & dicitur non procedere, si iuretur omnia vera fuisse & esse, & nullo modo contrafacturum se esse, vel venturum: Nam tunc, propter huiusmodi iuramentum talem exceptionem opponere non posse crediderunt, vt videtur intelligere Barrol. in dicta l. fina. vbi etiam Salycet. in principio, dum inquit, quod si iuramentum non est appositum solutioni, sed veritati, vt quia debitor iurauit vere pecuniam numeratam fuisse, tunc talem exceptionem opponi non posse, vt dixit Bald. in l. secunda, in repetitio. extra de iureiuran. & Barthol. Capolla in singul. in versic. 132. & Barbat. post Butri. in dicto capitulo fina. Præterea hanc conclusionem sequitur Menochi. in consilio trigessimono, numero 20. & 21. volum. primo, dum vult, vt ille qui iurat re vera habuisse, & recepisse, exceptionem prædictam non numeratæ pecuniæ obicere non possit, vt dixit Bald. eam declarando in dicta l. fina. C. de non numerat. pecun. quem sequitur ibi Salycet. & Felinus, post alios in dicto capitulo si cautio, numero quadagesimosexto, versiculo, sed hanc, extra de fide instrumento. Hanc conclusionem tenet Azo in summa, ff. si aduers. venditio. numero quinto, & Rebuffus in commentariis regiarum constitutionum Gallie, tomo primo, in titul. de chirogra. recept. in præfatio. numero vigesimo quinto, & idem ibidem sequitur Menochi. numero vigesimo primo, cum quis, vt tradit post multos alios Emanuel Costa Lusitanus in repetitio. l. si ex cautione, in nota fallentia. C. de non numerat. pecun. vbi late declarat. Præterea hanc limitationem sequitur Hippolit. Marfil. in singul. 327. incipiente exceptio. secutus opinionem Barrol. in dicta l. fina. C. de non numerat. pecun. & in dicta l. si ex cautione. eodem titul. & Angel. & Castrens. in dicta l. fina. & in dicta l. si ex cautione. & rursus idem in simili tenuit Castrens. in consilio nono, viso puncto, & cetera. & inquit optime facere illud, quod notat Barrol. in l. fina. C. qui potior. in pigno. habeant. & Angel. Aretin. in dicto §. fuerat, in futur. de actio. & Imol. in l. nemo potest. ff. de lega. primo, vbi inquit facere notabile dictum Baldi in consilio 452. duorei, volum. primo. vbi vult, vt ex confessione partis, in qua confiteretur se habuisse, & renunciauit exceptioni non numeratæ pecuniæ, oriatur iuris & de iure præsumptio, & contra eam probatio in contrarium non admittatur, nisi per confessionem partis aduersæ, authent. sed iam necesse. C. de donatio. ante nupt. & in Authent. de equalit. dot. §. illud. de quibus omnibus subdit Marsilius latius dixisse in consilio quadagesimo octavo, in causa, & lite.

Quando teneremus hanc opinionem, vt ibi renunciatum est exceptioni non numeratæ pecuniæ, & appositum iuramentum, non possit opponi exceptio non numeratæ pecuniæ: illud remedium à iure introductum est, vt simulationis contractus exceptio opponi possit, videlicet quod licet confessio receptionis interuenerit, & ei fuerit cum iuramento renunciatum, contractus tamen ille fuerit, simulatus, & ficticius: Nam in hoc casu iuramentum non obstat, quia iuramentum super actu simulato interpositum, vt infra latius suo loco dicitur, actum non conualidat, nec iurantem ligat, præterquam quod Suarez in l. post rem iudicatam, super declaratione. l. regni. in §. sed pro euidencia, numero vigesimo secundo, inquit, dicta l. fina. C. de non numerat. pecun. illum casum continere, quod vbi iuramentum super contractu mutui appositum est, contractus naturam non alterat, & iuramento non obstante exceptio non numeratæ pecuniæ opponi potest. & ratio est, quia huiusmodi iuramentum tacitam contractus naturam annexam habet, & eam iurando debitor retinere videtur: vt puta (vt supra diximus) si ei pecunia numerata sit.

Illud etiam, quatenus pertinet ad propositam questionem, animaduertendum est, vt inquit Ioannes de Amicis in consilio 33. numero 39. quod licet quis iurauerit vere pecuniam sibi numeratam fuisse: attamen si deinde debitor admittatur ad veritatem probandam, & contrarium esse probauerit, probationes eum releuare iuramento non obstante. Nam vbi periculum est iam detectum, non imputatur allegatio turpitudinis. l. alias, cum ibi notatis. ff. de iureiuran. & sequitur Alexan. in consilio 220. viso puncto, versic. id vnum. firmat Alexan. in l. iudex postquam, col. 7. versic. quinto fallit. & versic. sexto fallit. ff. de re iud. & Innocent. in capit. quia plerique, extra de immunitate eccles. & Bald. in l. prima, circa finem. C. sententia rescind. non posse. & in authent. hac, columna 8. C. de usur. & Bald. & Imola in l. si quis instituatur heres. ff. de hered. instit. & Imola in l. nemo potest. ff. de leg. primo, & in capitulo is, qui fidem, extra de sponsa. & in cap. quanto, extra de præsumptio. & Ludouic. Roman. in l. stipulatio ista. §. primo, columna quarta. ff. de verborum obligatio. & Abb. in cap. primo, extra de concessio. praben. & Dominici a Sancto Geminiano in cap. in presentia, extra de probatio. & iterum Abb. in cap. cum inter, extra de re iudica. & Bald. & Ludouic. Roman. in l. si constante. §. quoties, columna pen. ff. soluto matrimonio. & rursus Abbas in cap. cum Bertoldus, extra de re iudica. & Capolla in cautela 23. & Felyn. in cap. inter monasterium, columna decima quarta, versicul. limita 8. & Socin. iunior in consilio 50. numero 7. vltim. 1. & Alexander in consilio 89. viso puncto columna septima, volum. 2. & Felyn. in d. cap. inter monasterium, columna 16. extra de re iud.

CAP. XXX.

Argumentum est in Summario.

SUMMARIUM.

1. Exceptionem prescriptionis iurans opponere non potest.

AD alias præterea exceptiones descendendo, vt Petrus Gerar. in singula. 19. num. 16. inquit, cum quis iuramento adstrictus est, prescriptionem obicere non posse, vt voluit Roman. in l. prima, versic. &

fic. & addē dān notabiles cautelas, & c. ff. de vsucap. Ratio autem, vt ipse inquit, ea est, quia iuramentum actionem perpetuam reddit, vt ipse latius profequitur, & idem voluit Gozad. in consil. 100. numero 14. auctoritate eiusdem Roman. & Felyn. in cap. fin. extra de prescript. & Socin. in consil. 65. volum. primo, & consilio 239. volum. 2. & Doctor. in l. nam & postea. ff. de iureiur. & idem voluit Roderi. Suarez in lectura. l. post rem iudicatam, in secundo notabili, in capit. considera ultimo, numero secundo. Vbi dicit quam plures ex recentioribus decipi, cum generaliter loquantur & referant hanc Bartol. conclusioem, dicentes vbi debitum est iuratum præscriptione iuris communis vel statutaria non tolli. Mouetur autem Suarez ad ita concludendum per tex. in dicta l. nam & postea. §. si is, qui pro temporalis. ff. de iureiur. Nam ille text. loquitur in casu, in quo a debitore iuramentum delatum fuit creditori, qui iurauit debitorem sibi dare oportere, & ita loquitur Bartol. in dicta l. secunda. §. si rem ff. pro empto. & Bald. in l. prima. Adducit Suarez alium text. in l. sed & si restituatur. §. ex quibus. ff. de iudic. ibi, Quia hoc iusurandum in locum litis contestata succedit. Rationem refert Bartol. in dicto §. si is, qui. & dicit esse, quia iuramentum sententiæ vim habet, & ideo ex eo oritur actio, quæ est perpetua, sicut illa quæ oritur ex sententiâ. Vnde subdit Bartol. in dicto §. si is, qui vnum inde maximi momenti oriri, vt scilicet in fine instrumenti inter quosdam celebrati huiusmodi clausula apponatur, videlicet & quia de prædictis posset dubitari, debitor detulit creditori iuramentum super contentis in instrumento qui creditor iurauit sibi deberi, prout in instrumento continetur, & dicit illud iuramentum eam actionem quæ ei ex instrumento competit, perpetuam reddere. Et Suarez subdit, pro hac Bartol. decisione esse text. expressum, qui loquitur de præscriptione à iuramento perpetua, in l. si duo patroni. §. Iulianus ait. ff. de iureiur. iuxta illum intellectum, quem sentit gloss. dum dicit, vel cœptam quidem, sed nõdum perfectam, quia perpetuatur actio iure iurando, vt l. nam & postea. §. si is, gloss. igitur illa, si text. coniungatur, Bart. conclusionem probare existimat, & latius ibidem prosequitur Suarez.

CAP. XXXI.

ARGUMENTVM.

Iurans, an postea erroris exceptionem.

SUMMARIA.

- 1 Erroris exceptio à iuramento excluditur.
- 2 Minor si iuret non venire contra contractum venditionis ratione minoris ætatis, aut alia quacumq. de causa, & si errans illud crediderit iustum pretium contrauenire tamen non potest, nec intentare remedium. l. 2. C. de rescind. vend. & c. cum causa.
- 3 Remedium. l. C. de rescind. vendit. non competit scienti, sed erranti.
- 4 Prohibitum simpliciter, etiam alternatiue prohibitum intelligitur.

Successiue ad alias exceptiones transendo, sciendum est iusurandum etiam erroris & exceptionem excludere, vt dixit Alexand. in consilio decimo septimo, columna 1. numero secundo, volum. tertio, dum inquit, eam vim habere iuramentum, etiam

si in fine instrumenti appositum sit, vt quando etiam per errorem quis iuret, adhuc etiam eo obligetur, vt notabiliter & clare post alios voluit Imola in capitulo cum contingat, in sua repetitione, post medium, circa finem tertij membri principalis, in versiculo, & per prædicta videtur posse dici, quod de iure si minor iurat non contrauenire, & c. extra de iureiurand. dum inquit, quod quando minor iurat in contractu venditionis non contrauenire ratione minoris ætatis, aut alia quacumque de causa, & si errore ductus iuret, vt quia putet illud quod soluitur esse iustum pretium, ob id tamen quod errauit contra suum iuramentum venire non posse, etiam quod ultra dimidium iusti pretij deceptus sit, & velit remedium, l. secunda, C. de rescind. vend. & capitulo cum causa. extra de emptio. & venditio. intentare, prout communiter tenent gloss. & Doct. in dicta l. 2. & in d. capitulo cum causam. Quod quidem remedium & scienti non competit, sed erranti, vt notat Doct. communiter in locis paulo ante relat. per textum in l. prima, in fi. ff. de actio. empti. & in l. quaritur. §. si venditor. ff. de adil. edicto, & voluit Imola in dicto capitulo cum contingat, in præallegato versiculo. Et licet prædictum iuramentum sub ea forma à minore decepto ultra dimidium iusti pretij per errorem præstitum præsumatur, vt notauit gloss. & sequitur Bartol. in l. quisquis. C. de rescind. venditio. Attamen iuramentum obligat, ita vt contrauenire sine periurij reatu non possit, & dubitat Imola in dicto capitulo cum contingat, & in d. capitulo cum causam, an huiusmodi erroris causa ab episcopo absolutio concedi possit, de quo ibi late pertractat. Illud tamen hac de re omittendum non est, q̄ inquit Afflict. in decisio. 80. numero septimo, dum vult id verum esse, & procedere, quando iusurandum habet illos tres comites, de quibus suo loco dicemus, secus vero si iustitiam & honestatem non contineat, vt dixit Ioan. Andr. in nouella, in capitulo primo, de iureiuran. in sexto, Et ideo inferebat Affl. et. in ea decisio. ad emphyteusim modico pretio concessam. Præterea hanc eandem conclusionem videtur firmare Iacob. de Arena in l. qui sub conditione, numero 1. ff. de condit. instiur. dum inquit facere illas leges, vbi quis iurat non contrauenire contractui, vt tunc rescissionem petere non possit, ob id quod dicat se deceptum ultra dimidium iusti pretij, vel vt iustum pretium suppleatur. Nam illud quod prohibitum est & simpliciter, alternatiue quoque prohibitum esse intelligitur, & habetur in d. l. que sub conditione vt inquit notari in l. rem maioris. C. de rescind. vend. & idem videtur firmare etiam Ioan. Maria. Riminal. in consil. 139. numero 6. volum. 1. & si aliter teneat in enormissima læsione, de qua suo loco dicemus. At M. Antonius Natta in consilio 496. numero 6. volum. 3. voluit, vt si iuretur omnia contenta in instrumento vera esse, licet ex capite læsionis, vel alio contrauenire possit, id tamen nisi obtenta absoluteione à iuramento, facere non possit, per ea quæ ibi deducit.

CAP. XXXII.

ARGUMENTVM.

Iurans, an iuuetur postea exceptione simulationis.

S V M M A R I A.

- 1 Iuramentum, an excludat exceptionem simulationis.
- 2 Partes possunt remittere iuramentum.
- 3 Periurij effectus ad hæredes non transit.
- 4 Partes possunt se inuicem in pretio decipere.

Quæsitum etiam fuit apud antiquos, ꝑ an iuramentum simulationis exceptionem excludat: si absolutio non obtineatur? Et eam excludere dixit Affl. et. in decisio. 60. num. 1. & voluit Alex. in l. nemo potest. ff. de leg. & Imola in d. capit. ad nostram, extra de empt. & vend. & in capit. cum contingat, in 7. membro, extra de iureiur. & iterum idem Alexand. in consilio 36. volum. 2. & Abbas in disputatione sua incipiente, stante statuto condito in Italia. & dicit Affl. predictam decisionem fuisse in sacro illo Consilio approbatam. & idem tenuit Rota Pedemontana. 42. numero sexto, versicul. & licet. Præterea, quod talis exceptio contractui iurato obiici non possit, tenet etiam Portius Imolenis in consilio 66. numero decimotertio, argumento dicti capitul. cum contingat, extra de iureiurand. & capitul. quamuis, de pact. in sexto. & docuit Vitalis in tractat. clausula. sub Rub. an iuramentum firmet contractum simulatum. Et idem tenuit etiam Gozadin. in consilio 28. numero 6. & numero 11. & mouetur ex eo quod pars ꝑ iuramentum ad suum commodum præstitum remittere potest. capitul. 1. extra de iureiurand. Et ideo eadem ratione periurij exceptionem à iuramento ad suum commodum præstito remittere potest; cum eadem ratio sit: vt dixit Felyn. in capitulo primo, extra de iureiurand. Et ideo si allegetur simulatio, & pars aduersa de periurio opponat, quod periurium remississe videatur: repl. cari poterit, cum contractum simulatum fieri consenserit, & omnia in instrumto apponi ad simulationis confirmationem, vt dixit Imol. in d. capitul. cum contingat, extra de iureiur. Præterea hanc eandem conclusionem tenuit Gozad. in consilio 69. numero 16. cum sequen.

Hæc conclusio limitatur, vt dixit Affl. et. in d. decisio. 60. numero septimo, & non procedit respectu tertij, vel hæredum, qui non iurauerint: ipsi namq; contractum illum simulatum dicere poterunt. Nam periurij effectus ꝑ ad tertios, vel hæredes non transit. capitul. veritatis, extra de iureiuran. & ita limitat Ripa post Salyet. Aret. & Iason ab eo relatos, in d. l. nemo potest, nu. 78. & idem voluit Paris. in consilio 54. columna penultima, & fin. volum. primo, & in consilio 55. colum. pen. & si. in eodem volu. 1. dum inquit, hæredem iurantis vt à iuramento absoluaatur, non egere existimauit.

Contrariam vero opinionem tenuit Rota Pedemontana in d. decisio. 42. numero 7. versicul. contraria opinio. & mouetur ex infra scriptis: Et primum ex eo quod contractus validus præsumatur & verus. l. cum precib. vbi Bald. C. de probat. Nam nemo delinquere præsumitur. l. merito. ff. pro socio. & tradit Deus in dicto consilio 167. columna prima, in fin. Comprobatur hoc ex eo quod in emptione & venditione, locatione & conductione ꝑ contrahentibus tam de iure canonico, quam ciuili, se inuicem decipere permillum est. l. in causa, la secunda. §. penult. ff. de mino. & l. item si pretio. §. si. ff. locati, scilicet vsq; ad dimidium iusti pretij l. 2. C. de rescinden. vend. & c. pe. extra de empt. & vend. & tradit Anchara. in cons. 157. num. 5. & Castrens. in consilio 303. volum. 2. vbi ipse latius prosequitur.

Hæc conclusio potissimum procedit, si venditor iuret omnia & singula vera esse, vt tunc simulationem allegare non possit; magis communem opinionem esse concludunt Doct. in l. nemo potest. ff. de leg. primo, & in c. cum contingat, extra de iureiuran. & Imol. & Alexan. in l. Seius & Augerius. ff. ad l. Falc. & Socin. iun. in cons. 50. num. 2. volum. 1. post las. Socin. & Cæpol. ab eo deductos. & Gozadin. in consilio 82. dum vult præcedentem conclusionem procedere, nisi iuretur omnia & singula vera esse, sed sit simpliciter exceptioni simulationis renunciatum, & deinde iuratum non contrauenire, propterea quod tunc arbitratur obiici simulationem non posse, ob id quod iuramento contrafaceret, vt inquit Imol. in l. Seius & Auger. ff. ad l. Falc. quem ibi refert & sequitur Alex. Et ideo hac de re loquens dixit Calde. in cons. 1. in tit. de iureiuran. quærendo, an iurans contractum possit deinde fictionem opponere ipsius contractus? inquit. Aut quis iurat simpliciter stare contractui, vel simplici contractui: Et tunc probata fictione iuramentum non obstat: Et ita inquit intelligere gl. in l. emptione. C. plus vale. quod agitur, quæ vult nõ obstat illius iuramentum, qui iurauit stare cõtractui, vbi opponatur contractum fuisse fictitium & simulatum: Et ideo inquit ad hoc optime facere illud, quod notatur, in cap. in h. 11. distinctio. & voluit Archidiacon. in cap. primo, de cleric. non residen. in sexto. Et ratio est, quia intelligitur iurare contractui vero, non ficto, & ita arbitratur glo. illam intelligendam. Aut vero iurat seruare omnia & singula descripta in contractu, & tunc secus esse arbitratur, propterea quod fictione omnia & singula non tolluntur, & id inquit comprobari ex iis, quæ notat Ioan. Andr. in cap. 1. extra de h. 2. quæ sunt à maiori parte capitul. & facit etiam illud, quod notat Innoc. in cap. venerabilis, in fi. extra de elect. Præterea hanc declarationem refert, & sequitur Aug. Beroius in cons. 170. num. 13. volum. 1. dum inquit, quod licet iuramentum super contractu interposito non tollat contractus simulationem, vt ipsemet dixit in eodem consilio, nu. 3. Illud tamen tunc verum esse, quando super cõtractu fuit simpliciter & generaliter iuratum: secus vero si specialiter iuretur omnia & singula in instrumto contenta vera esse, vt in terminis dixit Imola, vbi refert & sequitur Alexan. in d. l. nemo potest. ff. de leg. 1. & rursus dixit Imola in d. cap. ad nostram. in fi. & tradit Cæpol. in tracta. simulat. contr. in 7. præsumptione, in fin. cum multis alijs similibus. Iuramentum enim sic interpositum, simulationis & fraudis præsumptionem tollit, idem quoque dixit Cardinal. Albenf. in l. si quis pro eo, num. 6. ff. de fideiuss. dum quærit, si quis iurauerit omnia contenta in contractu vera esse, an possit opponere de falsitate eorũ, quæ in contractu continentur, vt dixit etiam Alex. in consil. 131. Subdens eodem in loco, iuramentũ eam vim habere, vt si partes contractui stare iurauerint, seu iis, quæ ab arbitris laudabuntur, & aliqua ex partibus contraueniat, ipsam in periurium incurrere, & ad omnia promissa teneri: alteram vero partem ab omnibus promissis liberari, vt est tex. in l. si quis maior. C. de transact. Quæ quidem lex in quocunq; contractu locum habet, & idem voluit Caccialupus in tracta. de transactianib. q. 15. Idem quoque voluit Ioan. Marian. Riminaldus in cons. 61. numero 1. volum. 1. & iterum idem quoque voluit Ioan. Maria. Riminal. in consil. 740. num. 12. & 13. volum. 2. vbi pariter dixit, quod

quod licet simulatio non tollatur à iuramento in contractu appposito, si tamen quispiam iuret omnia & singula in instrumento cõtenta vera esse, & ideo nulla in re contrafacturũ se esse, tunc iuramentum ipsum iurantem excludere ab ipsa simulationis exceptione, vt ibidem ipse latius profequitur. Præterea quod iurans omnia & singula vera esse, simulationem allegare non possit, tradit etiam Ruin. in *cons. 59. num. 18. vol. 40. qui rursus idem voluit in cons. 135. nu. 3. & 18. vol. 2. nam nu. 3.* inquit, stante huiusmodi iuramento omnia scilicet & singula vera esse, dolum præsumptum allegari & obiici non posse; & ideo ad transactionem inferendo, quando partes ex certa scientia affirmant, non dolo, vel aliquo errore iuris vel facti ad transactionem deuenisse, dolum vel errorẽ allegari non posse, & ideo voluit quod licet dici soleat iuramentum contractum simulatum non firmare, vt notatur in *d. l. 3. C. plus vale. quod agit.* Si tamen iuretur omnia & singula vera esse, simulationem opponi non posse, propterea quod suam turpitudinem detegeret. *l. transactio. C. de transactio.* Præterea idem quoq; firmavit Albert. Brun. in *cons. 38. nu. 12. in vol. consil. feud. diuers. & latius ibi per eum, & rursus idem Brunus in consil. 89. num. 5. & 8. eodem vol. cons. feuda. diuers.* inquit, iuramentum contrariam exceptionem excludere. *d. c. debitorum, extra de iureiuran. & notant Doct. in d. cap. ad nostram, eodem titu. & Imola in l. si heredi. ff. de cond. & demonstrat.* Et ideo ibidem ad eam conclusionem infert, quod focer pro dotibus promissis cogi possit, nõ obstante exceptione deductionis, ne egeat, & id ob ipsum iuramentum, & idem tradit *lal. in d. l. nemo potest, nu. 44. ff. de leg. 1. & ibidem, num. 46.* inquit id esse valde vile & quotidianum in practica. & subdit de hoc saepe consuluisse, *vt ibi latius per eum.* Et ideo *Bald. in cons. 11. nu. 1. vol. 4.* inquit, quod ille qui iurauit soluere, non potest proprio iuramento contrafacere, etiam si cõtactum sceneratium dicat, nisi prius absoluat, & si deinde probauerit tanquam indebitum repetere possit, debet præcise soluere, nec periurium cum periurio compensatur, nisi in eadem re.

Hæc autem conclusio limitatur in d. Decisio. Pedemontana *42. num. 9. in versi. primam tamen opinionem,* quando excessus in pretio esset immoderatus, & sic enormis, seu enormissima læsio, vt puta si dimidium excederet, & sic læsio sit enormissima nam tunc argueretur contractus illicitus, vt dixit *Cagno. in l. prima, num. 59. 81. & 98. C. de pact. inter empto. & vendi post Roma. Bar. Corne. & Decium, quos refert Thom. Gramma. in decisio. 76. num. 15.* Tunc enim dolus re ipsa, & dolus ex proposito æquiparantur, vt in eadem decis. latius ostenditur, & voluit etiam *Castren. in l. si quis cum aliter. ff. de verborum oblig. & Cagnol. in d. l. 2. num. 11. C. de rescind. vend. & Soc. in cons. 263. & Ias. in cons. 183. volu. 4. & Afflic. in decis. 322. num. 9. cum sequentibus.*

CAP. XXXIII.

ARGUMENTVM.

Iuramenti effectus est, vt reuocabilis actus fiat irreuocabilis.

SUMMARIÆ.

Iuramentum actum reuocabilem, efficit irreuocabilem.

- 2 Reuocabilia suapte natura iuramentum irreuocabilia facit.
- 3 Pactum de proroganda iurisdictione sui iudicis, & litigandi coram iudice non suo, ante litem contestatam pœnitentia reuocatur: sed si tale pactum sit iuramento vallatum, pœnitentia locus non est.
- 4 Contractibus in innominatis correspectiuis licet regulariter re integra pœnitentia locum habeat secus tamen est si sit appositum iuramentum. & n. 7.
- 5 Pacta nouissima licet tollant regulariter priora, attamen secus est si prima iuramento confirmata sint, etiam quod in nouissimis sit clausula derogatoria.
- 6 Donatio iurata, quod non reuocetur.
- 7 Pacta quedam etiam de iure gentium erant nuda.

Quoniam primo loco tractare, pposuimus illas species, in quibus iusiurandum aliquid addit iuri communi, & deinde illas, in quibus nihil addit, sed eas in terminis iuris communis relinquit: superest vt post exceptiones ob iuramentum reiectas, illud inspiciamus, † an iuramentum actum suapte natura reuocabilem, irreuocabilem efficiat: & in hac conclusione, cum multa proponantur, merito de vnoquoq; suo loco dicendum erit, & in primis de donatione, de qua *Rolan. à valle in cons. 8. num. 26. volum. 1.* dicit donationem reuocabilem ob iuramentum fieri irreuocabilem, prout dixit *Aret. in consilio 74. columna 2. versicul. prima ratio, per text. in capitulo secundo, in versiculo non contrarietate, de iureiuran. in 6. & Bertrand. in consilio 38. columna 1. & in consilio 85. columna 1. & in consilio 175. columna 2. & in consilio 206. columna 2. volum. primo, & Ias. in l. non omnis ff. si cert. petat. & Crauet. in consilio 214. colum. fin. volum. 1.* Confirmatur hæc conclusio ex eo, † quod videmus ea quæ suapte natura reuocabilia sunt, quia datur pœnitentiæ: si iusiurandum accedat irreuocabilia effici, & ideo † si quis pactum fecerit de sui iudicis iurisdictione proroganda, & sic litigandi coram iudice non suo, eo tamen pacto non obstante ante litem contestatam pœnitentiam locum habere. *l. si conuenerit. ff. de iurisd. d. c.* Verum si tali pacto adiectum sit iuramentum, pœnitentiæ locus non esse, vt attestantur communiter *Doct. in d. l. si conuenerit.* Hanc eandem conclusionem tenuit *Anton. Gabriel. in libro 2. de iureiuran. conclus. 9. idem in donatione reuocabili, & sic causa mortis: nam suapte natura licet pœnitentia reuocabilis sit. l. quæ mortis, & l. Senatus, §. sed mortis causa. & l. Seio. ff. de donat. causa mort. & habetur in Instit. de donatio.* Attamen si in donatione causa mortis promissio de non contrarietate adiecta est, sed de ea conferuanda: tunc nonnulli volunt, eam donationem in donationem inter viuos transire. *l. vbi donatur. ff. de donat. cau. mort. vbi tradit Bartol. in versicul. oppono d. l. cum precario. & gloss. in l. sed & interim, in verbo, donatio, versic. hæc etiam causa mortis donatio. ff. de donat. inter vir. & vxor. & gloss. in verbo, nullo casu, in l. si alienam. §. Marcellus. ff. de donat. cau. mort. & Bartol. in l. fin. colum. 3. in prin. versi. & primo examinemus. C. de pact. & tradit *Bald. in l. 2. colum. 1. in fin. versic. primo casu. C. de iure dot. & Alex. in cons. 14. col. 1. in fin. versic. presatam, vol. 1. & Ang. in cons. 179. col. 6. versic. & ex hoc sequitur. & Castren. in cons. 61. in princ. colum. 2. & in cons. 82. in princ. eod. vol. 2. & Aret. in cons. 41. col. 2. circa finem, versic. quinimo etiam. & in cons. 74. col. 2. versi. prima ratio fundatur. & Soc. in cons. 53. col. 2. versic. & prædicta sola, vol. 1.**

la, volum. 1. & Iaso. in d. l. non omnis. colum. 2. vers. sed istis non obstantibus. ff. si cert. pet. & Ias. in d. l. quæ dotis. colum. 6. vers. limita istam regulam. ff. solut. matrimo. & Socin. in cons. 332. colum. 1. in. vers. adduco etiam in proposito. & Ferrat. in caut. 30. colum. 1. & sequen. & Ripa in responso 11. colu. 4. primum quod sit inter viuos, libro 3. & Bertr. in cons. 50. colum. 2. vers. puto tamen esse verius, volum. 3. & in cons. 90. colum. 2. vers. dixi autem, vol. 5. in nouis. & in cons. 85. colum. 1. vers. & in super. volum. 1. & Ruin. in cons. 182. colum. 3. vers. & eo magis, vol. 1. & in cons. 51. colum. 2. vers. ex alio quoque, vol. 1. & Corn. in cons. 158. colum. fin. vers. tamen his non obstantibus, vol. 4. & iterum Bertran. in colum. 14. colum. 1. in si. vers. fic. quinimo, & prout. vol. 3. in nouis, & Cassaneus in consuetu. fol. 255. colum. 2. vers. aduerte tamen ad vnum, & Guil. Benedic. in repet. c. Rainutius, in verbo, testamentum, il. 4. num. 24. vers. hoc Domini, extra de testam. & Ruin. iterum in consil. 52. colum. 2. vers. & idem est in casu, vol. 1. & in cons. 187. col. fin. vers. & propterea, eodem vol. 2. & Guido Papa in sign. 343. & Corn. in consil. 126. col. 2. vers. secundo modo, vol. 1.

Contrariam vero opinionem intenuit gloss. in verbo, acceperit, in l. si alienam. §. Marcellus. ff. de donat. cau. mort. & se quantur Ang. in cons. 154. per totum, & Bald. in l. cum quis, versicul. sed quid si dono. ff. de condic. caus. data. & Alexand. in l. quæ dotis, columna 6. versicul. sed iuxta hoc. ff. solut. matrimo. & Corn. cons. 126. col. 2. vers. & propterea, volum. 1. & Bald. in consil. 283. Laurentius, in 1. dubio, volum. 2. & Ias. in cons. 6. colum. 4. vers. nec obstat, volum. 3. licet, colum. 5. concordet opiniones. & Bald. in consil. 108. colum. 2. vers. quarto est videndum, volum. 3. & Ioan. Crotus in l. stipulatio hoc modo concepta, colum. 12. vers. prima sit conclusio. ff. de verborum oblig. & Alexan. in 2. apostilla ad Bartol. in d. l. vbi ita donatur. ff. de donat. cau. mort. & Ias. in cons. 66. col. 5. vers. non obstat si dicatur, volum. 3.

Redeundo tamen ad dicta Antonij Gabriel, quando scilicet interuenit iuramentum super promissione de non contraueniendo, aut non reuocando: omnes admittunt donationem causa mortis ita transire in donationem inter viuos, vt reuocari non possit, vt voluit Castren. in d. cons. 61. in prin. volum. 2. qui loquitur de donatione iurata, prout etiam loquitur Aret. in cons. 74. colum. 2. vers. prima ratio. & ita omnino tenendum dicit Ias. in d. l. non omnis, col. 2. vers. istam conclusionem. ff. de iureiur. & Ferrat. caut. 30. colum. 1. in si. vers. subiunges etiam conclusionem. & Socin. in consil. 53. colum. 2. vers. & prædicta sola iuncto vers. & hoc maxime, vol. 1. & Corn. in cons. 158. colum. fin. vers. item iuratur, vol. 4. & Bertran. in cons. 85. col. 1. vers. & in super. quia, vol. 1. & in cons. 105. col. 2. vers. & hac conclusione, volum. 3. in nouis. & Ruinus in consilio 51. columna 2. vers. ex alio quoque, volum. 1. & iterum Bertran. in cons. 190. colum. 2. vers. duxi autem, volum. 3. in nouis.

Contrarium autem tenuit Corn. in cons. 126. col. 2. vers. & propterea, vol. 1. & Ias. in cons. 60. col. 5. vers. secundo respondeo, volum. 3. & Decius in l. non omnis. ff. si certum pet.

Redeundo autem ad illud, quod supra diximus de pacto prorogationis iurisdictionis, & pacto litigandi coram aliquo iudice, dum suprafirmamus, vt ante litem contestatam reuocari possit: & tamen si accesserit iuramentum, fiat irreuocabile, vt voluit Ang. in d. l. si conuenerit, in vers. similiter si capio, vbi tradit etiam Fulgos. colum. 3. vers. tertia limitatio,

& ibi etiam Paul. Castren. circa principium, versicul. & interdum. & in fin. vers. ad illud autem. & ibi Alexand. colum. 1. in princ. vers. limita primo, & ibi Ias. colum. 1. vers. limita istam l. & ibi Decius, qui dicit ab hac opinione non esse recedendum, quia communis est, columna prima in fin. & sequenti versicul. & prædicta conclusio ibi respondet omnibus pro alia opinione deductis. ff. de iuris. omni. iudic. & Pet. de Aneb. in consil. 192. colum. penult. vers. dixi tertio. & Decius in c. 1. col. 12. vers. sexto fallit. vbi idem dicit post Imol. ibi, col. fin. vers. ultimo potest queri, extra de iudic. & ibidem Aret. col. 12. in fin. vers. vbi autem pactum. & Felyn. in c. ad nostram, colu. penul. vers. tertio pro ista parte, extra de iureiur. & Corset. in tract. de iureiuran. colum. 10. speciali 15. & Ferrat. caut. 30. colum. 2. vers. secundo & fortiter, & Fely. in c. 1. col. 4. vers. tertio fallit, extra de iudic. & Marian. Soci. in c. significasti, col. 19. vers. & aduerte, quia, extra de foro competen. & Bald. in cap. P. & G. col. 2. vers. sed nunquid, extra de offic. deleg. & Decius in l. si quis in conscribendo, col. 4. vers. sed responderi potest. C. de pact. & Alber. Brunus in cons. 12. col. 7. in si. vers. operatur itaq; & gloss. consuet. Turonen. fol. 117. col. 4.

Contrarium tamen, vt inquit Ant. Gabriel. lib. 2. de iureiuran. conclu. 9. voluit Butri. in cap. 1. col. 16. vers. sed dubium est, si iurauerit, extra de iudic. vbi tradit etiam Abb. col. 9. vers. secunda questio est. & gloss. consuetud. Turon. fol. 25. colum. 4.

Has varias, & pene contrarias opiniones, vt eodem in loco inquit Ant. Gabriel. concordat Decius hunc in modum, in cons. 305. col. 2. vers. & supra dictis omnibus. Aut enim, inquit Decius, clausula de non reuocando, & non contraueniendo, in principali dispositione apponitur: & tunc donatio causa mortis, in donationem transeat inter viuos: Aut prædicta clausula inter clausulas ponitur accessorias, & tunc remanet donatio causa mortis: & rursus idem dixit Decius in l. non omnis, colum. 3. vers. & quod dictum est. ff. si cert. pet. & in cons. 470. col. 1. vers. circa primum. & in l. fin. numero 20. & sequent. vers. secunda conclusio. & Curt. iun. in cons. 56. colum. 1. & sequent. vers. nec obstat. & Ias. in cons. 6. colum. 5. vers. quarto principaliter, vol. 3. & in cons. 60. colum. 6. vers. non obstat, volum. 3.

Aymon vero Crauetta alio modo distinguendo has opiniones conciliare conatur in cons. 51. colu. 4. vers. non obstat, dum tertio, vol. 1. inquit enim ipse, de donatione causa mortis loquens. Aut in donatione causa mortis dictum est, se non esse reuocaturum, & tunc donatio transeat in donationem inter viuos: Aut vero dicitur non esse contrauenturum, & tunc remanet donatio causa mortis.

Alio etiam modo inquit distinguere Corneum in cons. 289. col. 5. vers. nec obstat lex & col. 7. vers. ultimo hac conclusio, vol. 4. Videlicet aut dictum est, quod nullo modo reuocari possit, & tunc transeat in donationem inter viuos: si vero in vno casu tantum reuocatio prohibita sit, & tunc in aliis mortis causa donatio remanet: & idem quoque esse dicit, si reuocatio indefinite prohibita sit, vt dicitur ibidem, colu. 7. vers. ultimo hac conclusio.

Contrarium vero, vt imo magis efficiat & operetur pactum, quod non liceat reuocare, nisi quodam casu, quam generalis prohibitio reuocationis, voluit Guilhelm. Benedic. in d. cap. Rainutius, in verbo, testamentum, il. 4. numero 24. vers. tertio limita, extra de testam.

Ruinus vero, ut inquit eodem in loco Anto. Gabriel ita declarat, in *consil. 123. num. 9. vers. nec predicti obstat. vol. 1.* ut si fiat pactum in donatione causa mortis, ut non possit reuocari; & tunc reuocari non possit, quando scilicet est de illis casibus, in quibus donatio reuocari non solet.

Ego vero id omnino à verbis ipsius donationis pendere censuerim, an scilicet magis donationi inter viuos quam causa mortis conueniant: Nam licet ut plurimum donatio causa mortis dicatur illa, in qua mortis mencio fit: dicitur tamen inter viuos, si pactum de ea non reuocanda contineat cum iuramento, ut dixit Bertran. in *consilio 88. numero 2. volum. 2. & in d. consilio 103. num. 1. eod. volum. 2. & in consil. 3. num. 2. eod. vol. & iterum Bertran. in d. consilio 11. num. 3. volum. 3. & Iaso. in consilio 5. & in consilio 6. volum. 3. & in consil. 169. vol. 4. cum aliis concordantibus.* Plane si donationis verba causa mortis donationem inferre videntur, & tunc mortis causa donatio erit: si vero inter viuos, & tunc inter viuos donatio dici debet: & ideo magis dicendum est, stante illa conclusione, de qua infra suo loco late dicitur, quod scilicet iuramentum ultra intentionem iurantis non operatur: & ideo quænam fuerit iurantis intentio, inuestigandum est. & ideo si ea quæ diximus discutiantur, verba ipsarum diligenter à Doctoribus ponderari apparebit.

Dicit tamen Anto. Gabriel. in loco predicto, si teneamus primam partem, quæ magis communis videtur, & quam communem dixit Ioan. Crot. in *d. l. stipulatio hoc modo concepta; colum. 17. & Ferrat. caut. 30. eam limitari; & non procedere dicendum esse; vbicunque donatio in vim donationis inter viuos subsistere non potest, ut dixit Ruin. in consil. 51. col. 1. & sequen. versic. & dato; volum. 1. & Marian. Socin. iun. in consil. 21. colum. fin. versic. & pro hoc in fortioribus terminis, volum. 2. & Hieron. Grat. in consil. 20. colum. 1. in fin. versic. tertio dato; volum. 1. & Guilielm. Bened. in d. c. Rainutius, in verbo, testamentum, il. 4. numero 25. versic. qua capit, extra de testam. & Ruin. qui declarat, in consil. 52. col. 2. vers. & idem in casu nostro, vol. 1.*

Ampliat prædictam limitationem, ut procedat non solum quando in totum annullatur actio, sed etiam quando pro parte, ut inquit Guil. Benedic. in d. c. Rainutius, in verbo, testamentum, il. 4. nu. 29. vers. quarta & vltima limitatio, extra de testam.

Secundo loco limitat Anton. Gabriel. eodem in loco, quædo donatio causa mortis fit in testamento; vel codicillis: Nam tunc non obstante pacto de ea non reuocanda, reuocari poterit, ut dixit Guilielm. Benedic. in d. cap. Rainutius, in verbo, testamentum, il. quarto, num. 27. vers. limitatur, extra de testam. Ego tamen arbitror ad hanc limitationem animaduertendum esse. Nam huiusmodi limitatio nulla alia ratione, si vera est, procedere potest, nisi quia testamentum & pariter codicilli vltimam voluntatem continent, quæ suapte natura reuocabilis est. Vnde si hæc sit causa limitationis, illud consequetur, ut præcedentes illæ generales conclusiones de quibus supra & infra latius dicendum erit, videlicet præcedens quod iuramentum actum reuocabilem irreuocabilem reddat: & alia de qua infra, quod iuramentum naturam & qualitatem actus, cui adiicitur, sequitur.

Prosequendo præcedentem conclusionem exemplum etiam ponunt Doct. in contractibus ꝛ in-

nominatis correspondiuis, in quibus licet re integra detur penitentia. l. si pecuniam. ff. de condict. ob caus. attamen si apponatur iuramentum, secus est, ut inquit Thom. Ferrat. in d. caut. 30. & Iaso. in d. l. si pecuniam. & idem tam in pacto prorogationis iurisdictionis, de quo supra, quam in dictis pactis nudis, tenet Natta in *consil. 607. nu. 3. vol. 3.* Et declarando prædicta, inquit quod in his duob. casibus reuocandi, facultas de actus substantia non est: quod quidem ex eo satis patet, quod potest pacisci tam ipsa iurisdictionis prorogatione, quam in contractu innominato; ut nullo tempore liceat penitere, ut voluerunt Doct. in d. l. si conuenerit, & in d. l. si pecuniam. ff. de condict. ob caus. Et ideo mirum non esse, si in illis casibus iuramentum irreuocabilitatem operatur, cum habeat vim expressi, ut faciat ut actus valeat omni meliori modo, ut infra suis locis de quolibet particulariter dicitur: & hac ratione aliter in donatione concludit. Præterea, quod iuramentum actum reuocabilem, irreuocabilem reddat, firmat etiam Neuzanus in *consil. 66. num. 35. & tradit. Dec. in c. primo, in prima lectura col. 19. versic. tertio, extra de iudic.* Item hanc conclusionem, quod iuramentum omnes contractus suapte natura reuocabiles irreuocabiles reddat, tenuit Guilielm. Bened. in d. cap. Rainut. in tract. de fideicommiss. subst. in versic. si absque liber. more. 2. num. 24. & dicit ita fuisse decisum per arrestum in parlamento Burdegalense die 21. Aprilis 1501. & idem voluit Barthol. Cassane in *consilio 53. numero 61. per ea, qua tradit Iason in d. l. si pecuniam. §. 1. ff. de cond. ob caus. & in d. l. si conuenerit, columna secunda, ff. de iurisd. omn. iud. & in l. eum qui, §. si iurauero. ff. de iur. iuran.* Et ideo dixisse Ias. in l. pacta nouissima, columna prima, c. de pact. quod licet pacta nouissima tollant priora ꝛ id tamen non procedere, nec locum habere, si primis iuramentum adiiciatur, & id etiam quod in nouissimis clausula derogatoria fit, & in calu donationis iuratur, ꝛ quod non possit reuocari, dicit voluisse Guilielm. Benedic. in d. c. Rainutius, in vers. si absque liber. de quo supra. Illud tamen animaduertendum est, quod Corne. in *consil. 135. num. 17. volum. 2.* vult, ut iuramentum non firmet pactum ꝛ nudum, per ea quæ voluit Bald. in d. authent. sacramenta puberum. c. si aduers. vendi. & in l. prima, c. de oper. liber. & Angel. in l. iurisdictionum, §. quinimmo. ff. de pact. & Salicet. in l. legem. c. de pact. & in l. prima. c. de dot. promiss. & inquit id communiter teneri: nam loquitur de iure ciuili, secus vero de iure canonico, quo iure quamplures tenent, iuramentum pactum nudum firmare, & ideo Corn. in eo vim non facit. Addens etiam iuramentum contractum sine causa emanatum non firmare, etiam si sit vestitus, si fortasse à minore vel muliere conficiatur, prout concludit Bald. in rub. c. de rer. permut. Sed de hoc infra videbimus in tracta. limitationum & casuum, in quibus iuramentum nihil efficit vltraius commune. Et Berous etiam in *d. consil. 4. num. 18.* ut res propter iuramentum integra non dicatur, firmare videtur. Præterea Bald. in d. l. iurisdictionum. §. ob maleficium, num. 2. ff. de pact. voluit iuramentum pactum nudum non vestire eâ ratione, quod iuramentum ad solemnitatem inductum non sit: sed (ut ipse ait) ad crudelitatem: & ideo mortuo iurante, eius hæres ex pacto nudo iurato coueniri non potest, cum non vestiat pactum nudum. Et licet secus habeatur in d. authent. sacramen-

cramenta. id tamen ideo esse inquit, quia iuramentum contractum efficacem reddit, quo fit contractus efficax transeat ad hæredes: quod non est, quando ex nudo pacto agitur. Sed id declarando subdit Bal. illud potius secundum canonicam puritatem procedere, quo iure fides quam sibi inuicem dant partes, seruanda est: at de iure ciuili, quo legum solemnitate introductæ sunt, secus esse. Alioquin oriretur, secundum Bal. quod ex solo pacto nudo ageretur, & idem efficeret pactum nudum, quod vestitum, & quod pacto nudo actio ipso iure tolleretur, quæ in foro non conueniunt, & si in foro diuino conuenire possint: *Et id comprobari inquit per text. in cap. quoties cordis oculus. inf. q. 7.* Illud tamen adnotandum est, etiam iure gentium quædam pacta nuda extitisse, quæ necessariam præstationem & effectum non continebant, ut est text. in l. 1. in prin. ff. de pact. Actiones namque à iure ciuili introductæ sunt. Præterea Augustinus quoque Berous in c. 1. num. 186. extra de iudic. vult, ut propter iuramentum in contractibus innominatis non sit locus penitentiæ contra eorundem naturam, ut ibidem ipse prosequitur. Præterea, quod iuramentum super contractibus innominatis appositum, ut penitentiæ locus non sit efficiat, tradit iterum Ias. in l. 1. §. cum, n. 21. ff. ne quis eum qui in ius voca. Item quod iuramentum efficiat actum reuocabilem, irruocabilem, tenuit Guido Papæ in cons. 23. in vers. item per iuramentum, iuxta gloss. in l. si pecuniam. ff. de condic. ob caus. Vbi contractus innominatus suapte natura reuocabilis, efficitur irruocabilis? & ideo ad donationem causa mortis redeundo, licet sit natura reuocabilis, eam tamen iuramentum irruocabilem reddit. d. l. vbi ita donatur. ff. de donat. causa mort. & ita dictum Bartol. in l. qui Roma. §. Elaius Hermes, locum non habet, vbi iuramentum interuenit. Præterea Antonius Gabriel. eodem in loco inquit, hanc conclusionem ultra gloss. de qua supra, tenere Bal. in c. quæ in ecclesiarum, col. 5. in fi. in vers. item si fundatarius, extra de constit. & Ias. in d. l. si pecuniam, col. fin. versic. secundo collige, & colum. 3. versicul. sexto limita, vbi etiam Salycet. colum. fin. in fin. vers. transeo ad vnam gloss. & Barbat. in c. iurauit, col. 12. vers. item dicit hic Bald. extra de probatio. & Corset. qui dicit hanc opinionem esse communem, in tract. de iureiuran. col. 7. in fin. versic. secundum priuilegium, nu. 29. & Ferrat. in d. caut. 30. colum. 2. versicul. quod ea quæ Guido Papa singul. 343.

Contrarium tamen voluit Imola in l. 2. §. sed & si quis, col. fin. vers. sed aduerte. ff. de donatio.

Verum redeundo ad pactum nudum, quod iuramento non firmetur, tradidit iterum Bald. in l. 1. C. de oper. liber. & Angel. in d. l. iuris gentium. §. quinimo. ff. de pact. Præterea etiam quod ex pacto nudo iureiurando confirmato etiam de iure ciuili actio non oriatur, voluit Ioan. Fab. & alij, in sit. quib. mod. re contrah. obliga. in princ. & tenent, ut ipse ait, Docto. magis communiter alibi, respondentes ad l. ut iuris iurandi, quod ille text. potius illi opinioni, ad quam adducitur repugnat, quia loquitur de casu speciali. & pariter dicit in hoc concordate text. in l. fin. de libera caus. & ad l. actori. C. de iureiuran. respondet Ioan. Fabri, quod loquitur in iudicio, & sic in casu diuerso. Et post multa inquit communem esse opinionem, quod pactum nudum à iuramento non vestiatur. Alex. in l. iuris iurandum, quod ex conuentione, in prin. ff. de iureiuran. Ad dictam vero l. si quis maior, respondit Pon-

tanus non procedere in pacto nudo, ut habetur ibi, in vers. actione priuatus. De iure autem canonico subdit ibidem Pontanus, id dubitationem non habere, stante communi opinione, quod ex simplici nudo pacto actio oriatur, per text. in c. 1. & 3. extra de pact. Illud etiam animaduertendum est, Parpalam in d. l. si quis maior, nu. 73. C. de transact. voluisse iuramentum etiam de iure ciuili pactum nudum conualidare, secundum Alex. an. post Rom. & mouentur, quia ex iuramento etiam à lege ciuili inducto actio oriri possit, & si de hoc valde dubitetur, ut ibidem refert Alex. Et ideo subdit ibidem Parpalia, num. 74. huiusmodi articulum, an ex iuramento actio oriatur, valde utilem esse, & eius utilitatem in medio concludendi consistere: quandoquidem si dicamus oriri actionem, vno modo concludetur: si vero non oriatur, alio modo, scilicet iudicis officium implorando, ut partem ad obseruandum compellat. Colligitur etiam alia utilitas, quia de iure ciuili ex pacto nudo actio non oritur, etiam quod iuramentum apponatur, ut dixit Bar. & supra retulimus. ff. de iureiuran. & quod actio oriatur, voluit iterum Alex. in consil. 59. col. fin. volu. 3. & hunc articulum copiose examinat Alex. in d. consil. 59. volu. 1. & Rom. in consil. 437. secundo dubio. per eundem text. in d. l. si quis maior. Et subdit ibidem Parpalia, disputare ibidem Doct. An iuramentum vestiatur pactum nudum, ut non solum oriatur actio ex vestiente, sed etiam ex pacto nudo? Et quia ibi non decidunt, merito dicunt de hoc late tradere Rom. in consil. 176. col. pen.

Contrariam tamen opinionem, quod iuramento actio non oriatur firmavit Cagnolus in d. l. si quis maior, nu. 94. intelligendo tamen ibi stipulationem interuenisse, quicquid dicant Alex. & alij hanc esse diuinationem per ea quæ ipse deducit.

Sed redeundo ad pactum nudum, an vestiatur interuentu iuramenti. Cynus in l. si tempore, n. 5. C. de oper. liber. primo loco arguendo, & tenendo quod iuramentum vestiatur pactum nudum, ex eo mouetur quod iuramentum promissionem vestiatur operatum. l. fin. ff. de liber. cau. & tamen vestimentum promissionis est, ergo, &c. Secundo loco mouebatur ex eo, quod ex iuramento actio oriatur. l. actori. ff. de iureiuran. Tertio ex eo quod sacramenta seruanda sint in contractibus, ut habetur in d. auth. sacramenta puberum. C. de aduers. vendit. Verum non obstantibus prædictis, idem Cynus quod iuramentum non conualidet pactum nudum, verius esse existimauit: & ratio est, quia iuramentum inter ea quæ obligationem inducunt, non reperitur. Ergo, &c. l. obligationum. §. placet. ff. de verb. oblig.

Accedit etiam, quod in d. l. fin. ff. de liber. cau. illud speciale est, ut ibi patet. l. si quis pro eo, in prin. ff. de fideiuss. Et ideo contrarium disponere ius commune, certum est. l. 1. in fi. ff. ad municip. Et ideo subdit hanc secundam opinionem esse veriore: Et ideo ad text. in d. l. actori, respondendum esse arbitratur ibi super præterito, iurari contractu: ac etiam super lite decidenda. Et ad text. in dicta auth. sacramenta puberum, respondet ibi non iurari super obligatione future præstationis, sed sub præsentem, vel iuratur ad conualidandum contractum, ut latius ibidem Cynus prosequitur.

Ias. etiam in d. l. iuris gentium §. si cum nulla, num. 2. ff. de pact. pariter voluit, pactum nudum iuratum actionem producere, per text. in d. l. si quis maior. C. de trans-

de transactio. & si alioquin ex iuramento simplici de aliquid in futurum præstando actio non oriatur de iure ciuili, nisi in liberto. *d. l. vt iurandi, in princ. & ibidem tradit Bart. ff. de oper. liber. cum similib. & ita inquit fortasse sub dubio tenere Mathefil. in notab. 11. incipiente, nota nouam regulam, de quo loquitur etiam Salycet. in l. legem. C. de pact. & Ludouic. Roman. qui contrariam opinionem, vt iuramento non confirmetur, nec vestiatur confirmat. l. 1. in princ. ff. de verb. obligat. & Butr. in cap. cum contingat, extra de iure iuran. Verum idem Ias. in d. l. si quis maior, num. 23. C. de transactio. inquit ibi esse text. contra communem opinionem, quæ vult, vt de iure ciuili iuramentum pactum nudum non vestiatur, ita ex ipso pacto agi possit, nisi in liberto, vt est text. in dicta l. vt iurandi, in princ. ff. de oper. liber. & ita inquit tenere gloss. & Bart. in l. si quis pro eo. ff. de fideiussor. & tradit Bald. in l. 1. C. de oper. liber. & in authent. sacramenta puberum, in fin. C. si aduers. vendit. & in l. cum antea, per illum text. in versic. exceptis. C. de arbit. quem ad hoc singularem reputat Angel. in dicta l. iurisgentium. §. quinimo. ff. de pact. & tradunt Canonista in d. cap. cum contingat, extra de iure iuran. Et licet Ias. subdat text. in d. l. si quis maior. contrarium inferre, dum in eo text. dicitur, actio ne priuatus: ex quo priuato præsupponit habitum. l. decem ff. de verborum obligat. & l. remittit. ff. de iure iuran. & l. manumissiones. ff. de iustis. & iure. & ideo præsupponat quod actionem habeat ex pacto nudo, & ideo ab ipso iuramento prouenerit, prout etiam ponderat illum text. Raphael Cuman. in rubr. ff. de verborum obligat. & Ludouic. Roman. in l. 1. in princ. eod. tit. & Mathefilanus in notab. 37. Præterea, quod iuramentum non conualidet pactum nudum, tenet Didac. in tit. de pact. in §. 2. num. 4.*

CAP. XXXIV.

ARGUMENTVM.

Iuramenti effectus, vt conualidet actum nullum.

SUMMARI A.

- 1 Iuramentum conualidat actum nullum, & contractum nullum.
- 2 Iuramentum, an & quando conualidet donationem inter virum & vxorem, & num. 3.

AD vltiora procedendo, illud pro regula firmandum est, iuramentum ꝛ actum nullum, & contractum nullum confirmare: & ideo stante huiusmodi generali conclusione, ad specialia descendendo, quarunt Doctores, an iuramentum ꝛ donationem præsentem inter virum & vxorem conualidet? Hac in re Guiliel. Mayner. in l. qui in ius, num. 7. cum sequen. ff. de reg. iur. quærit, an interueniente traditione, vel quouis alio, traditionis loco, donatio inter virum & vxorem confirmetur iuramento? Et dicit Doct. de hoc inuicem altercari, prout etiam inter eos esse de hoc magnam controuersiam attestatur Iulius Clarus in §. donatio, in quest. 9. & Hieron. Gratus in consil. 36. num. 27. vol. 1. & Decius in consil. 202. num. 1. Nam Bart. in l. si quis pro eo. ff. de fideiussor. vt talis donatio inter virum & vxorem iuramento confirmetur existimauit: & dicit antiquam fuisse Guiliel. de Cunio opinionem, quem sequitur Albericus in l. sed & si possessori. §. item si iurauero.

ff. de iure iurando. & eandem conclusionem firmasse Bart. in l. Seius & Augerius. ff. ad legem Falcidiam. vbi idem quoque voluit Imola, & Federic. de Senis, vt inquit Maynerius in loco prædicto. & mouetur ea ratione, de qua in cap. quamuis pactum, de pact. in 6. & in dicto cap. cum contingat, extra de iure iurando. & Panormitan. Imola, & Benedic. in dicto cap. cum contingat. & Maynerius in dicta l. qui in ius, num. 7. ff. de reg. iur. qui dicit, hanc esse communem opinionem in iudiciis, & iterum idem voluit Bart. in l. qui testamentum. ff. de probation. & Socin. senior. in consil. 66. & sequen. vol. 1. vbi inquit longe plures & excellentes Doctores maiorisque autoritatis iam amplecti. Præterea hanc conclusionem, quod iuramentum firmet donationem inter virum & vxorem, tenuit etiam Ioan. Anton. Rub. Alexand. in consil. 54. num. 3. & dicit esse communem, & Alexand. in consilio 54. numero 8. & 13. volumine 7.

Contrariam vero opinionem, quod scilicet donatio inter virum & vxorem iuramento non firmeretur, tenent magis communiter Doct. & mouetur ea ratione, quod sit contra bonos mores, & ideo iuramento non firmeretur: Sed de hoc an iuramentum actum contra bonos mores confirmet, suo loco videbimus. Sed redeūdo ad rem nostram, quod talis donatio tanquam sit contra bonos mores iuramento non confirmetur, videtur textus in c. non est obligatorium, de reg. iur. in 6. & facit text. in l. pacta. qua contra. C. de pact. Hanc præterea conclusionem videtur tenuisse Bart. sibi contrarius, in l. 1. C. de donat. inter vir. & vxor. & in l. cum quis decedens. §. Titia. ff. de leg. 3. & eum sequi Cyn. in l. 1. in fin. C. de sacros. eccl. & huius opinionis fuit Ang. in l. si quis pro eo. ff. de fideiussor. Item sequitur Roder. Suarez in d. l. 1. num. 23. in tit. dellas arras, hanc eandem conclusionem, & dicit eandem tenuisse Bart. sibi contrarium, in d. l. si quis pro eo, in vlt. ver. ff. de fideiussor. dicens ideo donationem inter virum & vxorem iuramento confirmari, quia ad vtilitatem priuatorum prohibita est, ne vnus ditior fiat, alter vero pauperior præ nimio amore. Vnde ipse Guiliel. in d. l. 1. ff. de nonat. inter vir. & vxor. & in l. sed si possessor. §. item si iurauero. ff. de iure iuran. & Ioan. And. in addit. ad Specul. in rub. de donat. inter vir. & vxor. in quest. fin. & Cardin. in clemen. 1. §. porro, quest. 5. de iure iuran. & Bart. in quodam consilio, incipiente, dicit statutum. & Angel. in l. penult. §. mulier. ff. soluto matrim. & Castrensis. in l. pacta qua contra. C. de pact. & Bald. in l. 2. ff. de iure iuran. & Angel. in d. consil. 54. & Raph. Fulgos. in d. l. si quis pro eo. & Bart. in l. 1. ff. de donat. inter vir. & vxor. & Feder. de Senis in consil. 140. Hanc præterea conclusionem sequutus est Alex. in consil. 8. vol. 2. & dicit Roderic. Suarez eod. in loco, esse magis communem. Item, vt inquit Iulius Clarus in §. donatio, hanc conclusionem iterum tenuit Bart. in d. l. Seius & Augerius. & Socin. pariter sibi contrarius, in consil. 77. post num. 15. versic. nec obstat septima, vol. 1. & dicit Clarus eo in loco, ita concludere communiter Doctores. Hanc etiam opinionem dicit esse magis communem Imola in d. cap. cum contingat, post num. 89. extra de iure iur. & rursus Alex. in consil. 157. num. 17. eod. vol. & in consil. 152. num. 6. vol. 6. & in consil. 54. num. 8. vol. 7. & Aret. in consil. 74. nu. 6. quem refert Soc. iun. in consil. 44. nu. 6. vol. 2. & Ruin. in consil. 132. nu. 3. vol. 4. & in consil. 137. nu. 2. eod. vol. & Corn. in consil. 163. vol. 1. & in consil. 37. vol. 4. & Abb. in cap. fin. nu. 9. extra de donat. inter vir. & vx. vbi inquit, hanc opinionem communiter teneri, & in

consil. 95. num. 1. vol. 2. quem refert Thom. Gram. in decif. 103. num. 73. & las. in l. pacta qua contra, num. 5. C. de pact. vbi etiam tradit Decius num. 7. & in consil. 222. post num. 6. in consil. 240. num. 1. & Claud. in l. is, cui bonus, num. 24. ff. de verborum obligat. & in l. si diuortio, num. 11. eodem tit. & Ruin. in consil. 190. vol. 1. & in consil. 179. num. 3. eodem vol. & Bertran. in consil. 175. num. 3. vol. 4. & in consil. 163. post num. 1. vol. 5. & in consil. 208. num. 5. vol. 6. & Rub. Alex. in consil. 25. num. 5. & in consil. 54. num. 3. & Paris. in consil. 86. nu. 14. vol. 3. & Petr. de Anch. in consil. 308. nulli dubium, & c. & Ripa lib. 3. respons. c. 4. num. 5. & c. 6. per totum, & in c. 17. num. 1. & Alciat. in d. c. cum contingat, num. 196. & in l. probrum, in vers. non natura. ff. de verb. sig. & Bellon. in consil. 4. nu. 2. in fin. & in consil. 87. nu. 3. & Crauet. in consil. 81. post num. 1. versic. sed premiffus. & in consil. 229. post num. 4. versic. qua conclusio. & in consil. 245. post num. 12. versic. sed dicatur. & Soc. iun. in consil. 47. nu. 15. vol. 3. & Duennas in reg. 219. in 2. ampliat. versic. sequutus tamen. & Alba in consil. 4. num. 12. & Didacus Couar. in rub. de testam. in 2. part. num. 10. Et subdit Clarus ab hac opinione tanquam apud Doctores nostri temporis indubitabili, nec iudicando nec consulendo recedendum esse: cum in hoc casu clarum sit, iuramentum sine interitu salutis æternæ obseruari posse, & præsertim cum præstitum non sit super tali promissione contra bonos mores.

Stante huiusmodi conclusione, quod scilicet iuramentum confirmet donationem inter virum & vxorem: in aliquibus casibus limitari animaduertendum est; & primum in præsumpta donatione, vt dixit Socin. in consil. 65. vol. 1. in consil. 57. num. 34. volum. 1. & rursus idem Gratus. in consilio 55. numero 40. volum. 1. & est, vt ipse dixit, communis opinio, de qua tradit Decius in consilio 202. Attamen si iuramentum sit promissorium, valet, vt dixit Socinus in consilio 28. volum. 3. & Bald. nouell. in tractatu de dote, in 10. parte, colum. 4. & Corn. in consilio 284. in fin. volum. 1. & in consilio 37. in princip. volum. 4. & Aret. in consilio 74. diligenter, in secundo dubio. & Curtius iunior in consilio 95. in 4. conclusione, num. 5. Gratus in consil. 36. num. 27. vol. 1.

Secundo limitatur, vt non validetur in præiudicium creditorum, vt inquit Gratus in consil. 54. num. 35. vol. 1. & dixit Castrensis in consil. 116.

Tertio limitatur, vt dixit Marquardus in tract. de Iudæis & aliis infidel. in 2. parte, cap. 8. num. 8. in iuramento Iudæorum, & aliorum infidelium, vt dixit Bald. in cap. 1. §. item sacramenta, col. 3. versic. Quæro in feud. tit. de pace iuram. firman. & Socin. in consil. 65. col. penult. versic. postremo, quod iuramentum. vol. 1. vbi in terminis nostris concludit, iuramentum Iudæi donationem inter virum & vxorem non validare, & idem inquit tradere Roman. in consil. 155. circa fin. vbi inquit non teneri Iudæum ad obseruantiam compromiffi iurati, quicquid in contrarium dixisse videatur in l. qui superstitis. ff. de acquiren. hered. Subdit tamen de hoc Marquardus eodem in loco, circa hoc Paul. Castren. in consil. 90. visa quadam scriptura, vol. 2. hunc in modum distinguere: vt scilicet in eo casu, in quo iure ciuili vel statutorio contractus reprobatur, iuramentum à Iudæo vel infideli præstitum contractum non conualidare: & tunc quatenus pertinet ad ipsos Iudæos & infideles per ius canonicum non intelligi recessum à iure ciuili: si vero interponatur iuramentum super contractu

vel actu, quem ius ciuile approbat vel saltem non reprobatur: & tunc iuramentum etiam inter ipsos Iudæos vel infideles contractum validetur; & ita residet, vt inquit Marquardus eodem in loco. Quod sequitur etiam Ruinus in consil. 159. col. penult. & fin. vol. 5. & dicit de mente Bald. in dicto §. item sacramenta. dum ait, vel dic contra, quia eos arctat Imperator, & subdit, idem tenere Socin. ex mente eiusdem Bald. in dicto consil. 66. frustra plenitudini, colum. penult. & fin. volum. 1. vbi etiam Socinus multa alia dicit. & Guido Papa in consilio 204. num. 23. versic. sed in casu isto.

Illud autem, quod supra firmauimus, quod iuramentum conualidet donationem inter virum & vxorem, verum est & locum habet, vbicunque iuramentum in debita forma interuenerit: at secus est, si scripturæ, vt supra declarauimus tactæ non fuerint: vel nisi corporali iuramento contrahentes inuicem fidem promiserint, prout communiter tenent Legistæ in d. auth. sacramenta puberum. C. si aduers. vendit. Nam l. 1. illius tituli, loquitur de iuramento corporali, & ideo alia auth. pariter de eo intelligi debet, propterea quod ius interpretans, secundum materiam & naturam iuris interpretati intelligi debet, vt habetur in §. 1. in Auth. de filiis ante instru. do. collat. 3. & est notabilis gl. in clem. statutum, de elect. in cap. anteriori, 2. quest. 6. super verbo, restitutione. & tradit gl. in c. is qui, de elect. in 6.

Canonistæ vero tenent idem quoque procedere, si iuramentum in forma non præstetur tangendo scripturas, & sic corporale iuramentum non interueniat, per ea, que habentur in d. c. quamuis pactum, & in d. cap. cum contingat. propterea quod iuramentum etiam verbis præstitum ad periurium obligat, & si corporaliter dictis iuribus præstari debeat, & facit text. in d. c. si Christus. extra de iureiur. & c. si vero, eodem tit. vbi habetur iuramentum illud seruandum esse, quod sine interitu salutis æternæ seruari potest: & cum Canonistis subdit Maynerius ibid. num. 10. tenere Ioan. Fabric. in d. auth. sacramenta. & ad hoc adducit text. in cap. ad aures, extra quod metus caus. vbi Panormit. & idem quoque tenere Imol. in d. cap. cum contingat, in sua repetitione: addens præterea, quod licet vbi de iuramento tractatur, standum sit iuri canonico, d. cap. quamuis. Attamen Legistarum opinionem in iuramento assertorio locum habere posse, tempus præsens vel præteritum concernente. Nam si minor verbali iuramento se maiorem asserat, vtique non obstante tali iuramento ad probandum contrarium admittitur: secus vero si sit corporaliter præstitum, vt est text. in l. si alterius, C. si minor se maior. dixer. Si vero sit iuramentum promissorium, tam obligat verbis, quam corpore præstitum, vt dixit Imola, quem sequitur Benedict. qui post Calder. inquit ad substantiam iuramenti, vt verbum, iuro, exprimat necesse non esse, quod Decius explicite vel implicite interponatur, vt habetur in dicto cap. & si Christus. & id comprobari ex his arbitratur, que notantur in cap. querelam, eodem tit. Imo, vt supra diximus, subsistit iuramentum super qualibet re præstitum, etiam quod sit lignum, vel lapis ille, super quo præstatur, vt notat gloss. in dicto §. item sacramenta. in tit. de pace iuram. firman. & gloss. in Auth. iusurandum, quod præstat. ab his, coll. 2. & tradunt Doct. in d. cap. cum contingat, & in clem. 1. de heret. & gloss. in cap. vt circa, de elect. in 6.

Eadem ratione dixit Socin. senior *in consil. 61. num. 1. vol. 1.* iuramentum assertorium donationem inter virum & vxor. non confirmare: & ideo subdit opus non esse illas dubitationes aggredi. An vera vel ficta donatio inter coniuges iuramento firmeretur confirmatorio: cum iuramentum assertorium donationem non confirmet. Hanc quæstionem dicit Socin. senior decidere Cynum *in l. 1. C. de sacrosan. eccles.* dum ait, quod licet iuramentum confirmatorium huiusmodi donationem confirmet, cum futurum respiciat, & in eo non est quicquam omisum: secus tamen de assertorio dicendum est, ex quo præteritum respicit: vtpote si vir aliquid ab vxore in fraudem donationis habuisse falsus sit: Nam si falsum iurauerit eum in periurium incurrere dubium non est, quo fit vt non sit ita fauorabile, vt in terminis tradit Bart. *in d. l. cum quis decedens. §. Titia. ff. de legat. 3. & optime facit illud, quod notat idem Bart. in l. qui testamentum. ff. de probation. & Bald. in l. quod de suo. C. de dote cau. non num. & in l. 1. col. 5. C. de inoffic. donation.* Et hanc conclusionem sequitur Imola in dicto cap. cum contingat, extra de iureiuran. & licet deinde contrarium attentare videatur, illud tamen non firmat, cum hæc magis communis conclusio, quam iterum tenuit Bart. *in l. Aurelius. §. fin. ff. de liber. legata. & Salyc. in l. hac edictali, in princ. in 7. quest. 7. de secun. nupt.* vbi volunt, quod si maritus in testamento confiteatur vxori luæ centum debere, & ea iurat ab ea recepisse, huiusmodi mariti confessionem, etiam quod sit iurata, seruandam non esse, propterea quod iuramentum præstitum super eo, quod est de præterito, seruandum non est, tanquam in fraudem legis præstitum sit, quæ præsumit, talem confessionem an modo donandi vxori factam esse, & in fraudem l. maritum prohibentis donare vxori constante matrimonio, *d. l. qui testamentum. ff. de probat. & d. l. cum quis decedens. §. Titia. ff. de legat. 3.* Et ideo dixit Imola per text. *in authentic. sacramenta puberum. C. si aduers. vendit.* leges antiquas in iuramento promissorio, non assertorio correctas esse: & de assertorio loqui text. *in l. si alterius. C. si minor se maior. dixer. & de hoc inquit ibidem Socin. esse decisionem Ioan. Andr. in addit. ad specul. in §. vt autem, circa princ. in addit. quæ incipit, ad hoc. & sa. quæ præmissa sunt. in tit. de sentent. quam referi & sequitur Ludouic. Roman. in consil. 12. & hanc conclusionem late prosequitur Roman. in rubr. ff. de iureiuran. in 1. quest. sequitur Bart. in d. §. Titia. & vltra prædictos hanc conclusionem sequitur Bald. in l. Lucius ff. de exception. & latius ibidem Socin.*

Præterea, quatenus pertinet ad iuramentum assertorium, dixit Curt. iun. *in consil. 95. num. 5.* quod licet effemus in casu controuersæ Doct. contententium, an donatio inter virum & vxorem iuramento confirmetur: ex eo videtur quod in casu nostro non confirmetur, quia est iuramentum assertorium, non autem confirmatorium: & supra firmauimus iuramentum assertorium donationem inter virum & vxorem non confirmare. Ideo autem dicit esse illud, quod ponitur in instrumentis iuramentum assertorium, non confirmatorium, quia tantummodo post confessionem & protestationem factum est; & dicitur in eo quod ita iurauit tatis scripturis, & ideo est solum assertorium eorum, quæ dicta fuerunt, non autem promissorium, vel obligatorium in futurum; quo casu, inquit

Curtius, communem esse opinionem, quod iuramentum assertorium donationes inter coniuges factas non conualidet, vt supra diximus, & voluit Cynus *in d. l. 1. C. de sacrosan. eccles.*

Quoniam in hanc materiam donationis inter virum & vxorem incidimus, pro limitatione & declaratione illius, illud omittendum non est, quod dixit Bald. *in consil. 294. num. 2. vol. 3.* dum vult, vt si donatarius præmoriatur, lex eam reuocet, & caducam reddat, & ideo in eo casu periurium esse non posse, quia non est factum hominis, sed legis, *l. à marito. C. de donation. inter vir. & vxor. & notatur in l. talis scriptura. ff. de leg. 1. & voluit Cyn. in l. 1. C. de sacrosan. eccles.* Stantibus igitur prædictis quæritur, an in huiusmodi præcedentiæ donatarii casu donatio inter virum & vxorem iuramento conualidetur? Hac de quæstione loquens Bald. *in eo consil.* inquit Federic. de Senis *in consil. 135.* voluisse talem donationem iuramento confirmari, & illico valere; id quod ex eo comprobatur, quod ita donans deinde alteri donare non possit: & ideo, vt ipse inquit, nõ curetur, quis nam eorum præcedat, donas scilicet, vel donatarius. Id tamen non probat ibi Bald. cum dicat, aliud esse, an possit domino iurante reuocari; aliud si donatarius præmoriatur, & sic in causam caduci conuertatur, & sic limitatur præcedens regula & conclusio, vt iuramentum non conualidet donationem inter virum & vxorem, si donatarius præcedat. Possit etiam fortasse dici Bald. illud Federico tribuere, quod ipse non dicit; Quia, vt mihi videtur, dum inquit quod donans non potest deinde alteri donare, ad casum mortis donatarii non infertur. Sed quod loquatur viuentis donatore, dicendum videtur; nisi fortasse dicamus quod confirmet interim, quod à iuramento procedere videtur. Redeundo præterea ad iuramentum assertorium, Ruin. *in consil. 69. nu. 14. vol. 2.* inquit, cum iuramentum super confessione interponitur, quæ de præterito est, vt fiat fraus legi, quod iurans contra veritatem præsumptam illico iuris præsumptione periurus efficiatur; & ideo iuramentum seruandum non sit, Bart. autem loqui de vera donatione, quæ nõ recipit præteritum, sed futurum, ex quo maritus non contrauenire promittit, & ideo seruandum esse, & ita cõcordat, vbi latius Ruin. ipse prosequitur.

Vltra prædicta ad illud in hac materia animaduertendum est, quod dixit Ruin. *in consil. 141. nu. 4. vol. 1.* dum vult, differentiam esse inter iuramentum de præterito, & iuramentum de futuro; Propterea quod iuramento de futuro donatio inter virum & vxorem validetur. d. cap. cum contingat, extra de iureiuran. & tenent communiter Doct. vt supra retulimus: si vero iuramentum sit de præsentis vel præterito, donatio prædicta non confirmetur. & sic videtur concludere iuramentum de præsentis: quando tamen respicit futura vel per conceptum sit per verba futurum respicietia, ita vt videatur addenda illa limitatio, vt licet iuramentum de præsentis non valider donationem inter virum & vxorem, limitetur tamẽ si donatio inter virum & vxorem futurum respicit, vel per verba futurum respicientia concepta est, vt ibidem latius prosequitur Ruinus.

Limitatur etiam præcedens conclusio, quod donatio inter virum & vxorem validetur iuramento, si vera donatio sit: secus vero si sit ficta & simulata. Nam tunc iuramento non conualidatur, vt voluit

gloss. in l. emprione. C. plus vale. quod agit. & ita inquit Ruin. in consil. 130. num. 4. vol. 1. concludere Maria in specie, in d. consil. 65. & idem tenere Barth. Socin. in consil. sequen. quod incipit. frustra plenitudini, & c. de quo consilio meminit idem Socinus in l. 1. col. fin. vbi eisdem rationibus mouetur. ff. soluto matrimon. & hanc conclusionem sequitur Menoch. in consil. 39. num. 74. cum seq. vol. 1.

C A P. XXXV.

A R G V M E N T V M.

Exemplum, in donatione inter patrem & filium, item à minore in re immobili facta, an iuramento valideretur.

S V M M A R I A.

1. Donatio inter patrem & filium, an confirmetur iuramento, & quando non confirmetur.
2. Donatio rerum immobilium à minore facta, etiam cum decreto iudicis, licet sit ipso iure nulla, iurando subsistitur.
3. Conuentio inter fratres inita, vt vnus alteri in bonis & hereditate premorientis sine liberis masculis succedat, an valeat.

Quoniam† donatio facta à patre filio suo familias in potestate existenti non subsistit. l. donationes, quas parentes. C. de donat. inter vir. & vxor. & tradit Alber. in l. si pater, circa princ. C. de inoffic. testam. Paris. in consil. 16. num. 19. vol. 2. Nam quicquid acquirit filius, acquirit patri: vique iure impossibile est, vt pater filio aliquid donare possit, ita vt in ipsum dominium transferatur, cum neque momento apud eum esse possit, sed illico in ipsum patrem donantem reuertatur: merito fuit apud antiquos dubitatum, an huiusmodi donationes iuramento confirmantur? Et magis communiter conclusum, vt addito iuramento à principio valida reddatur; & licet de hoc fuerit aliquando apud antiquos dubitatum, hoc tamē tempore fere omnes hanc sententiam, vt confirmetur, amplectuntur. Eam namque in primis tenuit Bald. in l. fin. num. 8. C. de vsucap. pro donat. & dicit esse communem Alexand. in consil. 8. vol. 2. prout illum refert Ruin. in consil. 121. num. 1. vol. 1. & si Alexand. eo in loco, prout supra vidimus, num. 3. de donatione inter virum & vxorem loquatur. Præterea hanc eandem sententiam sequitur Corn. in consil. 289. vol. 4. prout illum refert Episcopus Loazes in suis allegat. pro Marchione Velez. fol. 84. post nu. 20. & Socin. in consil. 91. num. 8. vol. 1. & in consil. 107. num. 1. vol. 3. & in consil. 131. num. 3. vol. 4. & in l. frater à fratre, col. penult. & fin. ff. de condict. indeb. & in consil. 84. col. fin. versic. præterea talis, vol. 2. & in consil. 118. num. 1. vol. 4. & Decius in l. si donatione, num. 33. C. de collat. & in consil. 216. num. 2. & in consil. 239. num. 1. & in consil. 414. num. 12. & in consil. 432. num. 5. & in consil. 631. post nu. 5. & in consil. 688. post num. 11. & Bertran. in consil. 39. nu. 1. vol. 4. & in consil. 89. num. 2. eod. vol. & in consil. 144. num. 1. eod. vol. & in consil. 173. num. 3. in eod. vol. & in consil. 206. num. 7. in fin. in eod. vol. & in consil. 8. num. 1. vol. 5. & in consil. 138. num. 4. in eodem vol. & in consil. 97. post num. 1. versic. præterea, vol. 6. & in consil. 203. num. 5. in eodem vol. & d. consil. 208. num. 6. in eodem vol. & Ripa in l. si vnquam, num. 35. C. de reuocan. donat. & lib. 3. respons. cap. 5. num. 4. & cap. 4. post num. 8. & Rubens Alexandrinus in consil. 130.

num. 5. & in consil. 145. num. 10. & Paris. in consil. 53. num. 3. vol. 1. & in consil. 33. num. 35. vol. 3. & Alciatus in cap. cum contigat, num. 209. extra de iureiuran. & in l. probrum, in versic. non natura. ff. de verborum significacionib. & Bellonus in consil. 15. post num. 12. & Crauet. in consil. 19. num. 1. & in consil. 102. post num. 1. versic. sed præmissis. & in consil. 136. num. 2. & Gratus in consil. 7. num. 8. vol. 3. & in consil. 63. num. 23. in eodem vol. & Ioan. Dilcct. in tract. de arte testam. tit. 3. caut. 2. num. 2. & Duennas in reg. 219. in secunda ampliacione, versic. pro qua opinione. & Neuz. in consil. 8. post num. 3. vbi recenset auctoritates quamplures, vt habetur in apostilla ad consilium Riminaldi senioris 383. sub num. 13. Et iuxta hanc conclusionem in facto iudicauit parlamentum Delphinatus, vt ait Guido Papæ in decis. 146. & in quest. 226. num. 1. & Guiliel. Benedict. in versic. matrem in super Claram, num. 50. in 1. part. & refert Iulius Clarus lib. 4. sententiar. in §. donatio. in quest. 8. versic. sed quero, Tu scis. Hæc namque incapacitas, quæ est in contractibus inter patrem & filium, cum à iure ciuili introducta sit, naturalem orti obligationem non impedit; ea igitur præsupposita dubitandum non est, quin iuramento confirmetur. Hæc autem quoniam in practica nullam dubitationem habere videntur, ineptus esset aduocatus, qui in ea discepcionem reducere vellet. Præterea hanc eandem sententiam tenuit Aret. in l. placet. ff. de acquiren. heredit. & Ioan. Crotus, & Ioan. Baptistæ sancto Seuerino in d. l. frater à fratre. ff. de condiction. indebit. Vbi attestatur hanc esse communem opinionem, & rursus eandem opinionem firmavit Aret. in consil. 72. num. 8. & Augustinus Berous in consil. 49. num. 40. vol. 1. & Ioan. Andr. in addition. ad Speculat. in tit. de testamen. §. 1. versic. pone, filius. & Bald. in l. fin. C. de vsucap. pro donat. & rursus Bald. in l. 2. col. 49. ff. de iureiuran. & iterum Bald. & Alexand. & Lancelot. in l. si donatione. C. de collation. & Decius in authent. ex testamento, in fin. col. 4. C. eodem tit. & Ioan. de Anania in cap. iuramento, il secondo, in 2. notab. extra de homicid. & iterum Bald. in consil. 362. præmittendum, vol. 3. & Corn. in consil. 42. plura dubia, col. 2. & in consil. 267. quamquam videatur, colum. 2. in versic. donatio. & in consil. 306. opportunum & expediens, colum. 3. versic. tamen hu non obstantibus. & Bologninus in consil. 64. vt in presenti consultatione, colum. 1. & Aegidius Bellameras in consil. 17. contrahens, ante finem. & Iacob. Balduin. & Guido Papæ, vt refert curia Delphinat. qua ita iudicauit, decis. 146. Immo si dicta donatio, & Decius in consil. 239. primo non videtur, & in consil. 688. ad confirmationem, num. 12. & Lancelot. & Bald. nouell. col. 4. ff. de verb. obligat. quem ibi refert. & sequitur Galiaula, cart. 12. col. 4. & Anton. Petruia in tract. de virt. iuramen. in primo effectu. & Guido Papæ in consil. 24. viso facto, col. 4. versic. & si forte, vol. 1. & in consil. 87. pro declaratione, col. num. 4. versic. nec potest dici. & in consil. 104. præsuppositis, versic. penult. & in consil. 31. viso ad plenum, colum. 5. & late Ferdinan. de Loazes in repetitione l. filius familias. §. Diui, num. 95. ff. de leg. 1. & Ial. in consil. 147. volum. 2. vbi loquitur de assignatione dotis facta filia, & Constant. de Bargis in tract. de contract. veritis, in combinatione 39. circa finem, qui ponderat ad hoc text. in cap. si annum, in fine, de iudic. lib. 6. iuncto cap. fin. de foro competen. eodem lib. 6. & Bald. in d. cap. cum contigat. extra de iureiuran. vbi dicit has subtilitates & fictiones iuris ciuilis in foro conscientia attendendas non esse. & ibidem Panormitan. colum. fin. & idem tenuit Cor-

set. in repetit. rub. de iureiuran. priuil. 24. vbi refert Aret. in consil. 72. in fin. & Anton Bauer. in tract. de virt. iuramen. versic. 26. Et si dicat Aret. firmare non aude- re, sed dici posse quod inclinet in hanc partem, prout eam alibi expresse sequitur, videlicet in consil. 17. consideratis, col. 3. & in l. placet, col. 2. versic. quarto adde. ff. de acquirenda heredit. & hanc conclusionem ite- rum tenet Ias. in l. pacta, qua contra, col. 2. C. de pact. & latissime disputans in d. l. frater à fratre, col. penult. & fin. ff. de condiction. in deb. vbi Socin. & Caccialupus qua- sitione 15. & Monferratus, col. 16. qui ad hoc refert consil. Ioan. Petrucci. & cum eo transeunt Lancelot. Curt. iunior & Paul. de Montepico, qui ibidem dicit hanc sententiam esse communem in sua repetitione l. in quartam, col. 70. ff. ad leg. Falcid. & ita dicit consuluisset Bald. nouell. col. 4. Præterea hanc conclusionem tenet Mathesil. in re- petitione l. filium, quem habentem, col. 3. in fin. C. familiae exerciscun. cart. 7. asserens de ea latius tractasse in quadam sua disputatione, qua incipit, Pater filio. & Ioan. Lopez, in repetitione rub. extra de donat. inter virum & uxorem, col. 4. in 3. limitat versic. facit ad confirmationem, car. 26. & eam ibidem sequitur Caccialupus, & in eadem l. fra- ter à fratre. hanc conclusionem communem esse dixit Ca- tellia. in 2. par. memorialium suorum, in vers. donatio fa- cta à patre. & eandem tenuit Petrus de Rauem. in suo alphabeto, in verbo, donatio, in fine. dicens quod licet de ea sit aliqua controuersia inter Doctores, hanc tamen opinionem veriore esse & magis com- munem.

Hæc tamen magis communis conclusio limita- tur, vt inquit Paul. Castrensis in consil. 345. num. 3. versic. dic ergo, vol. 1. quando pater donat filio; & ratio est, quia tunc sibi ipsi donare videtur: quod fit vt iuramentum frustratorium reddatur & inutile, & pene super impossibili præstitum sit, quo fit vt obligatorium non sit. cap. non est obligatorium, de reg. iur. in 6. Dubitandum namque non est, quin si mihi ipse dono & iuro, nullius momenti sit iam donatio quam iuramentum, & licet iuramentum iurantem adstringat, capacem tamen eum non reddit, cui iuratur, si alioquin incapax sit. argumento l. cum fundus. ff. de condit. & demonstrat. Nec quod valeat, iure cautum reperitur: & ideo dixit quod quando filio donatur vt filio, non vt extraneo, ex quo eo modo incapax est, merito nec iuramento capax efficitur. & hanc quoque conclusionem sequitur etiam Corn. in consil. 236. num. 16. vol. 1. & eam latius ibi prosequitur. Dubitari tamen potest, an hæc limitatio dici possit, vel potius prædictæ contraria opinio, vt scilicet donatio inter patrem & filium iuramento non confirmetur, vt voluit Corafius in d. l. frater à fratre, num. 174. dum eadem ratione mouetur, quod scilicet patris iuramentum incapacem, capacem face- re non possit, prout etiam nec dominus seruum. Plane si donem seruo meo & iuramento non re- uocare promitterem, ob id tamen donatæ rei do- minium seruo non acquiritur, vel si quaeratur illico in dominum reuertitur propter serui incapaci- tatem acquisitionis, & ideo ob huiusmodi incapaci- tatem, seu (vt ipsi dicunt) impossibilitatem iura- mentum nihil operatur, nec eam tollit, vt dixit Ful- gos. in consil. 199. Et ideo si pater donat filio, videtur donare sibi ipsi: cum profectitia, in quibus hodie est immutatum. §. 1. Instit. per quas person. nob. acquir. & vt olim, ita hodie sint patris l. cum oportet. C. de bonis, qua liber. Nemo autem dixerit donationem sibi ipsi

factam iuramento confirmari. l. fin. ff. de stipul. seruuor. & cap. fin. de instit. Et ideo dixit Corafius, hanc opi- nionem veram esse, licet iuramentum obliget par- tem ad obseruandum. Aliud namque est contra- ctum iuramento confirmari, aliud iurantem ad ipsius obseruantiam teneri, vt adnotat Christoph. Portius in §. extraneus, Inst. de hered. qualit. & differ. & Ias. in auth. sacramenta puberum. C. si aduers. vendit. & hoc idem videtur firmare Corn. in d. auth. sacramenta pu- berum, num. 90.

Illud etiam prædictis addendum est, quod dixit Ripa lib. 3. cap. 15. de donatione. & grat. perfici. & reuoca. quod licet † donatio rerum immobilium à minore facta etiam cum decreto iudicis sit ipso iure nulla. l. fin. C. si maior. fact. alie. rat. habue. ob tamen iurifiru- ranti religionem substatetur, d. auth. sacramenta pu- berum. C. si aduer. vendit. Nam dicta authent. locum quoque habet in contractu donationis, vt voluit gloss. quam sequitur Bart. & communiter Scriben- tes ibi. & Felin. in præsentia, col. 4. extra de probatione. & Corn. in consil. 140. quanquam lib. 4. vbi consuluit, do- nationem iuramento confirmari, etiam si ab im- pubere doli capace facta sit. Præterea consuluit etiam Socin. donationem à minore factam absque auxilio restitutionis in integrum subsistere, in consil. 279. visa donatione, vol. 2. id autem si adsit enormissi- ma læsio, locum non habet.

Non est etiam hoc loco omittendum, an con- uentio † inter fratres inita, vt vnus alteri in bonis & hæreditate præmorientis sine liberis masculis succedat, bonaque præmorientis habeat. In hac dubitatione, etsi videatur dicendū non valere, per tex. in l. licet, in prin. C. de pact. vt voluerunt ibidem Bar. & Bald. ex quo futuram viuentium successorem continet: quæ ideo à iure reprobatur ne captandæ mortis occasio præbeatur. l. fin. C. de pact. cum similib. & iuramentum super huiusmodi pacto præstitum, nihil operetur, d. cap. non est obligatorium, de reg. iur. in 6. Attamen, vt inquit Guido Papæ in consil. 31. num. 1. versic. & pro hoc bene operatur iuramentum in his pactionibus interpositum, & ea validat, vbi alioquin essent inualida, & ad effectum donationis operatur. l. cum patet. §. filius matrem. ff. de legat. 2. Nam iuramen- tum tacitam illam clausulam continet, vt si actus, super quo iuratur, non valeat prout agit, valeat tamen vt melius valere potest, vt notat Bart. in l. si quis pro eo, in princ. ibi, septimo prohibetur. ff. de fideiuss. quem sequitur Henric. de Bouencho in d. authent. sacra- menta puberum. C. si aduers. vendit. in materia cause for- malis. Quinimo, subdit ibidem Guido Papæ, id etiam procedere, si huiusmodi pacta nuda dici pos- sent, vt supra vidimus, propterea quod ob inter- uentum iuramenti vestita dicerentur ab ipso iura- mento in ipso contractu adiecto: & sic valebunt & actionem producent, ac si expresse in eis stipu- latio interuenisset.

C A P. XXXV.

Argumentum est in Summario.

S V M M A R I V M.

I Iuramento in quibus casibus standum sit.

PROsequendo iuramenti vim, † illi casus, in qui- bus solo iuramento stetur, & solum probet, connumerandi sunt: & primus est ille, de quo me-

minit Ioan. de Arno. in *ing. 45.* An scilicet, quia in omnibus fere municipibus statuta extant dispo-
nentia, vt iuramento damnnum passi credatur, an hu-
iusmodi iuramento indistincte standum sit? Et hac
in re inquit huiusmodi iuramento standum esse, &
ei soli credendum, si iurans bonæ famæ & condi-
tionis sit: si vero infamis in infamia facti, nequa-
quam, vt dixit Ang. in *l. qui in iudicio. ff. de accusat.* as-
serens ita fuisse iudicatum & determinatum, cum
huiusmodi species in facto accidisset, & id inquit
comprobari ex eo quod voluit Bald. in *l. cunctos po-
pulos, 41. versic. quintum exemplum. statutum permitte-
bat. & c. de summa Trin. & fide cath.* dum inquit, quod
statutum disponens quod libro mercatoris creda-
tur, intelligitur, nisi talis mercator infamis sit: Nam
eo casu iuramento etiam non obstante, eius libro
non creditur; & subdit id ideo diligenter notan-
dum esse, quia quotidie in facto occurrit.

C A P. XXXVII.

Argumentum constat ex Sum-
mario.

S V M M A R I A.

- 1 Iurans se libertum, pro ingenuo habetur.
- 2 Iurans se patronum, ob id tamen patronus non est.

PARITER etiam inquit Salycet. in *l. eum qui, num. 8.*
1 *versic. si libertus*, † quod si quis libertum se esse
iurauerit, pro ingenuo habetur, id quod econtra
2 non procedit, † si forte patronus patronum esse
iuret, vt quærit gloss. ibidem. Et respondendo dicit
non esse patronum quo ad operas, & in hoc inquit
Salycet male dicere; subdit tamen, quod quatenus
subdit, vel bonorum possessorem contra tabulas,
bene loquitur, vt est text. in *l. si iurauero. ff. de iure pa-
tron.* vbi dicitur id fauore ingenuitatis inductum
esse. Vel subdit Salycet. ibi, aliam esse posse diuersi-
tatis rationem, quod scilicet patronus remittere
potest, vt habetur in *l. 2. C. de bon. liber.* Et ex conse-
quenti super eo iusiurandum deferre. *l. iusiuran-
dum §. 1. ff. de iureiuran.* & ideo omnia perdit, vt in *d. l.
eum qui, num. 8. versic. si libertus, eodem tit.* sed libertus
deferens, non potest sibi liberam testandi factio-
nem auferre. *l. stipulatio hoc modo concepta. ff. de verbo-
rum obligationib. & l. cum donationis. C. de transac-
tion.* Ideo qui iurat se patronum, non intentat con-
tra tabulas.

C A P. XXXVIII.

Argumentum constat ex Sum-
mario.

S V M M A R I V M.

- 1 Iuranti non esse monachum, non statuitur.

1 E T si iuranti † se non esse monachum, vel con-
uersum non credatur, vt inquit Salycet. in *l. ait
Prætor, num. 7. ff. de iureiuran. per text. in Authen. vt licet
matri, vel auia. §. quia vero, il. 3. collat. 9.* dum ibi dicitur,
quod monachatio elegantior est matrimo-
nio, cum nullo casu dissolui possit, matrimonium
autem possit. Id autem verum est, si iurauit negati-
uè, secus vero si affirmatiuè: nam tunc refert se
Salycet. ad ea, quæ ibidem dixit paulo ante de ma-
trimonio.

C A P. XXXIX.

Argumentum est in Summario.

S V M M A R I V M.

- 1 Iuramento nostro statuitur in iis, quæ pendent à volun-
tate, vel conscientia nostra.

SECUNDUS casus est, † vbiunque iuratur de iis,
quæ pendent à nostra voluntate vel conscientia
nostra, vt ait gloss. & sequuntur Doct. in *§. alia, Instit. de
actio. & gloss. in cap. significasti, il. 2. extra de homicid. &
Bald. in l. interdum. §. qui furem. ff. de furt. & Petr. Ge-
rardi in *ing. §. 1. num. 3.**

C A P. XL.

A R G V M E N T V M.

Iuramentum quod quis præstare
debet, vt talis, requirit, vt illa qualitas
primum probetur.

S V M M A R I V M.

- 1 Statutum disponens, quod in causis damnorum dato-
rum stetur iuramento domini, ob id tamen eius iu-
ramento standum non esse.
- 2 Iuramentum quando aliquid requirit pro funda-
mento, fundamentum illud ante omnia proban-
dum esse.
- 3 Maleficium licet probetur iuramento, non tamen suf-
ficit ad probandum iudicis illius iurisdictionem.
- 4 Statutum si disponat, vt de damno dato stetur iura-
mento damnnum passi, & non possit iurari contra-
rium, licet damnnum passus iurauerit damnnum da-
tum esse certum, potest tamen contrarium rei eui-
dentia probari.
- 5 Statutum si disponat iuramento alicuius standum es-
se, intelligitur si sit omni exceptione maior, & bo-
næ estimationis, vel famæ.
- 6 Testibus vel actis si appareat de vero debito, licet sum-
ma ipsa non probetur, & debeat de ipsa summa sta-
ri iuramento creditoris, concurrentibus aliquibus
aliis coniecturis: si alia coniectura non probentur,
satis si debiti substantia probetur.

TERTIUS casus est, si statutum † disponat, quod in
causis damnorum datorum iuramento ipsius
domini damnnum passi standum sit, an eodem iura-
mento dominium probetur? In hac dubitatione
Roderic. Suarez in *l. post rem iudicatam. §. sed pro eui-
dentia huius prime partis, num. 33. ff. de re iudic.* inquit
Bal. in *l. 1. C. de iureiur.* voluisse dominium non pro-
bari: Quia quando iuramentum aliquid † certum
requirit pro fundamento, illud in primis & ante
omnia probandum est, vt in simili dixit Bald. in
l. prescriptione. C. si contra ius, vt vtilit. publ. dum con-
cludit, † quod esto vt maleficium iuramento pro-
betur: illud tamen ad probandam iudicis iurisdic-
tionem non sufficere: vnde si quatenus pertinet
ad condemnationem statutum mandet † malefi-
cium iuramento concludenter probari: illud ta-
men ad fundandam eiusdem iudicis iurisdictionem
non sufficere, ob id quod eum esse iudicem
concludenter non apparet, qui possit huiusmodi
iuramentum deferre, & ex consequenti delictum
iuramento non probari, dicendum est, vt prius vo-
luit Ioan. Andr. in *cap. Roma. §. contrahentes, de foro
compet. in 6.* Et hæc procul dubio procedunt, stante
lege disponente, omnes legitimas exceptiones ad-
mittendas esse ad executionem impediendam, in-
telligendo

telligendo semper, vt si sint tales exceptiones, quæ probationem ex parte opponens requirant, infra decem dies probentur. Addendo etiam prædictis illud, quod dixit Aymon Crauet. *in tract. de antiquit. tempor. in 1. parte, num. 111.* dum inquit, quod stante statuto † vt iuramento alicuius credatur, vt iurans sit omni exceptione maior opus esse, vt dixit Ant. de Alexan. *in l. qui accusare, col. 2. C. de eden. & sequitur Decius in consil. 37. col. 4. versic. tertio principaliter & ob id infamem infamia facti beneficio illius statuti nō gaudere certum est, vt ait Felin. in c. fin. colum. 1. extra de testib. & sequitur Ripa in d. l. 2. colum. 3. ante medium. ff. de damno infecto & hoc dictum Anton. de Alexand. sequitur Ias. in l. admonendi, colum. 107. versic. 36. istud iuramentum.* In simili etiam subdit *ibidem* Aymon Crauet. quod licet assertioni iuratæ illius stetur, à cuius animo vel conscientia illud, quod iuratur dependet: illud tamen intelligendum esse, quatenus iurans sit bonæ æstimationis & famæ, vt diximus supra ad aliud propositum, & voluit gl. *in c. significasti, in versu sita est, extra de homicid. & Bal. in l. falsus, col. 3. C. de furr. & Ias. in §. sed ista col. 19. n. 96. Instit. de actio.* Dixit etiam circa hoc idem Aymon *in eodē tract. de antiquit. tempor. par. 1. num. 269. per ea, quæ voluit Barr. in d. l. admonendi, colum. 8. versic. quæro, quid si testis deficiat in dicto,* quod vbi ex testibus † vel actis constat de vero debito, licet certa summa non probetur, stetur tamen de ipsa summa iuramento creditoris, concurrentibus tamen aliquibus aliis coniecturis, vt puta quia aliis testibus probatur, debitorem ab eo illam summam mutuo petiisse: Quinimo voluisse Rayn de Forliuio *in l. 1. ff. de in litē iuran. idem esse, licet aliæ coniecturæ non probentur, sed satis esse si debiti substantia probetur, & si summa non probetur, propterea quod quatenus ad summam pertinet, creditoris iuramento statur.* Hanc conclusionem sequitur & valde commēdat Veronenf. *in caut. 210. & Decius in l. certi conditio. §. quoniam, colum. 3. circa medium. ff. si certum petat. & in l. actionib. colum. 4. in fine. ff. de in litē iuran. & in l. fin. colum. fin. C. de eden. & in c. 1. colum. 20. extra de probatio. & in consil. 46 col. 6.* Quatenus vero diximus stari iuramento alterius de damno dato, animaduertendum est ad illud, quod dixit Tiraquel. *in tractatu de prescript. gl. 8. in quinta declaratione,* tale iuramentum coram iudice, vel alio ab ipso iudice ad id deputato præstandum esse: Nam non sufficit iuramentum vbi que præstitum, vt expresse voluit Bald. loquens de statuto disponente quod credatur iuramento alterius de damno dato, vt habetur *in l. 3. in princip. versic. circa quintum. ff. de iureiuran. per ea, quæ notantur in l. hac consultißima. §. penult. C. de testamen. & in l. iubemus. C. de liber. cau. & Alexan. in consil. 60. clarissime Domine Iudex, colum. 3. versic. non obstat, si dicatur, volum. 3. & de damno dato quod stetur iuramento, tenet etiam Decius *in consil. 83. colum. 2. & Riminal. senior in consil. 6. num. 7.**

C A P. XLI.

Argumentum est in Summario.

S V M M A R I V M.

1 Iuramentum probat suspicionem fugæ.

1 Q Vartus casus est, † quando tractatur de fugæ. Nam (vt inquit Petrus Duennas *in regula 157.*

ampliatio. 3.) creditor suo solo iuramento fugæ sui debitoris suspicionē probare potest, vt dixit Imola *in l. 2. in fi. princ. ff. soluto matrimon. vbi dicit, quod ad probandum debitorem de fuga suspectum, ad hoc vt capi possit, sufficit sacramentum creditoris: & idem voluit Angel. in l. nemo carcerem. C. de exact. tribut. lib. 10.* Præterea hanc conclusionem ante eum tenuit Benedictus de Plumbi. *in d. l. nemo carcerem, colum. penult. in princ.* Ratio autem est, quia periculum est in mora: & vbiq; periculum est in mora, ad probandam suspicionem, iuramentum sufficit, vt voluit gl. quam sequitur Innocen. *in c. quoniam frequenter, extra vt lite non contesta. & est etiam gl. in l. 2. quam ibi sequuntur Docto. C. vt in rem actio.* Et pro hac opinione est casus *in l. eorum. ff. de damno infecto. dum ibi dicitur, quod timenti damnum, de damno infecto cauere debet, & illum timorem iuramento calumniæ probare potest, vt habetur in l. qui bona. §. si quis stipulatus. ff. eod. tit.* Pariter igitur & in casu nostro, cum mora sit periculum allatura, & res talis est, quæ celebritatem requirit: & ideo si talis suspicio iuramento probetur, mirum non est, ne si fortasse aliæ probationes exigentur, interim debitor aufugeret. Hanc præterea opinionem tenuit etiam Roman. *in l. si fideiussor. §. fin. ff. qui satisd. cogan.* Et facit illud, quod voluit Salye. *in l. vnica. C. de prohib. sequestr. pecun. dum vult, vt reum esse suspectum vel non possidere immobilia actoris iuramento probetur, ex quo tractatur de modico præiudicio, per tex. in l. thesaurus. ff. ad exhiben.* Hanc opinionem communiter practicari inquit Ioan. Baptista Cacialupus *in tract. de debito suspect. & fugit. in 6. quaestio. num. 18. & eam obseruare totum mundum attestatur expresse Paul. Castren. in consil. 474. col. 2. num. 1. vol. 1.* Eandem quoque opinionem tenet Ias. *in l. 2. num. 29. ff. soluto matrimon. & iuxta hanc opinionem consuluit Alex. in consil. 19. num. 2. vol. 3. & Paris. in consil. 107. num. 54. vol. 3.*

Contrariam autem opinionem tenuit Bal. *in l. apertissimi, num. 9. C. de iudic. & iterum in consil. 285. num. 3. & 4. volum. 1. & Angel. sibi contrarius in l. si ab arbitro. §. qui ex causa, num. 9. ff. qui satisd. cogant. & in Authen. de exhiben. reis. §. si verò, collat. 5.* Hanc quoque opinionem sequitur Lanfranc. *in tract. recusatio. numero 7. & Alexan. sibi contrarius in l. 2. num. 22. ff. soluto matrimon. eandem quoque opinionem tenet Ias. sibi contrarius in §. ... num. 91. Instit. de actio. & in d. l. si ab arbitro, num. 8. ff. qui satisd. cogan. & hanc opinionem esse communem asserit Thom. Parpalia *in l. secunda, colum. 21. in glos. in verbo, suspectum. ff. soluto matrimonio. & eandem expresse tenuit Angel. Aret. Instit. de actio. in principio, num. 8. quam opinionem dicit etiam communem esse Decius in consil. 75. colum. 1. & eam pariter sibi ipsi contrarius tenet Paris. in consil. 101. num. 5. volum. 3. & Catellianus Cotta in suis memorialibus, in verbo, debitor, il 1.**

C A P. XLII.

Argumentum est in Summario.

S V M M A R I V M.

1 Iuramento possessoris feudi statur cum queritur an sit antiquum vel nouum.

1 Q Vintus casus est, de quo meminit Castren. *in consil. 279. visa petitione, colum. fina. volum. 2.* † dum inquit stari iuramento possessoris feudi,

quæritur, an sit feudum nouum, vel antiquum; & ratio est, quia à maioribus suis scire potuit, *per tex. in l. si quis ita. §. si quis. ff. de testamen. turela.* Hic tamen *tex.* vt inquit Tiraquel. *eodem in loco* ad hoc propositum nihil facere videtur: Optime tamen, vt idem Tiraquellus ait, *facit tex. in c. in omnibus, in princip. 2. quest. 5. in illis verbis, auditum non esse non dubitamus.* vbi gl. infert aliquid etiam ab auditu sciri posse. & *in c. beati. 2. quest. 7. Vbi Diuus Ambrosius inquit: Videmus Paulum & Petrum ad martirii gloriam peruenisse, & tamen id non viderat ipse Ambrosius: sed id veluti indubitanter scire opinabatur ex antiquarum scripturarum renunciatione. & in c. hoc videtur. & ibi tradit gl. in verbo, iudicauit. 22. quest. 5. & est alia glos. in c. testes, in versic. qua nouerunt. 13. quest. 9.*

C A P. XLIII.

Argumentum est in Summario.

S V M M A R I V M.

1 Iuramento non solum principalis emptoris statur, sed etiam illius cui ceditur.

1 **S**extus præterea casus est, † vt non solum stetur & credatur iuramento principalis, sed eius quoque cessionario, vt dixit Bart. *in consil. 14. in quodam contractu, in secundo dubio, volum. 1.* dum consulendo voluit, quod si in contractu venditionis dicatur, vt de certa re futura emptori credatur, & emptor ille alteri cedat, ita crederur huic cessionario & singulari successori, sicut ipsi primo emptori, cum id nõ videatur cõcessum ratione personæ, sed ipsius contractus: & ideo si persona sit æque idonea satis est, & id in dubio præsumitur. *l. si actor malit. ff. de procurat.* Quæ quidem Baldi decisio satis continet prædictis: quando quidem si ex contractu alicui de re aliqua credi debet, vtique accedente iuramento intelligendum est, vt late tradit Tiraquell. *in d. tract. de prescriptio. §. 1.*

C A P. XLIIII.

Argumentum est in Summario.

S V M M A R I A M.

1 Iuramento alicuius quando ad suum commodum creditur, deficientibus aliis probationibus intelligendum est.

1 **O**mittendum præterea non est, dum Tiraquel. *in d. tract. de prescript. §. 1. gl. 8. versic. sed redeundo,* dicit, † quod quando ad suum commodum alicuius iuramento standum est, & creditur id deficientibus aliis probationibus intelligendum est, vel cum aliter fides fieri non potest, vt voluit gl. nota. *in c. statutum. §. cum vero, in verbo, saltem, de rescript. lib. 6. quam sequitur Gemina. ibi. & Bal. in l. 1. volum. 1. vbi etiam Salyc. C. de iureiuran. & Marian. Socin. in c. quoniam §. quod si super, colum. 2. versic. item aduerte tertio, extra vt lise non contestat.*

C A P. XLV.

Argumentum est in Summariis.

S V M M A R I A.

- 1 Iuramento iniuriam passi creditur.
- 2 Iuramenti formula in actione iniuriarum.

1 **S**eptimus casus est, quando quis iniuriam passus

est: nam in eo casu, vt inquit Petrus de Bellapert. *in rub. Instit. de iniur. iuramento* † illius, qui iniuriam passus est statur, & creditur: & si ipse Petrus dixerit Azo lege id probante fateatur: ipse tamen dicit esse *tex. penitus in simili in l. si quando. C. vnde vi,* qui de inuasore loquitur, contra quem iuratur, & creditur iuramento spoliati de rebus amissis, probata violentia: & ideo eodem modo iuramento iniuriam passi credendum esse, & continere quantum potius mallet de suo amississe quam illa iniuria affici, & id probata iniuria locum habet. Formula † autem iuramenti in actione iniuriarum inter Doctores diuersa est. Nam Rofredus *in rub. de actio. iniuria. pratoria, num. 7.* inquit alios iurare hoc modo: aut iuro quod prius nollem lucrari centum quam si aliquis fecisset mihi hanc iniuriã: vel ego iuro quod pro centum libris quas mihi dedisset aliquis ego nollem pati hanc iniuriam, vel ego iuro quod potius vellem amittere tantam summam, videlicet centum libras de bonis meis quam pati talem iniuriam. Et hanc vltimam formam Rofredus approbare videtur: nam cum in pœnis mitiores potius esse debeamus. *l. pen. ff. de pen.* Merito ita iurare magis cõuenit, cum ægius ferat quis vnum denarium amittere de hoc quod habet quam lucrari duos. Subdit tamen *ibidem* Rofredus, *num. 8.* quod si ille qui passus est iniuriam sit avarissimus, qui potius vellet carere oculo quam amittere denarium: quomodo iurabit ille qui potius vellet tantum de suo amittere & sic remaneret maleficia impunita, quod est contra. *ita vulneratus. ff. ad leg. Aquil. & ibi latius per eum.*

C A P. XLVI.

Argumentum est in Summario.

S V M M A R I V M.

1 Iuramento administratoris de paruis impensis statur, vbicunque de maioris administrationis rationibus agitur.

1 **O**ctauus autem casus est, † vt iuramento administratoris rationum quo ad minutas & paruas impensas stetur, vbicunque de maioris administrationis rationibus agitur, & ei creditur, si iurat eas fecisse impensas, vt est *tex. in l. si quis pro redemptione. §. fin. C. de donatio. ibi.* dum in eo dicitur, sacramento dirimetur, quem ibi Bart. ponderat ad vltimarum volutatatum executores, & ad alios quoque rerum alienarum administratores extedit Ludouicus Roman. *in consil. 77. Pater reuerende.*

C A P. XLVII.

Argumentum est in Summario.

S V M M A R I V M.

1 Iuramento illius statur, qui pecuniam pro redemptione captiuorum recepit, de pecunia ea de causa erogata, & id quomodo intelligatur.

1 **N**onus casus est, vt inquit Hippol. Riminald. *in §. 1. num. 528. cum seqq. Institur. de donat. †* dum vult standum esse iuramento illius, qui pecuniam pro redemptione captiuorum recepit, si quærat de pecunia in ea causa erogata: Et id inquit colligi *ex l. penul. C. de donatio. vna cum glos. & idem sequitur ibidem*

*ibidem, colum. fin. & Cynus in l. id. quod pauperibus, questio. 8. C. de episc. & cler. & tradit etiam Spec. in tit. de instrum. ed. §. nunc vero aliqua, q. 20. & Salic. in l. nulli, colum. 4. num. 13. C. de Episc. & cler. Id autem locum habere existimant, vbicunq; aliter commode probari non possunt, vt sunt expensæ tenues, & parua, & vt ipsi dicunt, minute. Aliter autem declarat Bal. in d. l. id. quod pauperib. in si. vers. secundo quero. debet intelligi. & dicit hoc procedere & locum habere, si ex qualitate ipsius executoris episcopo ei iuramentum deferendum esse videatur: vt puta quia sit vir probus, id quod videtur etiam Specul. in loco supra relato. confirmare. Verum Rimin. *ibidem, num. 329.* opinionones has inquit non satis conuenire d. l. penult. Et in primis illa, quæ deducitur de paruis, & (vt dicunt) minutis impensis, terminis illius legis conuenire non videtur, cum de redemptione captiuorum loquatur, in quorum redemptione vero similiter nõ minutæ & parua, sed magnæ & notabiles impensæ fiunt: nisi fortasse dicere inus etiã nonnullis ex paruis opus esse, & sic quatenus pertinet ad probationem paruarum eorum iuramento standum sit, licet quo ad magnas & notabiles aliter dici debeat. Secundam quoque declarationem de qualitate ipsorum administratorum seu executorum confundi arbitratur, nec illi legi continere: cum absolute dicat, nullam illis molestiam inferri posse à donatore, vel alio, & eum sacramentum tantummodo præstare oportere: Et ideo quicunque sit vt eius iuramento stetur, determinat & vult. Vnde dicit Rimin. *ibi, num. 330.* ita dici & fortasse melius posse arbitratur, videlicet id duplici ratione statutum fuisse. Primum, quia ille qui debebat impendere, fuit à testatore vel donatore designatus, & in hoc eius fides electa fuit; & ideo hoc ulterius in dubium reuocandum non videtur, vt notatur in simili, in c. statutum §. pen. de rescript. in 6. & tradit Odofr. in d. l. nulli, in si. & probatur per illum text. in §. 1. Vbi dicitur quod si testator designauerit eum qui captiuos redimere debet: ille qui specialiter designatus est, legatū exigit & pro sua cõscientia votum testatoris adimplet, & sic certè personæ designatio in causa est, vt ei stari debeat & fidem adhiberi in exequendo: & ideo multo magis eius iuramento standum videtur. Secunda vero ratio (vt ipse dicit) est, quia ibi testator fecit eum recipientem dominum, cum hoc tamen vt deinde in redemptionem captiuorum erogaret: & ideo si minus probationis ab eo exigitur, mirum non est, videlicet iuramentum tantum, q̄ ita fuerit executum, & ita inquit Specul. in loco supra relato.*

C A P. XLVIII.

Argumentum est in Summario.

S V M M A R I V M.

1. Iuramento maris & femina statur iurantis matrimonium contraxisse, si in actu coeundi reperti ita iurent.

Decimus præterea casus est, de quo loquitur Antonius de Petrutia in l. 1. n. 336. ff. de iureiur. ¶ dum inquit quod licet alias si masculus & femina in simul in actu libidinis coeuntes reperiantur, possint in iudicio de stupro accusari, vt habetur in toto tit. ff. & C. de adulter. Attamen si præuenti & accusati in iudicio iurent prius matrimonium cõtraxisse clandestinum, tali eorum iuramento standum esse, &

ita eos pœham euitare, vt voluit Bald. per gl. singularem, vbi dicunt Doctores alius in facto practicasse, in l. penult. C. de fideiussor. & ibi latius tradit Bald. quomodo ista gl. intelligatur.

C A P. XLIX.

Argumentum est in Summario.

S V M M A R I V M.

1. Iuramento domini domus statur de summa pecunia in ea restituenda & instaurata impensa.

Vndecimus est casus, vt inquit eodem in loco Riminald. num. 531. ex eadem gl. ibi colligitur iuramento domini domus de summa pecuniæ in ea restituenda & instauranda impensa & erogata standum esse, id quod facit, vt inquit Bald. in d. l. penult. ad quæstionem de fratribus prædicatoribus, vel minoribus, quibus pecunia relicta est ad ecclesiæ cacumen fabricandum, vt scilicet eorum iuramento stetur, vt illa pecunia in illius cacumen impensa sit. Ratio autem, quatenus de domus refectione tractatur, ea esse potest, quia ad domus refectionem variæ & diuersæ res requiruntur & impensæ in varios & diuersos artifices distribuuntur, & ideo difficile esset semper de huiusmodi impensis testes habere, vel vt instrumentum fieret procurare: & ideo hac de causa ei succurritur, vt de hoc eius iuramento stetur ac credatur, prout in executoris tradit Odofr. in d. l. nulli, in si. Et ideo ob huiusmodi difficultatem probationis, ex quo minima artificibus summa soluitur, eius iuramento stari iure cautum est, & quotidie obseruatur.

C A P. L.

A R G V M E N T V M.

De iuramento legatarii, qui interesse suum cõtra hæredem morosum, iuramento declarat vigore dispositionis testamentariæ defuncti.

S V M M A R I A.

1. Legatarii iuramento statur in declarando suum interesse.
2. Argumentum est optimum à contractibus ad vltimas voluntates.
3. Iuramentum immoderatum corrigitur à Iudice.
4. Legatarius ne de periurio notetur, quid agere possit & debeat.
5. Alimenta alicui si legentur, potest legatarius petere alimenta, etiam si cum hærede moretur & habitet.
6. Legatarius, cui alimenta relinquuntur, quando cum hærede manere & illi obsequia præstare teneatur.
7. Legatum alimentorum si fiat alicui, si velit cum hærede manere, si accidat vt ab eo recedere velit, debet legitimas causas recedendi probare, quibus nõ probatis legatarius illud quod legatum est, petere non potest, & quomodo testator eum à necessitate talis probationis eximere dicatur.
8. Legatum alimentorum commodius & vtilius est legatario si fiat alternatiue, videlicet si cum hærede morari non possit, aut nolit.

Dodecimus casus est, vt inquit Io. Dilect. Durans in tract. de arte testan. in tit. 6. de legat. caut.

48. num. 2. ad hoc, vt legatario, vt ipse arbitratur satisfiat, & hæres teneatur illud soluere, quod legatarius sua interesse existimauerit, illud requiritur, vt testator declarat aduersus heredem, qui fuit in mora, interesse ¶ verbo & iuramento ipsius legatarii exprimi & declarari posse: quandoquidem declaratio eius, quod interest, creditoris arbitrio committi potest, vt inquit Bart. in l. si. ff. de prator. stipul. & est communis opinio, vt dixit Ias. in l. iusurandum quod ex conuentione. ff. de iureiuran. Et licet Doct. loquantur de contractibus, idem tamen de testatoris dispositione dicendum est: nam optimum est argumentum ¶ de contractibus ad vltimas voluntates. l. si seruum, §. cum qui chirographum. ff. de legat. 1. & Curt. in consil. 27. Magnificus vir, colum. fin. & l. cum pater. §. mensa negocium. ff. de leg. 2. & ibi notat Bart. cum in. qua deducit Decius in consil. 79. visis duobus, colum. 4. & sic eius iuramento statur per predicta. Verum si legatarius, cui a testatore data esset talis facultas, iniue arbitretur, potest hæres reclamare, & Iudex ¶ corrigit, declarationemque a legatario immoderate factam ad id quod iustum & honestum est rediget, argumento tex. in l. si libertus. ff. de oper. libert. & hanc opinionem tenet Bart. in d. l. si. & alii, quos refert Ias. in d. l. iusurandum. Verum ne legatarius ¶ de periurio aliquo modo notari possit, cauere debet, vt antequam ipse declarat, curet vt Iudex summam taxet, in qua iurare possit: Præcedente namque Iudicis taxatione hæres omnino in ea summa condemnare poterit, quæ fuerit a legatario declarata, authen. bodie. C. de iudic. cum in. qua deducit Alex. in consil. 37. viso & opportune, colum. fin. volum. 2. Illud etiam in his terminis animaduertendum est, quod ¶ quando alicui legantur alimenta, potest legatarius alimenta petere, etiam si cum hærede esse & habitare nolit. l. libertus. §. fin. ff. de alimen. & cibar. legat. sed si testator velit cum, cui alimenta legat, cum hærede morari, & legatarius commode culpa hæredis cum eo habitare non possit, illud commodius erit, vt quid annuum ei pro alimentis relinquat: Nam ¶ tunc tenetur legatarius cum hærede morari, & ei aliqua obsequia præstare pro qualitate & conditione personæ, vt tradit Bart. in l. Caio. §. Imperator. ff. de alimen. & cibar. legat. & Barbat. in consil. 63. volum. 2. Legato igitur ita relicto, ¶ si velit legatarius ex causa ab herede recedere, legitimas recedendi causas probare debet: quibus non probatis legatam summam legatarius petere non potest, & testes in probandis huiusmodi causis plerunq; sunt singulares vel non concludunt, vt inquit Alex. in consil. 100. super primo, volum. 1. & Decius in consil. 620. casus, de quo queritur, colum. fin. Verum in terminis nostris, si testator velit legatarium a necessitate huiusmodi probationis eximere, remedium est quod testator disponat, standum esse iuramento ipsius legatarii, quo ad causas recedendi: nam id testator facere potest, vt voluit Alex. in consil. 54. circa id, volum. 2. argumento eorum, qua notantur in l. fin. ff. de prator. stipul. & in l. Theopompus. ff. de dote preleg. Legatario autem cautius est, si alternatiue verba concipiantur hoc modo, videlicet si cum hærede morari non possit, ¶ aut nolit: Quandoquidem tunc etiam ob meram legatarii non morandi voluntatem conditione purificata legatum debebitur, vt inquit Socin. in consil. 22. videtur, volum. 3. & Cuman. in consil. 38. Et ideo patet etiam in hoc casu legatarii iuramento standum esse,

vt dixit etiam Durans de arte testan. in tit. 6. de legat. aut. 56. num. 2. & 3.

C A P. LI.

Argumentum est in Summario.

S V M M A R I V M.

1 Iuramento partis dicentis velle desistere creditur, quæ post appellationem fuit excommunicata.

Decimustertius casus est, de quo loquitur Bellam. sub rub. de sent. excom. conclusio. 386. dum ait, ¶ si Iudex dicit nõ credere, post appellationem excommunicasse, & pars dicat velle desistere, iuramento partis credendum esse, quæ post appellationem fuit excommunicata, quo ad absolutionem ad cautelam obtinendam, ex quo ob id Iudici modicum præiudicium affertur.

C A P. LII.

Argumentum est in Summario.

S V M M A R I V M.

1 Iuramento impediti ad probandum impedimentum, quando standum sit.

Decimusquartus casus est ¶ in probando impedimento: nam vt dixit Tiraquellus in tract. de pœnis tempe. aut remit. in casu 51. num. 146. c. cupientes. §. quod si per viginti, colum. 4. de elect. lib. 6. quod licet ad probandum impedimentum illius tantum iuramentum, qui asserit fuisse impeditum, quando alæ probationes haberi possunt, non sufficiant: id tamen non procedit, si tanta sit personæ honestas & probitas, vt eius iuramento standum videatur, & ideo hac de re iuranti creditur & hæc decisionem, vt dicit ibidē Tiraquellus, sequitur Dominicus a Sancto Geminiano & Philippus Franchus.

C A P. LIII.

Argumentum est in Summario.

S V M M A R I V M.

1 Iuramentum in criminalibus non deferretur.

Præterea Tiraquellus in d. tract. de pœnis tempe. aut remit. casu. 58. num. 7. inquit, ¶ quod licet in delictis opus sit testibus & probationibus luce meridiana clarioribus. l. fina. C. de probatio. Et ideo in supplementum probationis nunquam in criminalibus deferatur iuramentum, per ea quæ late notantur in l. admonendi. ff. de iureiuran. Attamen quando quis accusatur de delicto in officio commissio, sufficit iuramentum partis cum semiplena probatione. vt notat gl. in §. necessitatem, in verbo, ostenditur, in Authen. vt iudic. sine quoquā suffrag. & tradit Ioan. de Platea in l. si aliquid, C. de suscep. lib. 11. & in l. iudices. C. de dignis. lib. 12.

C A P. LIIII.

Argumentum est in Summariis.

S V M M A R I V M.

1 Iuramento partis statur ad probandam amissionem rerum & scripturarum, probata prius vrbs de bellatione.

Deci-

Decimus quintus casus est, vt dixit Afflict. in de-
cis. 13. num. 9. & 10. † in probanda amissione re-
rum & scripturarum: Nam probata prius vrbis vel
oppidi de bellatione ad ipsarum rerū & scriptura-
rum amissionem probandam iuramento partis sta-
ri consuevit, vt inquit Paul. Castr. in l. sicut iniquum.
C. de fide instrumen. dum ibi valet, vt probato furto te-
stibus, iuramento partis de scripturis & earum te-
nere stetur, vt notatur in l. si de praescriptione. C. de pro-
batio. & in l. si quando, C. vnde vi & in l. restium, C. de
testibus. Corneus autem in cons. 318. num. 4. volum. 4.
tenet contrarium per ea, quae dixit Bart. in l. si quis ex
argentariis. §. fin. C. de eden. Id autem limitatur, si non
apparet ad aliquem peruenisse, & ipse non habere
dicat: nam tunc eius iuramento statur. l. Prator, §. sed
& si seruus de eden. & l. cum ita loquatur, §. species. ff. de
leg. 1. 2. & l. fin. §. licentia, C. de iure delibe. & voluit Bart.
in d. l. si quis ex argentariis. §. fin. Et hoc iuramentum
purgationis appellant, vt dixit ibi Salycetus, & ex
consequenti onus probandi pertinet ad aduer-
sarium, qui dicitur eum habere, vt ibi dicunt Fulgos.
Ex quorum dictis inferitur, quod quando de amif-
sione creditur iuramento partis, non intelligatur
onus probandi spectare ad eum, cuius iuramento
statur, sed potius ad aduersarium, & sic illud iura-
mentum non dicitur probatio, sed potius purgatio
quaedam.

C A P. L V.

A R G V M E N T V M.

De iuramento eius qui iurat se pro-
prij vsus causa res vehere, ne vectigal
soluere compellatur.

S V M M A R I A.

- 1 Iuramento portantium res pro suo vsu statur, nisi qua-
litas rerum & personarum aliud suadeat, aut in
promptu sit probatio contraria, & quae res appel-
latione sui vsus, comprehendantur.
- 2 Iuramento illius, qui reperiuntur in via recta & loco
non suspecto, statur quo ad hoc, vt gabellam defran-
dare noluerit.
- 3 Domi locorum non tenentur, quando alicui extra
viam publicam & solitam iter facit.
- 4 Domini colligentes pedagia & exigentes gabellas, sua
territoria custodire tenentur, & rescire damna
quae a praedominibus acceperint.
- 5 Iuramento heredis credendum est in rebus, vt dicunt,
minutis & vilibus.
- 6 Statutum si disponat, vt stetur iuramento damnum
passi, non statur iuramento illius, cui furtum fa-
ctum est.

Decimus sextus casus est, de quo meminit Iulius
Ferreus in tract. de gabel. & public. num. 128. &
129. dum inquit, Bal. tenere in l. 3. C. de nauitio sene-
re, lib. 11. standum esse iuramento † portantium res
pro proprio vsu, nisi fortasse qualitas rerū ac ipso-
rum portantium aliud suadere videatur, vel in prom-
ptu & parata contraria probatio habeatur, vt dixit
gl. & sequuntur Dd. in clem. fina. de censib. Et sic praedi-
ctis apparet verosimilem considerationem ha-
bendam esse. Illam gl. sequitur Ioan. de Firmo in suo
tract. vectigal. dum inquit praedictam conclusionem
pro his, quae victus sui causa, vel gustus, aut ex plo
portantur, locum habere, vt voluit Bal. in l. 1. C. vbi

res expor. poss. & tradit etiam gl. in clem. fi. de censib. dum
vult, q̄ quando pro vsu res exportantur, vt gabella
defraudetur, aliquando portantibus iuramentum
deferendum sit, an illas pro vsu suo ferant, vt inquit
Anchar. in c. quamquam de censib. lib. 6. & Io. And. in c.
super. extra de verb. sign. gl. autem in clem. fi. de censib. id
intelligit, vbi quis emit & pro vsu suo quotidiano
affert, non autē vt pro vsu humano necessario ven-
dat, vel vt iis dat, qui pro eo aliquod exercitium fa-
ciunt: & sic patet pro rebus licite exportatis ad pro-
prium vsum & necessitatem suam suae familiae
gabellam non solui, vt sunt illae, quae pro esu & potu,
seu vestibus, & similibus rebus ad proprium vsum
exportatis. Verū quia in multis locis de his gabella
soluitur, merito cum iuramentum non deferatur,
an ei credendum sit nec ne, quaerendum non est: In-
oleuit tamen Florentiae consuetudo, & fortasse iure
g. bellae cautum est, vt ciues qui res suas non nouas
mittunt, iurent ad se spectare & pertinere, nec esse
alicuius alterius, & in hoc eorum iuramento stari à
multis annis consuevit, & idem obseruatur, cum su-
pellectilia è rure Florentiae inuehantur. In eo enim
casu, ex quo dictorum supellectilium nulla gabella
soluenda est, vsus obtinuit vt iuramento ciuium ex-
portati vel importati curatum stetur, ea quae con-
sistunt in animo, iuramento probatur, vt dixit mo-
la in c. querelam, in verbo, sub ractam. q. pen. extra
de electio. dum inquit, quod si quis dicat de negasse
annuam praestationem non animo spoliandi, sed alia
de causa, eius iuramento stari, quia in iis quae depen-
dent ex animo, statur iuramento. l. inter omnes. §. re-
cte. ff. de fur. & notant Dd. l. 1. §. 3. ff. de aqua pluua arcei.
Vnde cum animus neq; videri, neq; tangi aut per-
cipi possit, l. reprehendenda, C. de instit. & subst. sub con-
dit. fact. l. 1. §. qui operanda. ff. quar. rer. act. non dat. Et
ideo cū animus liquido probari non possit, ad con-
iecturas deueniendum est, l. non omnes. §. à barbaris.
ff. de re milit. & faciunt ea quae voluit gl. & Dd. in l. 1. C.
ad leg. Cornel. de fals. & notat Cyn. in l. si non conuicti, in
prin. in l. opposit. C. de iniur. & tradit Guido Papa in cons.
223. Item ignorantia & scientia iuramento partis
probanur ita afferentis, vt habetur in c. nulla. in fin. de
electio. in 6. & faciunt etiam ea, notantur in l. praesenti. §.
sed ha. C. de his qui ad eccl. s. confug. & in c. eos, de tempo.
ord. lib. 6. & in c. innotuit, extra de elect. & tradit Quin-
til. Mandosius in regula cancel. 21. de impetr. benef. viuem.
q. 4. num. 11. Pariter etiam, vt inquit idem Iulius Fer-
retus in d. tract. de gabel. & publ. n. 166. statur iuramen-
to † reperi in via recta, & in loco non suspecto per
tex. in l. 1. C. de litto. & itine. custo. lib. 12. vbi tradit Bar.
& Bald. in l. si quis non dicam rapere. C. de episco. & cler.
& Bai. iterū in l. praesidium. C. de curso publ. lib. 12. dum
inquit, quemlibet semper viam publicam sequi o-
portere, & rectam qua communiter omnes vtuntur.
Et ideo si quis extra huiusmodi vias reperitur,
contra eum mala suspicio fraudis oritur, † ita vt si ei
furtum fiat, Domini locorum ad illius damnum re-
ficiendum non teneantur, id q̄ diligenter notandum
esse dixit contra eos, qui bona contra gabellae ordi-
namenta exportant per deuia & vias inconusuetas,
& habetur in l. quae fiscales. C. de nauicul. lib. 11. Statur
igitur iuramento illius, qui in via recta & consueta
reperiuntur, q̄ illi furtum factū fuerit, vel quid à lar-
tronibus & grassatoribus ablatum, cum Domini † peda-
gia & gabellas exigentes sua territoria custodire te-
neantur, & damna ob id percepta in eorum territorio
refice-

reficere, vt inquit Bal. in c. 1. §. conuenticular, de pace iuram. firman. Et rursus Bart. Cœpol. in l. 1. §. sed sciendum, num. 61. ff. de edil. edicto, inquit iuramento t̄ hæredis in rebus minutis & vilibus credendum esse, per ea quæ dixit Bart. in l. 2. in fin. princ. C. quando & quibus quarta pars debetur. lib. 10. Omittendum etiam non est illud, quod dixit Bart. Cœpolla in l. redhibere, num. 3. ff. de edil. edicto, dum vult, vt si statuto t̄ caueatur vt si damnum alicui detur, eius iuramento stetur qui damnum passus est, vt supra vidimus, Nam in eo casu, & stante tali statuto, si fiat alicui furtum, eius iuramento non stabitur, cui furtum factum est. Ratio autem huius differentię est, quia damnum, vt ipse eodem loco num. 2. inquit à furto valde differt: & ideo mirum non est, si statutum de damno loquens, ad furtum non extenditur.

CAP. LVI.

Argumentum est in Summario.

S V M M A R I V M.

1 Iudicium proueniens à fuga, iuramento tollitur.

Decimus septimus casus est, quia iuramentum tollit præsumptionem & iudicium, quod à fuga contra fugientem oritur: nam vt inquit Lancel. lib. 1. cap. 9. De prætor. §. 2. de off. prætor. in causis civilibus. num. 13. Hippol. de Mars. in rub. C. de probatio. num. 119. omisso, an t̄ iuramentum sit probatio, necne. Et posito, vt ipse dixit, quod probatio non sit, & limitetur in fuga, cum regulariter iudicium quoddam cōtra fugientem inducat, vt habetur in l. si. ff. de quasi. & tradunt scribentes in l. in lege Cornelia, ff. ad Senatuf. consultum Sillania. & Angel. Aret. in tract. maleficio. in versis fama publica, Attamen in casu, in quo fuga iudicium vel præsumptionem contra aliquem inducit, tale iudicium vel præsumptio à fuga inducta iuramento tollitur ipsius fugientis, vt dixit Cynus in l. fina. C. de requir. reis. Et tale dictum notat Brunus in suo tract. de iudiciis & tormentis, col. 2. in si. car. 3. & tradit iterum Mars. in singul. 115. incipiente, Fuga.

CAP. LVII.

Argumentum est in Summario.

S V M M A R I V M.

1 Iuramentum probat & ei statur, quo ad ea, que consistunt in animo.

Decimus octauus casus est t̄ vbi tractatur de iis, quæ consistunt in animo, vt supra etiam diximus: nam iuramento probantur, & iuramento de eis præstito statur, cum assertione iuramento vallata probentur, vt dixit gl. quam omnes dicunt singularem in §. alia, Instit. de actio. quam ad hoc citat Ioan. de Anania in c. significasti, il primo, colum. 2. extra de homic. vbi dicit idem voluisse gl. in c. presentium, extra de testib. & in cap. si vero, il secondo, extra de senten. excommuni. & in cap. pastoralis, extra de exceptio. Vbi est etiam optimus de hoc tex. Præterea dictam gl. in §. alia, citat Bar. in l. Celsus, colum. 2. ff. de vsucap. & Ioan. de Anania in cons. 44. in questione Stabioli. & Ludo. Roman. in cons. 398. vt clarior reddatur, in si. & in cons. 76. in causa nobilis viri, colum. 3. & in cons. 102. super eo, col. penul. & in cons. 32. hac istorum quinque, colum. 1. & Barr. Cœpoll. in cons. 34. visa accusatione, colum. penul. & Ang. Aret.

in §. fina. colum. penul. Instit. de vulg. & pupil. sub sit. & Felin. in d. c. significasti, il primo, extra de homic. & idem voluit gl. in l. 1. §. hoc interdictum, ff. de itinere, actuque priuato, & in l. si cui. §. iisdem, ff. de accusat. & hac de re loquitur etiam Ioan. de Anania in c. accedens, col. 1. in fin. extra de crimine falsi, vbi etiam ad hoc refert gl. ibi, ac etiam ea quæ habentur in c. innotuit, extra de electio. & est tex. in c. nulli, in si. de electio. in 6. & tradit Floria. in l. 1. §. in corpore, ff. si quadru. paupe fecis, dicatur. Et facit etiam illud, quod voluit Bar. in suo tract. ad reprimen. in verbo, denunciationem: vltra medium. vbi dicit quod conscientia probari non potest, nisi iudiciis, per tex. in d. l. dolum, ff. de dolo. & late prosequitur Felin. in d. cap. significasti, vbi limitat & restringit dictam gl. pluribus modis. & rursus idem Felin. in c. 1. in penul. colum. in si. extra de præsumpt. & in c. quosdam, in colum. 2. eodem tit. & in c. 2. colum. penul. extra de consisus. & Alexand. in l. de tutela, in si. ff. de in integr. restitut. mino. Animaduertendum tamen est gl. in d. §. alia, de iuramento non loqui, & ideo conclusionem nostram longe melius probare alias glossas, quas supra deduximus. Vnde videnda est gl. in clemen. 1. circa finem, in verbo. commode, de penis, quæ sane prædictas glossas & iura in foro animæ procedere innuere videtur, at secus in foro contentioso. Hæc conclusio limitatur à Iaso. in §. namque. col. 3. Instit. de actio. & iterum in l. pro herede. in princ. num. 14. & sequen. ff. de acquiren. hered. & in l. admonendi, num. 310. ff. de iure iuran. & Felin. in c. nouit, colum. penul. extra de iudic. Confirmatur conclusio, vt stetur iuramento asserentis in iis, quæ dependet ab animo, vt voluit Angel. de Vbald. senior. in cons. 22. in 1. volum. cons. feud. diuers. per text. in l. Marcellus, ff. rer. amota. & in l. si seruus. Cod. de his, qui ad eccles. confug. Præterea quod ea quæ consistunt in animo, conscientia vel mente probentur proprio iuramento, quia aliter probari non possunt, tradit Guliel. Mainier. in l. fere in omnibus, num. 28. ff. de reg. iur. & hanc opinionem vltra prædicta probat per ea, quæ voluit gl. in l. at qui natura, §. cum me absente, ff. de neg. gest. & gl. magna in versis. vel melius & idem tenet gl. in l. 1. §. 2. ff. de itine. actuque priua. & ibi Bart. & notat etiam gl. in l. fin. in medio gl. magna, C. de annali excep. Et idem tenuerunt Domi. de Rota in decis. 42. in nouis. licet Ioan. de Anan. alleget decis. 45. vbi tenet, vt illud quod dictum est, quod ea quæ in mente consistunt vel animo allicuius, solo iuramento & non aliter probari possunt, quia nulla certior probatio haberi potest, quam eius iuramento, de cuius animo dubitatur, vt dixit gl. in d. §. alia, Instit. de actio. & tradit Floria. in l. 1. §. prætor ait, ff. si quadru. paupe fecis, dica. & Bar. in l. inter omnes, §. recte, ff. de furt. & in l. secunda, §. si à pupillo, ff. pro empto. & Ioan. Andr. in c. statutum, super ver. per proprium iuramentum, de rescript. in 6. & Franc. Niconi. in c. quoniam contra, in gl. 3. ver. duos viros, uum. 26. per ea quæ voluit Lopus in allegat. 84. quidam presbyter, colum. pen. in princ. ver. si autem ipse, sub tit. de poenis. & Marian. Socin. in c. licet ratione, colum. 17. ver. 10. principaliter. extra de fo. competen. Et ideo infert Niconi. ibi, quod si laicus post delictum commissum ingreditur religionem, vel fiat clericus, non poterit puniri à iudice seculari, si voluisset ante delictum, vt singulariter tenet Bald. in l. 1. c. an seru. ex suo facto. & hoc sequitur Ias. in l. cum quidam, colum. penul. ff. de iurisd. omn. iud. vbi subdit, quod posset per illam decisionem quis in practica liberari à pœna mortis. Et ratio est per prædicta, quia standum est suo iuramento.

mento, an votum emisit ante commissum delictum, quia eius iuramento in eo debet stari, sicut in aliis, quæ pendent ab animo, voluntate & conscientia nostra, & idem, quod in dependentibus ab animo, stetur iuramento asserentis, voluit Thom. Gramma. in consil. 66. num. 67. & idem dixit Corn. in consil. 250. num. 7. volum. 5. & in consil. 272. num. 19. volum. 1. & Socin. iunior in consil. 79. num. 26. 27. volum. 3. & Socin. senior in consil. 28. num. 31. volum. 1. vbi de matrimonio loquitur. & Philippus Franc. in c. vt circa, §. alioquin, num. 3. de electio. in 6. & Imola in c. presentium, num. 2. extra de testibus, & in c. mulieris, num. 2. extra de iureiur. an. per ea quæ habentur in c. super eo. extra de eo, qui cogno. confug. & Ioan. Maria. Riminald. in consilio 164. num. 9. & 10. volum. 1. & in consil. 372. num. 24. volum. 2.

Limitatur hæc conclusio, vbi daretur materia delinquendi, vt inquit Roland. à Valle in consil. 35. num. 9. volum. 1. Et ideo inquit non esse standum iuramento creditoris, quod fuisset empturus fundum, ex quo percepisset sex pro centenario, & sic lucrum cessans, Nam licet quando sumus in eo, qui non est solitus negociari, si tamen certum sit quod esset empturus fundum, ei debeatur interesse lucri cessantis, per ea quæ dixit Cattr. in l. diuortio. Id tamen procedit, vt inquit Roland. à Valle, quando probaretur vere, & non præsumptiue, creditorem fundum omnino empturum fuisse, ex quo tot pro centenario percepisset, & ideo dicit, quod in hoc casu non statur iuramento creditoris iurantis, quod erat tale prædium empturum, quia daretur materia delinquendi creditoris per indirectum extorquendo iuras: Nam semper posset dicere, quod fuisset empturus prædium, & ideo vt occasio delinquendi euitetur, eius iuramento non statur, l. conuenerit. ff. de pact. dota. & l. si vnus. §. illud. ff. de pact. & l. as. in d. l. cunctos populos, col. 11. vers. limita quod etiam. C. de sum. trim. & fide cathol. & Aymon Crauet. in cons. 89. col. fin.

Secundo limitatur, nisi iurans laboraret infamia, quia tunc vt expurgatores secum habeat, necesse est, vt voluit gl. in c. significasti, quæ ita intelligi debet, vt dixit ibi Hostien. & Panor. & tenuit Archidia in c. quia præsulatus. 1. q. C. qui allegat notata in c. ex tuarum, extra de purgatio. cano. Et idem voluit Bar. in l. inter omnes. §. recte... qui dicit, illud eõmune dictum procedere, nisi esset aliqua præsumptio contra iudicem, ad quod facit illud, quod habetur in cap. 1. extra de præsumpt. & in d. c. pastoralis per Doct. & Paul. Leaza. in clem. constitutionem, de elect. & in c. nouit, extra eodem tit. & in c. presumitur, de reg. iur. in sexto. quibus in locis dicitur, quod vbi est aliqua præsumptio cõtra asserentem, non habet locum gl. d. c. significasti, neque similibium glossarum, & tradit ibi plenius Anania, & in clem. 1. in fi. de pœnis.

Prædictis addendum est, quod licet in iis quæ ab animo pendent, stetur iuramento ipsius asserentis, vt vltra relatos voluit Angel. de Vbald. senior in cons. 22. num. 72. in 1. volum. cons. feud. diuers. per tex. in l. Marcellus. ff. rer. amota. & in l. si seruus, Cod. de his. qui ad eccles. confug. Attamen, vt supra diximus, si contrarium probetur, contrariæ probationi statur, l. fin. §. in computatione. iuncta gl. C. de iure delib. iuncta l. Fulcinius. §. quid sit latitare. iuncta gl. ff. quibus ex caus. in possess. eat. & l. ante penul. ff. quibus ex caus. mai. fact. & l. apud Celsum, in princ. ff. de doli exceptio. Idem quoq; de fama dicunt Dd. nam si ex dispositione fortasse ali-

cuius statuti pro plena fortasse probatione habeatur, & ideo ei simpliciter in eo casu standum videatur. attamen contraria fama probata vel facti veritate, ei stari non solet, vt late notant Doct. sequuntur Bart. in l. de minore. §. tormenta. ff. de quest. Idem quoq; videmus, vt refert idem Ang. ibidem, num. 24. si fortasse quispiam aliquem fugitiuum iuret ad hoc vt capiatur: stari namque eius iuramento debet. & tamen si contrarium probetur, ipsius iuramenti vis tollitur, vt notatur in l. fina. C. de feriis. Pariter etiam videmus statutum in materia discussionis disponere, vt nunciatorum relationi stetur: Eo tamen statuto non obstante: contrarium probari potest, vt late probat Iacob. de Arena in tract. de discussio. Pariter etiam statur renunciationi nuncii publici & iurati, vt habetur in c. cum parati, extra de appell. in gl. & tradunt Innoc. Bart. & Ioan. Andr. in c. quoniam contra falsam, extra de probatio. Prædicti tamen nuncii relationi standum non est, si probetur eius relationem falsam esse: imò in eo casu præterquam quod eius relationi standum non est, potest etiam de falsitate puniri, id quod in eo speciale est, cum sit causa capitalis, l. ne diu. Cod. de pœnis. Vbiunque ergo lex, vel statutum disponit, vt alicui probationi stetur, id nisi contrarium probetur, intelligendum est.

C A P. LVIII.

Argumentum est in Summario.

S U M M A R I U M.

1 Ignorantia si non sit verosimilis, non statur iuramento asserentis.

Limitatur prædicta conclusio, & quod de ignorantia stetur iuramento asserentis ignorante, si ignorantia sit verosimilis: Nam si verosimilis non sit, iuramento asserentis non statur, vt inquit Tiracquel. in l. si vnquam, in ipsa præfatione, num. 39. C. de rescinden. venditio. & est tex. in c. vt circa, vers. alioquin, vbi tradit etiam Anchar. colum. 2. vers. item nota, in vers. super. & ibidem etiam Gemin. in vers. super huiusmodi, in secundo nota. de electio. lib. 6. & in c. nulli, & ibi Archid. in c. 1. & ipse Petr. Anton. in vlt. notab. eod. tit. & lib. Cui simile est illud, quod post Archid. in c. 1. extra de dolo & contuma. lib. 6. voluerunt Domini de Rota in decis. 303. nota quod vbi aliquis, in antiquis, videlicet quod licet credatur iuramento illius, qui dicit impeditum fuisse, id tamen verum esse & procedere, si adsit verosimilis præsumptio pro ipso iurante. Et id comprobatur etiam iis, quæ notat Innoc. in c. quia propter, in gl. magna, in fi. in vers. item dicimus, extra de sent. excommunic. Et adheret illud, quod scribit Bald. in fina. C. de eden. dum vult, vt ille qui dicit instrumentum esse amissum, dictum suum probet proprio iuramento, si sit honesta persona, & verosimilia deducat, vt puta quod eius domus si combusta. Nec hæc dicto longe abest, quod nunquam deferretur iuramentum probationis, cum id quod quis vult probare, non est verosimile, vt inquit gl. in l. 1. vers. non sit, C. qui & aduers. quos & voluit etiam Bald. ibidem, dicens eam notabilem. & Roman. in cons. 30. vltis & percunctatis, col. penul. vers. item procedit dicta regula. & Alexan. in cons. 71. clariss. me domine, col. fin. vers. item respondeo, vol. 3. & l. as. in l. admonendi, car. 27. vers. Decimanona causa. & iterum car. sequen. vers. quadragesimus casus, ff. de iureiur. an. & in l. si extraneus, in 4. notab.

ff. de conditio. ob caus. & id dicit esse singulare. Præterea ibidem addit Tiraquell. illud, quod voluit Imo. in d. c. quia verosimile, per illum tex. vt scilicet admit-tenda non sit probatio rei non verisimilis, & sequitur Petr. de Anch. in cons. 257. si prædicta sententia, col. fina. Vbi addit iudicem fidem adhibere non debere non verosimilibus, & dixit alibi idem Petrus in consil. 330. visis facti narratione, copius, col. 4. contra id, quod est verosimile quem facile non audiri.

Præterea dixit etiam idem Tiraquel. in eadem l. si ynquam, in præfatione, num. 50. C. de reuotat. donatio. quod si statutum disponat, vt iuramento damnium passi credatur, vel alterius & eorum assertioni, intelligendum est si verosimilia asserat vel proponantur alioquin ei credendum non esse, nec statuto locum esse, vt respondit satis eleganter Alex. in cons. 47. in causa & lite vertente inter filios, col. 2. vers. Tertia causa est, vol. 6. per text. in d. l. ob carmen. §. si. ff. de testib. & in c. præterea, extra eo. & hac de re inquit Tiraq. in suis consuetudinib. latius differuisse, in tit. 21. §. 1. in gl. 8.

CAP. LIX.

ARGVMENTVM.

Iuramentum ignorantie cuius efficacie sit, & an in contrariis admit-tatur probatio.

SVMARIA.

1. Iuramento statur, quando de ignorantia tractatur, & eam probat.

2. Ignorantia licet iuramento probetur, admitit tamen probationem in contrarium.

3. Gabellam si non soluat forensis quispiam, vel aduenatranseundo per aliquem locum, rerum vel mercium suarum, iuuatur, si iuret nesciuisse ibi esse soluendam gabellam, & tale iuramentum plene probat ignorantiam suam.

4. Canonem si non soluerit heres alicuius per biennium, non cadit a iure suo, si ignoret talem rem hereditariam, emphyteuticam esse, & talis ignorantia iuramento probatur.

5. Ignorantia per iuramentum probatio est magni effectus quo ad hoc, vt Dominus recipiens canonem ab emphyteuta caducitatem remittere videatur, & quando id verum sit.

6. Scientia, sicut ignorantia iuramento probatur.

Decimus nonus casus est, ¶ vbi tractatur de ignorantia, propterea quod cõcludenter iuramento probatur & ei standum est, & id ea ratione quod ab animo protueniat, vt est tex. in d. c. nulli, in fi. de electio. in 6. & in c. cum in tua, extra qui matri. accusa. possunt, & in c. si vero, il secundo, extra de sent. excommunic. & in c. proposuisti. 28. distinct. & in c. innotuit, extra de electio. & hoc tenuit Oldrad. in cons. 286. in electio. nis, & c. circa medium & Petr. de Anch. in cons. 158. Rationes, qua superius, in fi. & in cons. 173. Dominus Lazarus, & Bart. Capoll. in cons. 24. visa accusatione, col. antepenult. & Rot. in decis. 236. extra Rotam, in nouis, sub tit. de dolo & contuma. & Roman. in cons. 481. presentis dubitationis articulis, in fi. & Abbas in d. c. innotuit, in fi. extra de elect. & in c. 2. col. si. eodem tit. & Franc. Aret. in c. 1. col. 3. in fi. extra de accusa. & Bal. in cons. 448. proponitur, in fi. vol. 2. & Ioan. Bapt. de sancto Seuerino in l. cunctos populos, col. 37. vers. in super adde, quod quando. C. de

summa Trin. & fide cath. & Decius in cons. 160. in causa, col. fina. idem voluit Alba. in cons. 9. n. 36. & n. 48. Non tamen probatur error iuramento, vt tradit Abbas in cap. fi. extra de confessis, sed aliis probationibus probari debet etiam in facto proprio aliis circumstantiis vt ibi per eum, col. fi. post Bar. in l. non fateatur, col. 4. ff. de confessis.

Licet ¶ autem ignorantia vel scientia iuramento probentur, contraria tamen probatio admittitur verum ad rem propositam redeundo, Ias. in l. 1. §. 1. ff. si ex noxali agat. & in l. admonendi, col. 3. ff. de iureiur. & Floria. in l. verius. ff. de probatio. inquit Abb. in cons. 35. voluisse, ¶ vt si quis aduena vel (vt dicant) forensis per aliquem locum transiens gabellam non soluatur vel mercium suarum, & ob id in commissum incidit, satis ei est, si iuret nesciuisse, ibi gabellam vllam vel datum soluendum fuisse & huiusmodi iuramento plene eius ignorantiam probat, ita vt res sue vel merces in commissum vel preiudicium vllum non incidant: Ad quod dixit etiam Petr. de Anch. in d. cons. 173. Dominus Lazarus, quod si hæres alicuius Canonem ¶ non soluat per biennium, non cadet a iure suo, si ignoret illam rem hereditariam, emphyteuticam esse, vt in eo casu illius ignorantiam iuramento probari, dubium non est, id quod voluit etiam Spec. in tit. de loca. in §. nunc aliqua, in vers. Decimo octauo. & Bar. in l. cum filius, in §. in hac. ff. de verb. obl. & Bal. in l. si. C. si aduers. vendit. & Dynus in c. cum quis, de reg. iur. in 6. & gl. in l. 2. vbi tradunt etiam Dd. C. de iure emphyteu. Et Ludou. Rom. in cons. 166. visis & diligenter, in fi. vbi eosdem referendo inquit, emphyteutam qui cecidit a iure suo ob canonem non solutum, ob id quod ignorabat rem vel bona esse emphyteutica, in integrum restituendum esse, ¶ & addit probationem ignorantie iuramento fieri posse magni præterea effectus quo ad aliud iuramentum hoc: Nam si Dominus canonem ab emphyteuta, postquam cecidit a iure suo, recipiat, ei caducitatem remittere videtur, & cū reintegrare, Dd. autem in l. 2. C. de iure emphyt. id tunc verum esse arbitrantur, si sciuerit emphyteutam, a quo canonem recepit, a iure suo cecidisse: at secus, si id ignorauerit: quandoquidem tunc ignorando caducitatem, canonem recipiendo, sibi non præiudicat, vt dixit Cynus in d. l. 2. q. 4. C. de iure emphyteu. & Imola eum referens in l. Maius. §. duobus. ff. de leg. 2. Hanc tamen ignorantiam probabit Dominus suo iuramento, vt supra vidimus & probauimus: nam cum ignorantia asserentis iuramento probetur, pariter & in hoc casu iuramentum magni effectus esse dicendum est. Illud tamen hoc loco adnotandum est, quod in casu in quo ignorantia iuramento probari potest, potest etiam aduersarius cõtrarium legitimis probationibus ostendere ac probare, vt dixit Bart. in l. si cui, §. usdem. ff. de accus. quem refert & sequitur Felin. in c. quosdam, in fi. extra de presumpcio. Quemadmodum igitur ignorantia iuramento probatur, vt vltra prædictos voluit Ang. in l. Titius, §. Lucius Titius, ff. de libe. & posth. Ita & scientia ¶ iuramento probatur, vt est etiam de hoc text. in c. presentium, extra de testib. & in c. pastoralis, extra de exceptio. & voluit Alex. in cons. 118. in causa & lite, col. 4. volum. 2. & Felin. in d. c. significasti, il. 1. extra de homicid. & in c. 1. col. penult. extra de presumpcio. & in c. quosdam, eod. tit. & in c. inquisitionis. §. quasiuisti, col. pen. extra de accusatio. & in c. 2. col. 6. extra de constitut. vbi prædicta limitat pluribus modis.

modis, & de his etiam tradit iterum Felin. in c. in nostra, colum. 15. in fi. extra de rescript.

Præterea ultra prædicta, quod ignorantia iuramento asserentis probetur, tradit Menoch. in tract. de arbitr. iudic. lib. 2. centur. 2. casu. 186. num. 3. per ea quæ voluit gl. in c. qui diuinis, & humanis. 12. quest. 2. & voluit Abbas in c. cognoscentes, num. 9. vbi etiam Decius in prima lectura. n. 18. de constit. & Felin. Beroius, & Manrua. num. 55 & Roman. in d. consil. 54. col. 7. vers. contrarium puto verius. & Ias. in l. 3. §. iurari, num. 13. ff. de iureiuran. & Ioan. Anchar. Regienf. in quest. 63. num. 3. qui ea ratione mouentur, quod cum ignorantia in mente hominis versetur, & consistat, & ideo ab alio probari non possit, solo asserentis iuramento probetur, vt dixit gl. in d. §. alia. Instit. de actio. & in c. significasti. ubi extra de homic. vbi habetur, in his quæ ab animo nostro pendent, nostro iuramento standum esse prout late comprobantur Socin. in tract. fallen. in regula 72 & Ias. in d. §. sed iste, num. 9. Instit. de actio. & in l. admonendi, num. 256. ff. de iureiur. & in consil. 84. num. 7. volum. 1. & Ruin. in consil. 1. num. 4. & in consil. 13. num. 4. volum. 1. & Paris. in consil. 20. num. 65. volum. 1. & plura refert Tiraquell. in tractat. de retract. in tit. de retract. consang. §. 4. glof. 1. num. 5. & Crauet. in consil. 2. num. 3. Diciturque hæc probatio legitima, cum à iure recipiatur, prout inquit etiam Dec. in d. c. cognoscentes n. m. 18.

Limitatur autem hæc conclusio ultra prædicta, vt inquit Menoch. eodem in loco, num. 7. versic. secundo arbitrari, quando alleganti ignorantiam aliqua iuris præsumptio aduerfatur, vt inquit Dec. in d. c. cognoscentes num. 18. versic. similiter arbitrari, post Fel. ibidem & Gem. in c. eos qui, extra de tempo. ordinatio. & ita respondit Alexan. in consil. 71. vol. 1. & Anchar. in d. quest. 63. num. 3. & iterum Menochius in tract. de recuper. poss. ff. remed. 16. num. 36. Vbi idem quoque dicit de probatio ignorant. illius, qui asserit ignorasse sui antecessoris vitiosam possessionem. Nam eam ignorantiam tali iuramento probare non potest, quando publice notum est, illum suum antecessorem vitiose possedisse. Est enim magna scientiæ præsumptio, cum quid publice notum est. Facit præterea ad rem nostram, illud quod dixit Decius eodem in loco, & ibidem Felin. num. 17. qui post Bald. & Rotam probabilem non esse scriptum reliquit. Nec est verisimilis eorum ignorantia, quæ publice nota sunt. Et multo magis habebit locum hæc limitatio, si præsumptio sit iuris, & de iure, vt dixit Felin. in d. c. cognoscentes, num. 13. & Roman. in consil. 48. num. 10. Vbi idem quoque esse ait, si adsit vehemens suspicio. & multo magis id dicendum est, quando ab aduerfario scientia probatur, vt ait Felin. in d. c. cognoscentes, num. 20. qui multis confirmat contra hoc iuramentum probationem.

Secundo limitatur, vt inquit ibidem Menoch. num. 19. quando de tertii præiudicio agitur: nam in eo casu ignorantia iuramento asseueratis non probatur, vt inquit Felin. in d. c. cognoscentes, num. 14. extra de const. vbi voluit etiam Decius, prope finem versic. similiter si agatur auctoritate Paul. & Geniniani in d. c. eos, extra de tempo. ordin. per tex. in c. ex insinuatione, extra de probatio.

Hæc autem limitatio sublimitatur in duobus casibus. Primum, cum iuramentum alia præsumptione iuuatur. Secundo, cum præiudicium est leue, vt voluit Abbas in capit. quosdam, in fin. extra de

presumptio. & latius explicat Beroius in d. c. cognoscentes, in fi.

Tertio limitatur hæc conclusio, quod ignorantia probetur iuramento, quando statutum prohibet ignorantiam allegari posse, propterea quod huiusmodi statuta recipiuntur & vim suam obtinent, vt inquit Bart. in l. Diuus, in princ. ff. de falsi. & Bald. in l. 1. ff. de legib. & Abbas in c. ad falsariorum, extra de crim. falsi, quos retulit Fel. in d. c. cognoscentes, num. 15. extra de const. & Ioan. Crot. in l. omnes populi, nu. 124. ff. de iust. & iu. qui & alia plura recensent, & Gomes. in cap. 2. in princ. num. 55. de constit. in 6.

Verum Ioan. de Anania in d. c. ad falsariorum, intelligit illam doctrinam de iniusta & crassa, non de iusta & probabili, propterea quod illa à statuto noti censetur sublata, nec auferrī posse videtur, prout ipsi senserunt, & tradit etiā Bald. in l. vnica, in princ. num. 11. C. de caducis tollen. & Salycet. in l. ita nobis pudor, C. de adult. Nam summa id æquitate niti dixit Crot. in l. omnes populi, num. 124. & hanc declarationem probat etiam Menoch. eodem loco, num. 11. Nec aduerfatur ratio illa Felini in d. cap. cognoscentes, num. 15. dum aduersus prædictos inquit, quod si talis declaratio vera esset, statutum nihil operaretur: nam ita respondendum non est, vt voluerunt omnes Dd. in l. 4. §. prætor ait, ff. de damno infecto. & Abbas in cap. pastoralis, extra de appellat. & Decius in consil. 156. colum. penult. & in consil. 466. num. 1. Quod procedit, etiam si agatur de graui præiudicio tertii, vt in d. cap. pastoralis, sentit Abbas & tradit Gozad. in consil. 5. num. 7. Huic namque rationi respondet multipliciter ipse Crottus in loco prædicto, & si Felin. non referat. & primo dictum statutum potius vt nihil operetur, intelligendum esse, quam vt iniquitatem contineat, vt inquit Bal. in l. terminato. C. de fruct. & lit. expens. At maxima iniquitas esset, si iuste ignorans puniretur, argument. l. si quis in suo. §. legis. Cod. de inoffic. testamen. Nec obstat tex. in c. pastoralis, quia respondet Crottus, nullam ibi adfuisse iniquitatem, cum illa appellationis reuocatio ita prodesse potuerit aduersario, sicut ipsi impetranti. cum dubius sit litis euentus, l. quod debetur. ff. de pecul. Secundo inquit Crottus, statuta potius vt nihil operentur interpretanda esse, quam quod indebite quis pœna afficiatur. l. vltim. §. in compensatiōni. C. de iure deliber. quam ibi Bartol. Bald. & cateri omnes notant, & plura scribunt Socin. iun. in consil. 1. numero 131. volum. 1. & Crauet. in consil. 221. num. 5. & in consil. 247. colum. fin. Sed sic est quod indebite & iniuste ignorans vexaretur. Ergo talis interpretatio accipienda non est.

Quarto limitatur dicta conclusio, quando agitur non solum de probatione ipsius ignorantie, sed etiam de probanda iustitia ipsius ignorantie, vt inquit Felin. in d. cap. cognoscentes, num. 16. per ea, quæ dixit Bald. in l. 1. num. 2. in fi. C. ad Maced. Et est text. in d. cap. pastoralis, extra de exceptio, vtputa si allego ignorantiam ex causa absentie: nam tunc ipsam absentiam legitimis probationib. probare tenetur, non autem solo iuramento, vt voluit in primis Cynus in d. l. 1. C. ad Macedonia. Et est ratio, quia actus isti ignorantiam iustificantes, non consistunt in animo allegantis ignorantiam, vt post

Cardin. in consil. 4. & in consil. 36.

sensit Felin. in d. c. cognoscentes, n. 19.

De iuramento amissi, aut nouiter
reperiti instrumenti.

S V M M A R I A.

- 1 Iuramento statur circa amissionem instrumentorum.
- 2 Iuranti instrumenta de nouo reperiisse, seu recenter probationes recepisse standum est, vbi his similia multa & num. 3.
- 4 Animus attenditur in his etiam, quæ ex se delictum denotant.
- 5 Iuranti actori, quando stetur.
- 6 Iuramentum an legitimam probationem contineat.
- 7 Probationis vbi. mentio fit de piena & vera intelligitur.
- 8 Probationes legitimas statuto requirente, iuramentum supplementum non admittitur.
- 9 Nepoti ex spurio iuramento donari posse.
- 10 Iuramentum species probationis est, non autem probatio limitatur pluribus modis. num. 15.
- 11 Iuramentum, qualem vim habeat.
- 12 Probatio mixta vnius testis cum iuramento ad formam adimplendam requisitam, an sufficiat.
- 13 Iuramentum ad probandam rei furto subtractæ estimationem, an sufficiat statuto furti pœnam imponente iuxta rei subtractæ estimationem.
- 14 Iuramenti vi testamentum, an probari possit, quod minori testium numero confectum sit.

Vigesimus casus est, † vt ibi tractatur de instrumentorum amissione, stetur iuramento amittentis. ita dixerunt Bar. & alii in l. emancipatione, C. de fide instrum. & voluit Floria. in l. in lege Aquilia, si delictum. col. 4. ad legem Aquiliam, & habetur in l. sicut, vbi Bart. C. de fide instrum. & est tex. in l. fin. eod. tit. & habetur in c. cum olim, il. 1. & ibi tradunt Dd. extra de priuileg. & in auth. si quis in aliquo, C. de edendo. & voluit Bart. in l. huiusmodi, §. si ita. ff. de leg. 1. & in l. si quis, §. an vero, ff. eod. & Bal. in sua Margarit. in verbo, amissio. & Spec. in tit. de instrum. edit. §. restat, in vers. illud quoque. & rursus ibidem in §. postquam vero. eod. tit. & Ioan. de Imo. in cons. 4. visa copia. colum. 1. & videas Abbat. in cons. 4. 2. ex multis allegatis, & c. col. 1.

Hæc tamen conclusio, quod amissio instrumentorum iuramento probetur, pluribus modis limitatur. Et primo, vt tunc tantum procedat & locum habeat, cum de modico præiudicio agitur, vt inquit Alexan. in l. huiusmodi, §. si ita, in ff. de lega. 1. vbi dicit ita voluisse Bartol. ibi, & subdit ad hoc optime facere. l. thesaurus. ff. ad exhib. & id. expresse notat, vt ipse refert, Bal. in l. fi. C. de eden. & in l. dissoluta. G. de cōdict. ex lege.

Secundo limitatur hæc conclusio, quod amissio instrumentorum probetur iuramento in illis casibus in quibus ille qui amissit, non tenetur ad exhibendum officio iudicis instrumenta illa, quæ amissa sunt: nam præcedens conclusio tunc tantum modo locum habet, cum ille qui amissit, officio iudicis exhibere tenetur, vt inquit Alex. in d. l. admonendi. §. si ita. ff. de iureiur. vbi inquit ita loqui text. in l. fina. C. de fide instrum. & ita voluisse Cynum in d. l. fi. C. de fide instrum. & ibi etiam voluisse Bald. qui ibidem nonnulla ad hoc refert. In aliis autem casibus amissionem instrumentorum legitimis probationibus probandam esse, dubium non est, prout de amissione cuiuslibet al-

terius rei satis notum est, vt inquit Alex. in d. §. si ita, in ff. per tex. in l. si quis ex argentariis. §. penul. & fina. & ibidem tradit Bar. ff. de edendo, & alios quam plures refert Alex. vt ibidem latius per eum.

Tertio limitatur præcedens conclusio, vt amissio instrumentorum non probetur iuramento in notorio confessio instrumentum confecisse, sed illud amississe. Nam in eo casu nec illi, nec eius iuramento credendum est, vt dixit Ioan. Andr. in addit. ad Spec. in tit. de instrum. edi. §. instrumentum. colum. 1. in additione incipiente, vt dicebat Odofredus, in ff. id quod tenet etiam satis expresse Feder. de Sen. in cons. 113. Titius constituit, & c. in ff. An autem in hoc casu per testes illud quod in instrumentis omissis continetur, probari possit, tradit Hippol. Marf. in loco supra adducto. Pariter etiam videmus, † quod si dicatur instrumenta de recēti reperiisse, vt eis releuari possit stari iurantis iuramento, vt dixit Bar. in l. admonendi, in princ. ff. de iureiur. Vel si quispiam dixerit recenter probationes recepisse, eius iuramento standum esse, vt inquit Spec. in tit. de excep. in §. nunc dicendum, vers. formaliter. ibi, exigo iuramentū de malitia, & c. Vel si dixerit protestatum fuisse, vel denunciaffe aduersario suo: nam tunc si protestationē, vel denunciationem probare non possum, eius iuramento probatur, vt dixit Bart. in l. si quis vel pecunias, C. de lib. & posth. Itidem & amissio instrumenti iuramento probatur, si fortasse quispiam illud amississe iurauerit. l. fina. C. de fide instrum. & notat iterum Spec. in tit. de instrum. edit. §. postquam. vers. illud quoque, notandum. Præterea statur etiam iuramento executoris testamenti, iurantis omnibus pauperibus distribuiffe, iuxta voluntatem testatoris, vt iterum voluit Bar. in l. si quis pro redemptione. C. de donat. Præterea quod quis vsus fuerit iure seruitutis aliquo itinere, probatur iuramento: † & ratio est, quia illa quæ in conscientia consistunt, solo iuramento probari possunt, vt notatur in c. presentium, extra de tempo. or. & in c. 4. in gl. soli, extra de sent. excommunic. Et de hoc tradit Ioan. Ferrar. quod si quis turbet aliquem in sua possessione, ac etiam quod non fecit animo turbandi, sed ius suum consequendi, non tenetur interdicto vti possidetis. Et idem esse inquit Ferrarius in tit. de formu. libel. super turbata possessione, in glos. super vers. animo & intentione turbandi, † ex quo apparet, q̄ etiam in his, quæ ex se delictum denotant, attenditur animus, vt scilicet si adsit animus delinquendi, pœna subsequi non debeat, vt habetur in l. si putator, & in l. si putatur, ff. ad legem Aquiliam, cum similib. Nam iniuria sine animo iurandi non committitur. l. sed & si quādocunque, in ff. ad legem Aquiliam, & l. illud. ff. de iniur. & l. sancimus. Cod. de pœnis, & probatur huiusmodi iuramenti animus ex declaratione illius. Videmus etiam morā purgationem per iuramentū illius fieri consueuisse, qui purgationem fieri petit, vt habetur in c. quoties. extra de purgat. cano. † Statur præterea etiam iuramento actoris, si actionem iniuriarum intentauit, si alias coniecturas ipsius iniuriæ probare non possit, vt voluit Cyn. in d. l. si non conuicti, num. 14. C. de iniur. Videmus etiam, quod si quis alium percussit ita, vt ex ea percussione decesserit, de homicidio non tenetur, si occidendi animum non habuerit: qui quidem animus iuramento purgationis probatur, vt inquit glos. in vers. non habuerit animum, l. 2. C. ad leg. Cornel. de sicar. Et ratio est, quia iuramentum quamlibet malam præsumptionem remouet

cum nemo præsumatur suæ salutis immemor, l. si-
na. C. ad legem Iuliam repetun. cum similib. Et ideo in-
ductum est, ut in actione iniuriarum reo iuramen-
tum deferatur, l. lex Cornelia. §. hac lege. ff. de iniur. Iti-
dem dilatoriæ exceptiones iuramento illius proban-
tur, qui non prius sciuisse iurauerit, ut voluit
Rota in decis. 502. no. exceptiones, in antiquis. & decisio.
30. fuit dubitatum, in si. in nouis.

6 Præterea iuramentum legitimam probatio-
nem continere, voluit Cassa. super const. Burgundia,
rub. 1. in text. ibi, suffisament prouede. vers. & aduerte,
col. 311. per text. & in gl. in c. statutum. §. cum vero, versic.
proprium iuramentum. de rescrip. lib. 6. Et est etiam me-
lior tex. in c. 2. extra de prob. ubi inquit tex. ita demum
ad huiusmodi necessarium iuramentum recurrenti-
um esse, si alię legitime pbationes deficiant. Nam
ponderando dictionem, alię, quæ similia repetit,
ut ait gl. in l. si fugitiui, cum similib. C. de seruis fugit. &
dicit etiam esse tex. in l. 2. §. licentiam, C. de iure delibe. Et
ideo, inquit ibidem Cassaneus, si statutum legiti-
mam probationem requirat, iuramentum non suf-
ficere, prout dixit etiam gl. in §. quadrupli. in vers. du-
bitatur, Instit. de actio. Et idem quoque esse censet, si
fortasse dicatur probationem luce clariorem esse
oportere, ut dixit Bal. in l. fina. circa prin. per illum tex.
in ver. luce clarior, C. si minor se maio. dixit. Et idē quoq;
dicendum censet, si dicatur probationem perspi-
cuam esse debere, secundum Bal. in l. in bonafidei, in
prin. col. si. vers. 2. inspicitur natura causarum. C. de reb.
cred. Et etiam si requiratur plena probatio, ut ait gl.
& est etiam tex. in c. cupientes, §. modo si per 20. ver. ple-
nam fidem, de elect. lib. 6. Idem quoque dicendum est,
si dicatur, si dilucide petatur: Nam idē est, ac si per-
spicue dictum sit, ut inquit Dd. in d. l. 3. C. si minor
se maio. dix. dum inquit, quod si requiratur dilu-
cida probatio, non sufficit si sit vnus testis, etiam qd
accedat iuramentum, ut dixit Bal. in l. fin. C. de secund.
nupt. prout etiam ad probandam ingratitude-
m vnicus testis eū iuramento non sufficit. Et ratio est,
quia tex. dicit, liquidis probationibus probandum
esse. Et ideo idem Bald. in l. vnica, oppo. 3. C. de his, qua
pœna nom. inquit idē esse, si indubitata probatio re-
quiratur. Pariter etiam idem dicendum est, si aper-
tissima probatio requiratur, ut dixit gl. in l. si. in gl.
magna, in vers. suspitioni, in prin. ff. quod met. cau. Imo
in terminis valde vtgentiorib. dixit Ias. in d. l. admo-
nendi, col. 96. quod vbiunque lex, vel statutum sim-
pliciter probationem requirit, etiam absque eo qd
dicetur plena, vel legitima, vel perspicua, vel liqui-
da, aut hoc genus, probationē solo iuramento sub-
7 fultā non subsistere. Mouetur autem ex eo, qd quod
vbiunque; lex simpliciter de probatione mentionem
facit, de plena intelligendum est, ut videtur text. in
de. constitutionem, cum gl. in ver. fides, extra de elect. &
Bal. in l. peremptorias, col. si. C. sen. resc. non poss. Et facit
tex. in l. Lucius. ff. de cond. & dem. cuius tex. authorita-
te inquit ibi Bar. appellatione probationis, de vera,
& alibi, scil. in l. ait prator. §. si iudex. ff. de re iud. intelli-
gendum esse, & ideo in dubio de legitima intelligi
debere. & iterum Ias. in l. eum qui, in si. ff. de iureiur. &
in l. qui accusare, in si. C. de eden. & in l. 1. §. nunciatio, col.
3. ff. de ope. no. nunc. & Fel. in rub. extra de prob. col. 2. Sed
sic est, quod iuramentum non est vera & perfecta
probatio, sed impropria, l. non erit. §. dato. ver. quasi,
ff. de iureiur. quem tex. ad hoc ibidem notat Alex. post Lud.
Rom. & Salyc. in rub. de iureiur. & est melior tex. in l. sed

& si possessori, §. si. perinde haberi, ac si probatum fuisset,
ff. de iureiur. & notat gl. in c. si quis. ver. absoluendum, in
tit. si de inuest. inter dom. & vasa. lis oria. in vsi. feud. Et
ibidem per illum tex. notat Bal. illam probationem
potius releuationem ab onere probādi, quam proba-
tionem esse dici debere. & in c. 1. §. sacra. in tu. de
consue. recti feudi, cum aliis relatis per Ias. in l. ait prator,
la. 1. col. 4. in prin. & in §. iurari, eadem l. col. 3. ff. de iure-
iur. & in d. l. eum qui, in si. ff. eo. Vnde stantibus prædi-
ctis, inquit Ias. in d. l. admonendi, col. 116. cum duob. seq.
† quod vbiunque lex, vel statutum requirit aper-
tissimas, vel legitimas probationes, iuramentū sup-
pletium nō admittatur, ut voluit Alex. in cons. 24.
col. 1. vol. 1. & in cons. 41. circa finem, eo. vol. & idem tenet
Iac. de S. Georgio in l. 1. col. 4. ff. de interro. act. Vbi etiam
inquit, propriam probationem eam dici, quæ testi-
bus sit, iuncto iuramento, ut est tex. in c. forus, extra
de verb. signific. Probantur præterea merita ipso iura-
mento, ut voluit Tiraq. in l. si vnquam, ver. donatione
largitus, n. 88. C. de reuoc. donat. aucto. Bal. in l. si donatio-
ne, col. 1. vers. sed quid si pater, & ibi etiam Guido Papa &
Ias. col. pen. ver. istam regulam, C. de colla. per tex. in auth.
quod obtinet, C. de probat. Et rursus idem Bal. in l. perpe-
tuo, in si. ff. de cond. ob turp. caus. & Ang. in l. penul. §. mu-
lier. ff. sol. matrim. in cons. 181. fecit testamentum, col. 1. &
Alex. in cons. 8. & Guido Papa in tract. de præsumpt. col. 6.
ver. si pater donet, incipiente, visis & consideratis, col. si. ver.
fortificatur prædicta, col. 2. & in cons. 18. consideratis, col.
2. ver. quanto magis, vol. 2. & Ias. in l. frater à fratre, car.
si. versic. limita. tripliciter. dum refert Bal. in loco supra
adducto in lectura, ff. de condi. indeb. & iterum in re-
pitione, col. pen. & in cons. 73. Pro parte negatiua, col. fin.
versic. prædicta fortius procedunt, vol. 3. Quibus in locis in-
quit ita tenere consueuisse. Et vltterius adducit illud, qd
alibi voluit Bal. in l. preliudis feudo, in 3. diuisione, quod
si prælatus cum capitulo feudum confiteatur, de
quo quempiam inuestierit, quod sit antiquum, hu-
iusmodi confessioni stādum non esse, nisi iuramen-
tum accedat, & hoc dictum singulare esse dixit Ias.
in d. l. frater à fratre, cui etiam addendum arbitratur
illud, quod scribit Spec. in tit. de suc. ab inte. §. 1. versic.
sed nunquid donationem, † quod quis nepoti ex filio
9 spurio donare non potest, ea ratione quod ei dona-
re affectione qua filium prosequitur videatur, per
text. in l. si forte. ff. de Castren. pecu. & ex aliis ibidem de-
ductis. Et ideo fraudem præsumi arbitratur, l. qui te-
stamentum. ff. de prob. nisi donator iuret nepotis illius
conremplatione tantummodo donare, per text. in
d. authen. quod obtinet, & cum eo transit Ioan. And.
in sua additione. Et hanc quoque opinionem sequi-
tur Marc. Anton. Rub. Alexandr. in cons. 145. tenor
statuti, in si. licet autem auus nepoti ex filio spurio
sine iuramento donare posse videatur, potest ta-
men hæres institui, ut inquit Didac. Couarru. in suo
Epit. super 4. lib. Decret. 2. par. cap. 8. §. 5. num. 13. in vers.
secunda conclus. & Pinel. in l. 3. C. de bon. mater. num. 20.
pag. 191. & Cassa. de constitut. Burgun. in tit. de successio.
Des Bastar. rubric. 8. §. 3. num. 15. colum. 1125. & Cardin.
Paleot. de nothis spuris que filiis. cap. 53. num. 10. vers. qua-
cunque pag. 71. & est text. in l. si. C. de natural. liber. Et
idem in nepotibus ex naturalibus filiis vel spuris,
voluit Vegius, Pisis legens, non existente legitima
sobole, per ea quæ dixit Bar. in cons. 118. Oducius, nu-
mero 1. & Alexan. in §. & qui si is, colum. 2. versic. extra
gl. in l. Gallus, ff. de lib. & posthum. & Socin. in cons. 71.
num. 44. inter cons. Ruini, volum. 3. & Imola in eodem §.
11 3 & quid

Et quid si is, colum. penul. vers. ultimo tangit. Vbi Aretin. num. 33. vers. cuius. Et Ias. ibidem, num. 19. Et num. 21. in d. l. gallus. Et Port. in d. consil. 26. versic. aut dubitatur, cuius. Et Decius in consil. 462. Et Cardin. Alexandri. in cap. per venerabilem, §. quod autem, num. 94. extra qui filii sint legit. Et Federic. de Senis in consilio 57. super 6. dubio.

Redeundo ad ea, quæ supra dicebamus de fide & probatione iuramenti, dicimus, prædictis addendus est Hier. Grat. in consil. 95. num. 7. volum. 2. dum inquit, quod pro regula haberi contra furem, & vim inferentem sufficere iuramentum in probandis rebus ablatis, & amissis, vt notatur in c. si. extra quod met. caus. Et in l. si quando, c. vnde vi. Et tradit Bar. in l. ne quid. ff. de incend. ruina, & naufrag. Et in l. i. ff. furti aduers. nautas.

Præterea, † quod iuramentum sit species probationis, voluit etiam August. Berous in consil. 82. num. 11. volum. 3. & de hoc inquit loqui Doct. & præsertim recentiores, vbi idem quoque sequitur Decius, vt ipsemet Berous legendo tenuit, vt ipse eodem in loco attestatur, in rub. extra de prob. Et Bald. Et alii in rub. C. eod. tit. Et ideo stantibus prædictis animadvertendum est, vt inquit Corne. in l. ait prætor. §. dato, num. 1. ff. de iureiur. inquit iuramentum decifium non solum vim probationis habere sed etiam conclusionis in causa.

Præterea, quia vidimus supra quod scientia iuramento probatur, omittendum etiam non est, quod Bald. in consil. 434. num. 3. part. 5. idem quoque dicit de ignorantia, & concludit proprio iuramento non minus probari, quam scientiam, ex ratione, quod contrariorum eadem sit disciplina. Et ideo qui scientiam in suum fauorem deducit, eam etiam proprio iuramento probare potest, l. pro hærede. ff. de acquir. hæred. Et tradit Iacob. de Arena ibidem. Et facit tex. in c. vt circa. de elect. lib. 6. Idem quoque confirmat Salyc. in l. sed & si possessori, num. 16. ff. de iureiuran. dum inquit, † iuramentum non solum habere vim probationis, sed etiam sententiæ inter easdem personas, & tradit etiam Igneus in d. l. eum qui, in princ. ff. de iureiur. per tex. in l. generaliter, in princ. Et in d. l. in bonafidei, c. de reb. cred. Et in l. thesaurus. ff. ad exhib. Et notat Bal. in d. c. conuentriculas, de pace tenen. Et iuramen. firm. coll. 10.

Omittendum etiam non est, August. Beroum in rub. extra de prob. num. 76. dicere consueuisse, iuramentum vere & realiter probationem non facere, sed releuare ab onere probandi, quam opinionem communiter inquit sequi Ioan. Andr. & Abb. ibi. & alios quos refert Dec. & principaliter suam conclusionem fundat in l. eum qui, in princ. ff. de iureiuran. vbi tex. vt ipsi inquit, clare loquitur. Inde autem fortasse vim capit hæc conclusio, quod iuramentum continet præsumptionem, cuius natura est, vt probationis vis in aduersarium reiiciat, vt inquit Paris. in consil. 160. num. 27. Et 28. vol. 4. Et Hieron. Grat. in consil. 24. num. 5. vol. 2. Et Dec. in consil. 595. num. 4. Et in consil. 540. num. 11. Et in consil. 14. num. 13. etiam quod alias quispiam probare non teneretur, & rursum idem voluit Grat. in consil. 69. num. 23. vol. 2. Prædictæ tamen conclusioni Berouii satis videtur repugnare, quod quando plures præsumptiones concurrunt, plena probatio inducatur, & præsertim in iis quæ sunt difficilis probationis, vt inquit Aymon Crauet. in consil. 73. num. 19. volum. 1. Et quod si duæ simul iun-

gantur, plenam faciant probationem dixit idem Aymon Crauet. in consil. 143. num. 12. eod. volum. 1. Et eo magis si sint multæ, dicendum est: & non solum in materia ciuili, sed etiam criminali locum habet, Et iterum in consil. 158. num. 11. & quod sint probationes liquidissimæ, tradit iterum Par. l. in consil. 32. n. 45. eod. vol. 1. & id eo magis dicendum est, cum tendunt ad eundem finem, vt inquit Paris. in consil. 29. num. 15. vol. 2. & maxime si sint verosimiles, vt dixit Paris. in consil. 57. num. 35. & quod plures iungantur ad inducendam plenam probationem, tradit Paris. in consil. 57. num. 17. Et 18. Et seq. & præsertim, quia præsumptionibus standum est, vbi contrarium non probatur, vt dixit Marian. Socin. iun. in consil. 61. num. 5. volum. 3. & præsertim si sint consonæ veritati, vt inquit Socin. senior in consil. 3. num. 6. volum. 2. & quod sit euidentissima probatio, dixit idem in consil. 26. numero 14. eod. volum. 2. & præsertim, quia duæ sumptæ præsumptionem vehementem inducunt, vt dixit Corn. in consil. 23. num. 5. vol. 3. & quod plures simul iunctæ plenam probationem faciant tradit Nicol. Boer. in consil. 40. num. 81.

Præterea omittendum non est illud, de quo quærit August. Berouius in eadem rub. extra de probat. nu. 23. † an probatio mixta, vnus scilicet testis cum iuramento ad formam adimplendam requisitam sufficiat, exemplum autem ponit huiusmodi. Dubium non est, ad validitatem testamenti septem testibus opus esse, quorum si vnus deficiat, testamentum non subsistit, l. si vnus. C. de testam. Modo stantibus prædictis ponamus in aliquo testamento vnum testem deficere. Quæritur, an loco testis deficientis, si iuramentum interueniat, testamentum illud sustineatur, iuxta terminos cap. si. extra de iureiur. Et admonendi. ff. eod. tit. Et illud quod dicimus de testamento, dicatur etiam de quolibet alio actu, in quo forma ex legis, vel statuti dispositione certus testium numerus adhibendus sit. In hac quæstione, inquit Berous, Bald. in ea rub. quem ibi refert & sequitur Barbatia huiusmodi actus non subsistere. Eius autem sententia ita probatur. Sollemnitas formalis in actu requisita indiuidua est, l. hac consulsissima, C. de testam. Et l. furiosum, C. qui testament. facere poss. & non solum indiuidua est, sed etiam ad vnguem & proprie, non per æquipollens adimpleri debet. d. l. si vnus, Et facit in argumento text. Et in l. Meuius, Et in l. qui hæredi, ff. de cond. & demonstrat. iunctis his, quæ habentur in l. Gallus. §. Et quid si tantum. ff. de lib. & posthum. Nam conditio, quæ tanquam forma & sollemnitas adhibetur, vere, proprie, & ad vnguem adimplenda est, vt voluit Alex. & sequuntur alii, in l. i. ff. de lib. & posth. Et est text. in l. Iulianus, §. si quis rem, ff. ad exhiben. Et c. cum dilecta, extra de script. Sed probatio mixta ex diuersis probationis speciebus concepta plenæ probationi æquipollet, non autem est vera & propria probatio, vt communiter concludunt Doct. Ergo, &c. Secundo pro hac opinione facit, quod ubicunque iuramento & alicuius dicto in eius fauorem staretur, diceretur testis in causa propria, & tanquam testis numerum testium proprio iuramento suppleret, argumento c. in omni, vbi est casus, extra de testib. Sed in causa proprio nemo testis esse potest, l. nullus. ff. de testib. Et l. in omnibus. C. eod. Et §. nullus. 4. quæst. 3. Ergo in defectum vnus testis, testamentum comprobantis, vel etiam alterius, admitti non debet.

Contrariam vero opinionem tenuerunt nonnulli, quæ ex infra scriptis comprobatur: ex eo primum, quod probatio mixta ex vno teste & iuramento, est propria, plena & perfecta probatio: & ideo videtur, vt ea forma solemnitas quoque testium adimpleri possit. Nec obstare videtur, quod prædictis stantibus videatur testis in causa propria, propterea quod responderetur, id in iure permitti, vbiunq; alia semiplena probatio interuenit, vt puta vnus testis. *d. c. fin. & l. admonēdi*. Multo igitur magis idem quando sex testes interuenerunt, dicendum est, & concludendum, vt vnus tantum sufficiat, & quod in illius testis defectu iuramentum probationem perficiat. Nec etiam obuersari dicendum videtur, quod tale iuramentum quod necessarium dicitur, formam supplere non possit, actumve solemnitatem, quæ vere & proprie non per æquipollens adimpleri potest, vt supra diximus, cum forma sit indiuidua, propterea quod huiusmodi obiectioni responderi potest in hoc casu formam proprie adimpleri, cum talis mixta probatio, vera probatio dicatur, & quod forma testium requisitorum in vrgentioribus terminis iuramento necessario impleri possit: id quod ita ostenditur. Pro forma probationis in actibus regularibus saltem duo testes sunt necessarii. *d. l. vbi numerus. ff. de testib. & cap. in omni, eod. tit. & c. relatum, & c. cum esset, extra de testam.* Nullaque præterea est causa, quæ dicto vnus testis tantum expediri non possit. *c. licet vniuersis, vbi est casus, extra de testib.* Sed sic est, quod in casu de quo agitur, videtur numerus adesse, cum adsit vnus testis, & iuramento suppletur, *d. cap. fin. & d. l. admonēdi, cum similib.* Ergo idem quoque de forma, & solemnitate dicendum est, vt scilicet forma & solemnitas adimpleretur. Immo, quod à fortiori procedat argumentum, dicendum videtur, *authent. multo magis. C. de episc. & cleric.* Quandoquidem, quando loco vnus testis, sex vel etiam quinque adsunt, vt conclusio nostra multo magis procedat, omnino dicendum est, vt scilicet septimus testis iuramento suppleatur. Et ideo subdit Beroius *eodem in loco, num. 26. versic. hac motiua*, plurimum contra Bald. *in loco supra relato*, & Ioan. Andr. repugnare illud quod supra dictum fuit.

Verum prædictis non obstantibus subdit ibidem Beroius opinionem Bal. & Ioan. Andr. veriore & magis communem esse: quæ quidem opinio ex pluribus probatur. Et in primis per text. fere in terminis, *in c. cum dilectus, extra de succ. ab intest.* Vbi habetur, quod quidam presbyter agens in extremis ultimam voluntatem condendo, se & sua omnia monasterio contulisse asseratur: & ad id probandum vnus testis inducebatur. Præterea confessio illius licet extraiudicialis sit, cum tamen pluribus in casu nostro probetur: & simus in casu, in quo etiam duo testes sufficiebant, ex quo testamentum fit ad pias causas, iuxta text. *in d. c. relatum, & c. cum esset, extra de testam.* licet illis duabus semiplenis probationibus perfecta probatio fieri dicatur, vt per Bald. *in d. rub. C. de probat. in princ.* Attamen concludit ibidem Beroius, ultimam illam voluntatem non subsistere, nec probari. Et id aliunde (vt ipse ait) non contingit, nisi quia pro forma plures testes requiruntur, vt ibi habetur, & ideo in eo casu vnus testis semiplenam probationem non facit, propterea quod, vt inquit Bald. *in rubr. extra de probat.* forma indiui-

sibilis est, & ideo illius probationis pars dici non potest etiam semiplena, quæ aliam semiplenam supplere possit. Secundo loco eandem opinionem, & conclusionem ex eo confirmat idem August. Beroius hac distinctione. Aut enim dicimus, inquit ipse, iuramento suppletiuo ipsius testatoris testium solemnitatem perfici, aut eo tempore suppleri, quo testamentum fecit, & hoc apud eum est impossibile, & ratio est, quia huiusmodi iuramentum suppletiuum dicitur necessarium, & à iudice in forma iudicii deferretur, & non aliter, *d. c. fin. extra de iur. & habetur in d. l. admonēdi, eod. tit.* & ideo eo tempore, quo fit. Ergo extraiudicialiter eo tempore, quo testamentum fit, locum habere non potest. Aut vero intelligimus hoc iuramentum post confectum testamentum ex interuallo à iudice in forma iudicii ad perficiendum testamentum eiusve solemnitatem deferri, vel vt possit testari, cum testameta robur à morte, & post mortem testatoris suscipiant: & tunc vt testamenta produci possint, *c. cum Martha, extra de celebrat. missar. versic. Hæredi, aut legatario post mortem testatoris agenti, & in iudicio se defendenti.* Et tunc in vitroque casu satis impossibile est, vt huiusmodi necessario iuramento testamentum confirmetur, & forma testium in eo requisita perficiatur, cum illud in confectioe testamentorum requiratur, quod vno & eodem contextu & eodem tempore totum & integre perficiatur, & forma ipsa interueniat: Quæ quidem cum indiuidua sit, etiam quod ad tempus ex interuallo etiam, neque actu extraneo interueniente adhiberi habetur *in d. l. si vnus, C. de testam. & d. l. hac consultissima, C. eod. tit. & in l. furiosum, C. qui testam. facere poss.* Præterea etiam inquit non obstare text. *in d. l. omnium, C. de testa.* vbi habetur, quod testamentum factum coram Principe, vel magistratu valet absque testium numero à iure requisito: & secus esse, inquit Beroius, si extraiudicialiter fiat, vt in dicto casu habetur.

Vltimo loco hanc eandem conclusionem ex eo confirmat Beroius, quod si fortasse statutum ultra duos testes pro forma requisitos ita statuendi magna, & vrgens causa adesset, vel saltem adesse præsumatur: quandoquidem tunc simpliciter non subsisteret vt contrarius naturale ac diuinum disponens, vt est text. & ibi notant fere omnes Doct. *in cap. sicut, extra de probat. & facit text. in cap. licet vniuersis, vbi tradit etiam gloss. extra de testib.* Sed sic est, quod vbi causa magna & ardua agitur hoc iuramentum necessarium non deferretur. *d. c. fin. & habetur in d. l. admonēdi.* Ergo pariter & in hoc casu ad testium solemnitatem suppleendam, quæ ad tollendam falsitatem & eius suspensionem inducta fuit, vt habetur *in d. l. hac consultissima, in fine, C. qui testament. facere possunt.* & ex consequenti in fauorem publicæ utilitatis, *argumento l. testamenti factio. ff. de testament.* deferri non poterit, propterea quod quando aliquid pro forma requiritur, non potest per probationem mixtam, de qua supra, & est gloss. *in clemen. constitutionem, in fin. de election.* Et si in aliis casibus secus dicendum fortasse videatur, propterea quod, vt inquit idem Beroius *in d. cap. sicut, num. 8. extra de probation. ultra Abbat.* adnotandum est ad huiusmodi suffragium, nisi aliæ legitimæ probationes deficiant, recurrendum non est: sed probatio, quæ præsumptionibus fit, & iuramento, seu vnico teste, vel publica fama iuncto iuramento

necessario legitima probatio dicitur, non secus ac illa quæ testibus fit, & instrumentis, ut inquit text. esse in d. c. sicut, qui id optime probat *ibi, alia legitima probationes, & c.* Dicitio enim *alius, & alia, vel aliud,* similitudinem denotant, & eandem implicat qualitatem, *l. mutus, §. 1. cum gloss. ff. de procurat. & dixit Cardin. in clem. 2. de rebus eccles. non alien. habetur in cap. sedes, extra de rescript.* Vbi clausula illa, & quidam alii, maiora expressis & digniora non comprehendit, sed similia & paria: Et ideo subdit ibidem Beronius Aret. ad materiam statutorum inferre, ut ea scilicet probatio semiplena coniuncta cum iuramento etiam in statutis mentionem simpliciter de probatione facientibus comprehenderetur; & dicit de hoc esse text. *in d. cap. sicut,* ac etiam prædictis satis confundi illud, quod dixit Bald. *in l. in bona fidei, C. de reb. cred. quod sequitur etiam Alex. in consil. 59. col. 3. vol. 3.* Vbi dixit, quod in conditione de probatione fit mentio, tunc illa conditio huiusmodi probatione non adimpleri, ut supra latius dixit ipse Beronius *in rubr. extra de iureiurand.* Vbi inquit latissime examinasse, & tandem firmasse illam esse veram & propriam probationem, & ea posse formam substantialem & conditionem impleri, & pro confirmatione ipsius dicti Bald. contra ea quæ ipse in dicta rubr. tenuit, addit quod ubi probatio conditionaliter seu pro forma & substantia requiritur, satis non sit pro implemento conditionis & formæ duabus semiplenis probationibus imperfectis, de quibus supra. Nam licet alias duo implementa vnum perfectum efficiant, prout in illis terminis contingit, *ut est etiam in cap. fin. extra de iureiurand. & notatur in cap. insinuatione, extra de procurat. cum simil.* Attamen secus est si simus in individuis, & in iis quæ pro forma requiruntur, cum forma sit individua, *l. furiosum. & ibi notat gloss. C. de his, qui testamen. facere possunt. & ita etiam inquit voluisse glossam singularem in cap. quorundam, 23. distinct.* Vbi cunque ergo probatio sub conditione pro forma requiritur, talis probatio per duas semiplenas probationes, & sic imperfectas, fieri non potest.

Verum, subdit Augustinus Beronius, sustinendo illud quod supra *in rubr. extra de probationib.* tenuit Aret. *in d. cap. sicut,* fortasse dici poterit, in individuis & iis quæ pro forma substantiali requiruntur, duo imperfecta vnum perfectum non faciunt, quando scilicet illa duo imperfecta sunt diuersi generis, diuersæque substantiæ, prout ad literam, ut dicunt Doct. nostri, *probari videtur in l. 1. C. qui nunt. & ita proprie videtur loqui text. in d. c. quorundam, cum ibi notatis in gloss.* Secus vero si sit eiusdem qualitatis, & generis: nam tunc vnum perfectum in individuis faciunt, & substantialibus, *ut optime probari videtur in d. l. 1. præterquam quod ad hoc etiam adduci potest text. in d. c. nihil, 7. quest. 1.* Vbi habetur, sacerdotem diuinum officium, quod vulgo *miffam* appellat, licet alius eam antea inchoauerit expleturum. Hæc namque sunt duo imperfecta eiusdem substantiæ, generis atque speciei. At probatio, quæ oritur ex duabus semiplenis probationibus, *ut notatur in §. sape, 4. quest. 3. & l. 3. ff. de testib. & cap. fin. extra de iureiurand. cum similib.* fieri dicitur ex duobus imperfectis eiusdem generis & substantiæ, propterea quod iuramentum, species est probationis, sicut testis, & pariter fama publica, ut est de

hoc text. *& ibidem notatur in l. 3. ff. eodem. & dicto §. sape, cum d. §. prescriptione, 16. quest. 3.* Ergo ex huiusmodi probationibus imperfectis vna probatio induci potest, in casu tamen in quo conditionaliter, & pro forma requiratur.

Subdit tamen limitari text. *in d. c. sicut,* & supra dictum est, si simus in causa criminali: Nam in tali casu huiusmodi probatio non sufficeret, ut est gloss. notabilis *in cap. veniens, il. 1. extra de testib. & notat etiam gloss. in d. c. fin. extra de iureiurand. & in d. l. admonendi, ff. eod. tit. & in cap. ex insinuatione, extra de probat. & in d. l. in bona fidei, C. de reb. cred. quas omnino in hoc videri oportet. & præsertim gloss. in cap. cum sit, de reg. iur. in 6.* Et idem quoque inquit procedere in causa matrimoniali, ut est gloss. *in c. mulieri, extra de iureiurand.* quæ communiter ab omnibus recepta est, ut dixit Ang. *in consil. 148. col. 2. vol. 2.* Quibus addenda est gloss. *in l. 3. in princ. in verb. agatur, ff. de iureiurand.* Subdit præterea idem Beronius eodem in loco omittendum non esse contrarias prædictis repugnantes extare gloss. quæ etiam communiter recipiuntur, *in l. 1. C. defiscar.* Præterea etiam inquit contra illud, quod dixit gloss. *in d. c. mulieri, cum aliis ibid. m. deductis & cum aliis videtur gloss. in c. si duo, 31. q. 6. & in c. 2. 33. q. 1.* quæ quidem dicunt, quod ad separandum matrimonium ob frigiditatem solam formam sufficere cum ipso coniugum iuramento: & ad probandum prædicta optime facere, inquit text. *in c. laudabilem, extra de frig. & malefic. & in d. cap. 2.* in casibus quorum iuramentum partis ad separandum matrimonium frigiditatis causa & septem testes de credulitate deponentes sufficiunt, qui quidem semiplenam tantum probationem faciunt argumento eorum quæ notantur in cap. quoties, & in cap. ex literis, extra de testib. & voluit etiam Bar. *in l. 3. q. 5. ff. eod.* Accedat etiam, quod ultra septem testes de credulitate deponentes iuramentum quoque defertur, & ideo dicit quod ibidem septem testes plenam & legitimam probationem non faciunt: & ideo ex prædictis maxima inter has gloss. communiter receptas contrarietas & repugnantia apparet. Et ideo idem Beronius *in d. c. sicut, num. 21.* dubitans de prædictis, quærit, quid tenendum sit? & pro solutione subdit cogitandum, an fortasse ita dici possit: Aut tractatur de condemnando aliquem in causa criminali, & tunc regulariter talis probatio non admittatur per vnum testem, iuncto iuramento, & ex consequenti per duas semiplenas probationes, *& ita loquitur text. in d. c. veniens, cum aliis ibidem adductis, iuncta l. fin. C. de probat.* Aut vero tractatur de absoluendo, vel saltem alleviando aliquem in causa criminali: & tunc ut satis præsumptionibus probetur, dicendum videtur, iuncto tamen ipsius partis iuramento, ut puta per famam publicam, vel vnicum testem. Ratio autem diuersitatis illa esse potest, quod iura sunt ad absoluendum & liberandum multo promptiora, quam ad condemnandum, *cap. ex literis, extra de probat. & l. Arrianus, ff. de action. & obligat. cap. fin. extra de re iudic.* Nam sanctius est in dubio nocentem absoluere, quam innocentem condemnare, *l. absentem, ff. de penis,* & est etiam text. *in cap. cum sunt, de reg. iur. lib. 6.* Vbi gloss. notabiliter dicit, quod licet, quando actor semiplene probavit iuramentum in defectum semiplenæ probationis deferri soleat, d. cap. fin. attamen in causa criminali non deferri, sed reum absoluendum esse, & si nihil

hil præ se præstiterit; & sic iusta causa recusandi iuramentum in causa criminali est, quâdo actor plene non probat: si vero plene probet, est reus condemnandus: & ideo in causa criminali nunquam iuramentum deferendum est. Id quod dixit valde notandum ad declarationem eorum, quæ dixit Abbas in fin. notabili, de quo supra latius dixi. Quatenus vero ad matrimonii causas pertinet, gloss. concordando iura prædicta ita distinguit: Aut enim, inquit ipse, agitur de matrimonio contrahendo, aut vero de quempiam ad matrimonium obligando, vt quia fortasse matrimonium contractum fuisset; inter Titium & Bertam, & Titius id negat: Nam tunc probatio per duas semiplenas probationes non admittitur, & ita vere loquatur gl. in d. c. mulieri, & d. l. 3. in princ. Ratio autem est, quia tunc dici solet de causa magna, ardua & præiudiciali agi & tractari, hoc est, de quasi statu hominis, & de quasi seruitute, vt dixit gloss. ibi: Nam matrimonium seruitutis imago est: Aut vero agitur de liberando aliquem à nexu & vinculo matrimonii, & sic ab illa quasi seruitute, iusta & legitima de causa, vtputa ob viri frigiditatem, & tunc volunt talem probationem admitti, & legitimam esse, etiam quod semiplenis probationibus simul iunctis fiat: & ita procedat text. in d. cap. laudabilem, & in d. cap. 2. & tradit gloss. in d. cap. si duo, & in d. cap. 2. ver. 7. Iura namque libertati magis fauent, quam seruituti, cap. fin. extra de re iudic. & est gloss. in d. cap. cum sunt. de reg. iur. lib. 6. in l. antepenult. ff. de manu. cum similib. ibidem deductis, vt de his tradit Roman. in singul. 632. & est de hoc gloss. notabilis in d. cap. præterea, extra de testibus, ex qua prædicta conciliatio & distinctio colligitur: Confessio, tamen coniugum & rumor viciniæ non sufficiunt, propterea quod non sunt de iis quæ sufficiunt, vt habetur in cap. super eo, extra de eo, qui cogn. consang. vxor. vt tradit Domin. à sancto Gemignano in d. cap. quorundam.

Omittendum etiam non est illud, quod ad hoc propositum tradit Bart. in l. fin. num. 45. ff. de in lit. iuran. dum querit, si statutum furti pœnam imponat, & de prædationis, iuxta æstimationem rei subtrahæ, an sit de furto & de prædatione criminaliter agatur, huiusmodi iuramentum sufficiat ad probandum æstimationem rei furto vel de prædatione subtrahæ? & inquit sufficere respondendum videri. per text. in l. cum furti, ff. de in litem iuran. Verum prædicto text. non obstante, contrarium verius arbitratur; & ratio est, quia in criminalibus probationes requiruntur luce meridiana clariores: sed hæc iuramento, quæ in locum seu defectum probationis deferuntur, in criminalibus locum non habent, vt ipse inquit tenuisse in l. 3. in princ. ff. de iureiuran. & in l. maritus, ff. de quest. Ergo? Fatetur tamen huiusmodi iuramentum, quod plenam probationem inducit in civilibus faciat fortasse iudicium sufficiens in criminalibus ac torturam. Et ideo Ioan. And. in c. 1. de for. comp. lib. 6. in nouell. & Bald. in l. C. de reb. cred. & in l. præscriptione. C. si contra ius, vel vti publicam, dixerunt quod si statuto fortasse caueatur, quod de iniuria illata quibusdam stetur iuramento offensi, huiusmodi statutum, propterea quod est contra ius commune, l. omnib. C. de testam. tantum modo locum habere quoad principale negotium, nõ autem quo ad iudicis intentionem fundandam illius iudicis, coram quo forensis

aliquis accusatur: vtputa quod ibi tantum fortiatur commissi delicti ratione. Et ideo cum l. si quando, loquatur quando ciuilitur iudicium intentatur, ad alium casum extendi non debet, cum illa dispositio exorbitans sit. Illud tamen hac in re animaduertendum est, Ang. & Rom. contra Bart. opinionem tenere, vt refert Alexan. in addit. ad Bart. Præterea Riminald. in l. cum qui, num. 2. & 4. ff. de iureiurando. in hac materia inquit notandum, iuramentum proprie non censeri probationem, sed releuationem potius ab onere probandi, vt ibi habetur, in versio. probandi necessitate, & est etiam tex. in l. sed & si possessori, §. fin. ff. de iureiuran. & voluit gl. quam ibi notat Bald. in cap. si quis, in tit. de inuestit. inter domin. & vasall. in oriat. & in cap. 1. extra de consuetud. recti feudi. sed releuari ab onere probandi, vt habetur in cap. 1. extra de confess. Vbi habetur illud, quod probari non potest, fieri posse: Merito negatiua non coarctata loco & tempore, quæ quidem probari non potest, l. Pantoni. ff. de acquiren. hered. posse tamen confessione fieri, d. cap. Subdit tamen id non esse sine non leui vilitate, propterea quod inquit Imola in d. rub. extra de probat. & Bald. in auth. sed nouo iure, C. si cert. pet. quod si statutum terminum adsignet ad probandum, elapso tamen eo termino posse confessione vel iuramento probari, propterea quod releuare dicuntur ab onere probandi. Nam statutum stricte intelligi potest, l. 3. §. hæc verba. ff. de negot. gest. Præterea quatenus pertinet ad testamentum, quod scilicet vi iuramenti si sit minori testium numero confectum, probari non possit, tradit Ruin. in consi. 9. nu. 12. vol. 3. Vbi etiam pariter verum non esse arbitratur, quod vi iuramenti testamentum probari possit, quod minori testium numero confectum sit, quam de iure vel statutorum dispositione requiratur, vt videtur inferri ex iis, quæ notat Imol. in d. c. cum contingat, in 6. memb. propterea quod contrarium probatur ex notatis à Bart. in l. si quis pro eo, in 7. memb. dum vult, quod vbi actus ex defectu solemnitatis probatoriæ nõ valet, non confirmetur, neq; conualidetur iuramento, ob id quod si illa solemnitas fauore publico inducta sit, cui nec pacto renunciari potest, nec iuramento, ius publicum ff. de pact. & l. nemo potest. ff. de leg. 1. Ad illud tamen animaduertendum esse ait, quod iuramentum super aliquo actu interpositum efficit, vt actus omni meliori modo valeat, d. l. cum pater, §. filius matrem, de quo supra loquuti sumus. Et ideo si ex defectu numeri testium testamentum non substineatur, si in eo apponatur iuramentum, subsistet saltem in vim codicillorum, & ideo expresse præsupponit Bart. quem alii omnes sequuntur testamentum etiam iuramento confirmatum, minori testium numero probari & confirmari non posse, & eandem opinionem sequitur etiam Butr. in d. c. cum contingat, in 7. memb. Et id non solum de testamento dicendum est, sed etiam de contractu, in quo maioritestiū numero ex vi statutorum opus esset, propterea quod etiam si iuramento confirmetur, tamen contractus quam testamentum minori testium numero accedente etiam iuramento probari non poterunt, vt dixit Abb. in d. c. cum contingat, col. pen. Vbi vult quod si ex forma statuti instrumentum non probet, nisi de eo duo notarii rogati sint; & contractus sit iuramento confirmatus, de eo tamen vnus tantum notarius rogatus sit, ex eo instrumentum contractum non probari, nec iuramentum,

Nec inquit distinguendum esse, an statutum fauorem publicum respiciat vel priuatum, propterea quod in vtroque casu idem dicendum esse videatur, ex quo iuramentum eo modo non probatur, & idem quoque inquit tenere Abb. in illa sua disputatione incipiente, statuto Senensi, & in vlt. cart. Plane si Imolæ opinio vera esset, sequeretur, vt statutum velius commune maiorem testium numerum requirere ad actum aliquem inducendum facile esset elusorium, videlicet per delationem & præstationem iuramenti contra ea que notantur in c. quamquã, de vsur. lib. 6. & in c. ciuitas, de sent. excom. lib. 6. Rationi autem Imolæ respondendo inquit, quod quatenus vult quod sicut iuramentum potest duobus testibus probari: pariter etiã dicatur permissa probatio contractus, cum ille contractus in consequentiam non veniat ad iuramentum, vt ipse præsupponit: imò contra iuramentum in consequentiam contractus, l. nõ dubium. C. delegib. Et ideo sicut contractus duobus testibus probari nõ potest, pariter etiam idem de iuramento dicendum fit, cum accessorie ad contractum veniat, vt notat Bal. in l. 1. vers. Quero, verum iuramentum. C. de inoffic. donat. Vbi vult, vt sublato principali, iuramentum quoque tollatur, cum veniat vt accessorium, vt adnotat gloss. in l. si patronus, §. fin. ff. de his, que in fraud. patron. vt ibidem latius proficitur Ruin. Et ideo dixit Hippol. Marfil. in consil. 33. num. 5. vol. 1. de iure communi iuramentum probationem non dici, vt voluit gloss. in l. cum indebito. ff. de probat. & iterum gloss. in cap. at si clerici. §. si vero, extra de iudic. & in cap. ad abolendam, extra de heret. & rursum gloss. in l. contra negantem. C. ad legem Aquiliam. & in §. quadrupli, in verb. duplicatur, Instit. de action. vt voluerunt text. & glossæ aliæ quamplures, quas deduxit Hippolyt. in rubr. extra de probat. col. 26. & ideo inquit, quod vbi in aliquo casu probatio necessaria est, & exigitur, nunquam de probatione quæ consistit in voluntate partis intelligendum esse, & de iuramento in specie tradit text. notabilis in dicta l. Lucius Titius. ff. de condit. & demonstration. quem text. ad hoc pro valde notabili adducit Bald. in l. hæc sententia, circa finem. C. de sentent. quæ sine certâ quantitate. & Ludouicus Roman. in rubric. colum. 5. versic. & vnum scias. ff. de arbitr. & Barbatia in cap. si constitit, in fin. colum. 3. extra de accusation. & Natta in clementin. sap. §. non sic, col. 29. de verbor. signific. & Ias. in l. si quando. num. 9. & 10. C. vnde vi. inquit inde inferre Salycet. probari ex text. iuncta gloss. primo iuramentum liquidam probationem non esse: & ideo vbiunq; à lege vel statuto in aliquo casu liquidam probatio requiritur, iuramento probare satis non esse. An autem iuramentum sit liquidam probatio, etiam quod non sit liquidam, & ideo non veniat appellatione legitimæ probationis, inquit de hoc extare gloss. singularem quæ notat dici non posse, per text. in dicta l. cum de indebito, in princ. in gloss. parua, in versic. legitimis. ff. de probat. & gloss. in dicto §. quadrupli, in verb. duplicatur, Instit. de action. & gl. in cap. statutum, §. cum vero, in vers. per proprium iuramentum, de rescript. lib. 6. & est optimus text. in l. fin. §. licentia, il secundo, vbi inquit Ias. dixisse, C. de iure deliber. & est etiam text. in cap. 2. extra de probat. & inquit in specie ponere Federic. Roman. in d. l. admonendi. ff. de iureiuran. Vbi ipse contrariam tenet, & male, vt inquit Ias. dixisse in d. §. licentia, il secundo, vbi etiam inquit Ias. tractasse. C. de iure deliber. & est text. in cap. 2. extra de probat. & inquit ponere in

specie Roman. in d. l. admonendi. ff. de iureiuran. & subdit Ias. ibidem, num. 10. Quæ nam autem dicantur legitimæ probationes, tradit gloss. in l. proprietatis, in versic. legitimis, C. de probation. Et ideo subdit concludere iuramentum, nec legitimam, nec liquidam probationem esse: Quinimo nec probationis speciem, sed releuationem quandam ab onere probandi, vt dixit gloss. in rubric. extra de iureiuran. & iterum gloss. in cap. si quis, in versic. absolendum, in tit. si de iuramento inter dominum & vasallum lis oriatur. & ibi Bald. notat. & late tradit Bald. in cap. 1. §. conuenticulam, in tit. de pace iurament. firman. & rursum Bald. in rubric. C. si certum petat. & in l. actor, C. de probation. & alibi sæpe, quod iuramentum proprie probatio non sit, est text. in l. si erit, §. dato. ibi, quare, & c. ff. de iureiuran. & id notant ibidem Salycet. & Ludouicus Roman. & Bald. in rubric. ff. de iureiuran. & est optimus de hoc text. in dicta l. sed si possessori, §. fin. ibi, perinde haberi ac si probatum esset. ff. de iureiuran. & facit etiam text. notabilis in cap. forus, circa medium, extra de verborum significationib. Vbi notat etiam Paulus Castrenf. inquit ibidem de hoc esse ext. & probari eam dici propriam probationem, quæ testibus fit, vel instrumentis: eam autem, quæ iuramento fit, proprie probationem non esse. Hanc eandem conclusionem, videlicet quod iuramentum sit legitima probatio, firmat iterum Ias. in d. l. sancimus, §. licentia, C. de iure deliberan. ex iis, quæ notantur ibi, iuncto, text. ibi, vel per sacramentum. licet contrarium voluerit gloss. in dicta l. cum de indebito, in princ. in versic. legitimis ff. de probation. & alia gloss. in dicto §. quadrupli, in verbo, duplicatur, Instit. de action. & in dicto cap. at si clerici, in princ. in verbo, legitima probatio, extra de iudic. & inquit ad hoc facere glossam magnam in l. proprietatis, in verbo, legitimis, C. de probationib. dum declarat, quæ nam legitimæ probationes dicantur; & de hac mentionem non facit. In contrarium tamen inquit esse text. in d. §. licentia, & in cap. 2. vbi notat Aret. in 2. notab. extra de probation. & alia gloss. in cap. statutum, §. cum vero, in versic. proprium iuramentum, de rescript. lib. 6. & Lud. in d. l. admonendi, ff. de iureiuran. Hanc tamen secundam & vltimam opinionem tenere satis difficile arbitratur, & ideo infert iuramentum proprie probationem non esse, sed releuationem quandam ab onere probandi, d. l. non erit. §. dato. ff. de iureiuran. & stantibus predictis subdit. Si ergo iuramentum non est species probationis, utiq; multo minus legitima probatio dici poterit, dicit de hoc esse cogitandum. Et rursum idem Ias. in l. eum qui. num. 3. ff. de iureiuran. pariter inquit notandum ex eo versic. in verbo, exonerare, secundum Baldum in dicta l. eum qui, iuramentum proprie probationem non esse, sed quandam, vt diximus, releuationem ab onere probandi, & idem etiam tenet Ias. in l. prator ait, la. 1. §. iurari, num. 7. ff. de iureiur. per illam dictionem, quasi, quæ impropriatatem de notat, vt dixit glo. in l. si cum dotem. §. fin. ff. sol. matr. & gloss. in l. dedi, in princ. ff. de cond. ob caus. & ita ponderat Bald. illi text. in rub. de iureiur. & facit optime text. in d. l. sed & si possessori, §. fin. & in l. perinde haberi, ac si probatum. ff. de iureiuran. & est text. in cap. forus, circa medium, vbi etiam ponderat Panormit. extra de verb. significat. per text. in d. l. eum qui. ff. de iureiur. Subdit tamen large & improprie iuramentum probationem dici posse, vt est gloss. notabilis in d. c. si quis, verb. absolendus, quam ibi notat Bald. in titulo si de inuest.

inuest. inter dom. & vasall. l. i. oriat. Præterea quod iuramentum proprie probatio non dicitur, est quædam additio Baldi in *cap. bonæ, col. 2. extra de electione.* & in *cap. 1. §. sacramentum, in tit. de consuetud. recti feud. & in rubric. C. de probat. col. 3. & in l. actor, C. eodem tit. & latius in dicto cap. 1. §. conuenticulam, in tit. de pace iuram. firm. dum late disputat quæstionem de mercatorib. Verum ob hanc Doctorum varietatem inquit Ias. cauendum esse, & refert fautores vtriusq; opinionis. Vnde limitant Ang. Rom. & Alex. in d. §. iurari, quod si via cuiuslibet probationi præclusa sit, iuramentum deferri non potest, per *tex. in l. contractib. §. ille. vbi Bald. C. de non numer. pecun. & Specul. & Ioan. Andr. in tit. de position. §. 4. versic. sed quid si aliqua, in tit. de dilapidat. §. fin. versic. item quia si datus sit terminus, & Bald. in c. fin. col. 9. extra de iureiur. & Paul. Castrensis in l. fin. ff. de feriis.* Verum cauendum esse subdit ibidem Ias. prædictos Doctores, qui dictum suum fundant in eo §. non recte illum *tex.* intelligere videri, propterea quod ibi verum non erat, viam probationibus præclusam fuisse, cum posset, elapso etiam biennio debitor opponere exceptionem non numeratæ pecuniæ assumendo onus probationis, vt voluit gloss. in *l. in contractib. in princ. C. de non num. pec.* Et ideo inquit veriore intellectionem ad illum §. illo. esse, quod post lapsum biennium creditor suam intentionem fundatam habet: & ideo iuramentum iure recusare potest, vt est *text. in d. c. 2. extra de probat. & ita dixit Bart. in d. §. illo, in vera lectura, qua communiter nõ habetur, & ad d. §. illo, addit etiam Bart. in l. manifeste.* Subdit tamen Ias. animaduertendum esse, an ad illum *tex.* dici possit illum §. duos casus ponere, vnum scilicet quando exceptio non numeratæ pecuniæ opponi non potest. Alius vero, si possit opponi, sed elapsum est tempus ad opponendum, in primo casu probat opinionem Angeli & recentiorum, in secundo not.*

15 Hæc autem conclusio, ¶ quod iuramentum probatio non sit, limitatur pluribus modis, & primo eam limitat Ias. in *l. 2. num. 31. ff. sol. matr.* Vbi periculum est in mora, & dubitatur ne interim debitor aufugiat, propterea quod regula est, vt ibi mora periculum afferre potest, à regulis recedamus, vt habetur in *l. de pupillo, §. si quis riuos, vbi tradit Bart. & alii notant. ff. de oper. noui nunciat. & in l. fin. ff. de feriis, & cap. fin. vbi gloss. extra de peniten. & remiss.* Et ideo quando est periculum fugæ, suspitio iuramento probari potest, & alias nõ tatis esset, vt dixit Innoc. in *cap. quoniam frequenter, in prin. in verbo, summam, extra de lit. contest.* videlicet capto deinde debitore debet debitis coniecturis suspicionem probare, alioquin relaxandus esset.

Secundo limitatur, vt inquit Ias. in *l. huiusmodi, §. fita, num. 11. ff. de legat. 1.* vbi tradit etiam Bart. quando tractatur de modico præiudicio debitoris, cui consulitur per liberatoriam actionem: Nam in iis, quæ sunt modici præiudicii, probatio per solum iuramentum admittitur, *l. thesaurus, cum similib. ff. ad exhiben. & tradit Bald. in l. dissoluta, ante fin. C. de condit. ex lege.* vbi inquit esse *tex.* notabilem disponentem, quod si creditor instrumentum non habet, iuret non habere, & instrumentum quietationis facit, & idem tenet Bald. in *l. fin. in fin. C. de eden. dum vult, quod amissio instrumenti iuramento probatur, si sit persona honesta & verosimilia deducat, vt quia domus fuerit illi combusta,*

& huiusmodi iuramentum ei prodesse, & nemini nocere; his namque concurrentibus probatur amissio instrumenti per iuramentum, *d. l. thesaurus, cum aliis supra à Ias. deductis.*

Tertio limitatur, quando quis ad exhibendum instrumentum tenetur tantummodo officio iudicis, vt est *tex. in d. l. fin. C. de fide instrum. vbi tradit etiam Cyn. in 2. opposit. & Bald. in d. l. fin.* Alioquin probanda est amissio instrumenti per legitimas probationes, prout etiam est amissio cuiuslibet alterius rei, *l. si quis ex argentiariis, §. penult. & fin. vbi etiam tradit Bart. & alii latius, ff. de edendo. Vbi dixit etiam Ias. & alibi tradit Alex. in d. §. si rã.*

Quarto loco limitatur per ea, quæ dixit Rimald. lenior in *consil. 240. num. 11. vol. 2.* dum loquens de donatione inquit, illam conclusionem procedere, quando donatio de qua ibi facta est ob præcedentia benemerita, quo casu sine dubio talis donatio, prout ex causa aduentitia non confertur, vt voluit gloss. & sequuntur Doct. in *l. si donatione, iuncta l. fin. C. de coll. & Bart. in l. 1. §. nec castrense, ff. de collat. bon.* Nec prædictis obstare arbitratur, quod merita non conferantur, nec probentur per verba in eadem donatione prolata, propterea quod ex quo interuenit iuramentum ipsius donationis, qui iuravit omnia & singula in ea donatione contenta, vera esse, eo iuramento benemerita probantur, vt inquit Bald. eleganter in *d. l. si donatione, argumeto auth. quod obtinet, C. de probat. & optime facit illud, quod notant Barr. & Imol. in d. c. cum contingat, extra de iureiur.* Quandoquidem licet alias per iuramentum appositum in contractu simulatio non tollatur, *l. 3. C. plus valere quod agitur, vt ibidem tradit gloss. quam sequitur Bald.* Attamen si fortasse iuramentum interueniat continens omnia & singula in instrumento contenta vera esse, & nullo modo contrafacere, tunc iuramentum excludit iurantem à simulationis exceptione, vt ibidem ipse latius prosequitur.

Quinto limitatur vbiunque à lege vel statuto liquida probatio requiratur, quandoquidem in eo casu probatio per iuramentum non sufficit, vt tradit Ioan. Baptist. Plot. in *l. si quando, per illum tex. iuncta gloss. ibidem, in versic. pat. facta, id est, liquido probata. & tradit Decius in rubr. extra de probat. col. 14. versic. secundo limitatur.*

Sexto limitatur hæc conclusio, vt dixit Ias. in *d. l. si quando, C. vnde vi. vbi cunq; in illis casibus in quibus iuramentum appellatione legitimæ probationis non continetur, vt dixit gloss. vt habetur in d. l. cum de indebito, ver. legitimis, ff. de probat. & tradit gloss. in d. §. quadrupli, in verbo, duplicatur, Instit. de act. vbi tradit etiam Ias. num. 40. in ver. in fin. gloss. in l. fin. §. licentia, vbi Ias. num. 2. in fin. C. de iure deliber.*

Septimo limitatur, retenta communi opinione nam ea stante, vt inquit Plotus in *d. l. si quando, C. vnde vi, iuramentum proprie probatio non dicitur, & per iuramentum quis probare non dicitur, sed releuari ab onere probandi, prout est communis opinio, vt inquit Gomefius in §. item si quis postulante, num. 4. in 1. notab. in fin. Instit. de action. & Hippolyt. Marsil. in rubr. C. de probation. col. 26. Et hanc opinionem inquit esse magis communem Marsil. eo in loco, & tradit Francisc. de Accolt. Aret. in capitulo secundo, in 12. notabil. extra de probationib. & hanc esse communem opinionem, dixit Decius in rubric. extra de probation. colum. 11. num. 10. versic. nunc aliud ad aliud du-*

bium. & Alexand. in l. licet Imperator, col. 1. ff. de legat. 1. per text. in dicta l. non erit. §. dato. ibi, quasi probatum. & ibi eam sequuntur Salycet. Roman. & recentiores. ff. de iureiuran. & in cap. 1. §. si quis, extra de mensuris. in fin. & in l. cum qui. ff. de iureiuran. & Capic. in decis. 91. in causa. in fin.

Octavo limitatur prædicta conclusio in omnibus illis casibus, in quibus de iure communi vel statutorum dispositione iuramentum pro plena probatione habetur, propterea quod in illis casibus probationis appellatione iuramentum quoque continetur: & ideo si statutum velit & disponat, ut iuramento credatur illius, qui damnum passus est: utique statutum illud de probatione loquens damni dati, vel de damno probato locum habet contra damnum dantem in ipsa damni probatione, quæ iuramento fit, ut dixit Decius in *d. rub. extra de probat. col. 13. in fin. versic. ex his bene infertur, in fin. ibi, & ideo similiter. & Aret. in d. cap. 2.* Ratio autem est, quia hæc videtur interpretatio passiva, quæ sane in omnibus legibus & statutis locum habet. *l. 1. §. lex Falcidia ff. ad l. Falcid. & Decius in d. col. 13.* Secus autem, quando esset contra Principem vel vniuersitatem, vel alium qui pro alterius delicto teneretur: quandoquidem in eo casu iuramentum pro probatione non habetur: & ideo si fortasse Princeps promiserit mercatoribus soluere omnem summam, quæ deprædata reperietur, in eo casu summa iuramento probari non posset, ut inquit Decius in *d. rub. extra de probat. col. 14. versic. prædicta conclusio vera est, in fin. & Bald. in cap. 1. §. conuenienculas. col. 11. versic. sed pone, quod dominus, in tit. de pace firman.*

Nono limitatur in illis casibus, in quibus iuramentum pro plena probatione haberetur, propterea quod probatio secundum subiectam materiam accipitur: & ideo si accidat, ut in materia de qua agitur, iuramentum pro plena probatione sufficiat, tunc pro probatione sufficit iuramentum, alias nequaquam, ut dixit Decius in *dicta rub. extra de probatione. col. 13. versic. ex his. & Bald. in l. peremptorias, col. fin. versic. & adde. C. sentent. rescind. non posse. & Bart. in tract. ad reprimend. in versic. summarie. colum. fin. & Bald. in dicta l. admonendi, col. penult. versic. quid autem si testat. ff. de iureiuran. & in l. id quod pauperibus, col. 4. versic. vndecimo quæro. C. de episcop. & cleric. Et ideo si testator mandat satisfieri omnibus probantibus esse creditores, satis esse si id probauerit quis per vnum testem & iuramentum delatum à iudice in illis casibus, in quibus alioquin iuramentum in supplementum deferri solet, ut inquit Decius in *dicta colum. 13. in fin. & Bald. in dicto versic. quid autem. & si in dubio probationis appellatione, de plena intelligatur, prout appellatione scripturæ, de publica intelligitur, ut inquit Afflict. in decis. 270. Deinde in alia. col. 2. num. 3.**

Decimo limitatur in casibus, in quibus probationes quæ necessario concludunt, per testes vel instrumenta fieri possunt, prout videtur regulariter permitti: Nam in eo casu non solum probatio vnius testis cum iuramento probat, sed etiam limitatur alia conclusio, de qua tradit Plotus in *d. l. si quando, num. 59. C. vnde vi. dum communiter cum aliis concludit, quod vbi per modum conditionis probatio à leg. statuto vel homine requiritur, ut puta si quispiam probauerit: nam licet in eo casu probationis appellatione iuramentum non comprehenda-*

tur, nec iurari possit, propterea quod illa conditio probationis pro forma substantiali adiecta esse videatur graui & necessaria, ita ut iuramentum in supplementum probationis deferri non possit, sed talis probatio perfecte impleri debeat, & præfertim cum per illam conditionem forma data dicatur, ut inquit Cotta in *lib. memorialium, versic. lex, quæ loquitur conditionaliter. & præfertim, quia in eo casu non sufficiunt præsumptiones à iure approbata, quæ alias idoneæ reputantur & legitimæ; & ratio est, quia vbi per modum conditionis probatio vera nominatur, concludens probatio non requiritur, & ideo iuramentum & præsumpta probatio nullo modo admittuntur. l. Lucius. vbi Dynus & Bart. per illum text. ff. de condit. & demonstrat. & tradit Bart. in l. aut Prætor. §. si iudex, in fin. ff. de re iudic. & Bald. in l. lex sententia, in fin. versic. quæro, de qua. C. de sentent. quæ sine certa quantitate. & in cap. quod ad consultationem, col. 3. de re iudic. & tradit Roman. in rubr. de arbitr. col. 7. & Bald. in l. in bone fidei, col. 6. versic. expedita est vndecima pars. vbi tradit etiam Salycet. col. penult. versic. quæro tertio. C. de reb. credit. & Alexand. in l. licet Imperator, & ias. in d. l. admonendi, col. 23. nu. 112. in fin. versic. vltimo, quando. ff. de iureiuran. vbi sequuntur alii recentiores. & est communis opinio, ut dixit Decius in *prædicta rubr. extra de probatione. col. 14. versic. tertio si sit mentio. & col. 16. versic. retenta prædicta. & versic. primo nisi. in fin.* Vbi habetur, quod quæuis hæc sit communis opinio, cum conditiones in forma specifica impleri debeat, nec sufficiant æquipollens. *l. qui heredi, in princ. & in l. Manius. ff. de condit. & demonstrat.* Attamen, ut supra dicebamus, licet dicatur illa conclusio non procedere in casibus, in quibus probationes quæ necessario concludant per testes vel instrumenta fieri possunt, prout regulariter accidit: quandoquidem tunc probatio prolata per modum conditionis non verificatur in iuramento, nec in iuris præsumptionibus: attamen quando sumus in casibus, in quibus veræ & concludentes probationes haberi non possunt: ut puta si dictum fuerit, si tibi constiterit, vel probaueris, Titium filium Sempronii fuisse, vel si probeatur Bertam adulterium commisisse, & tunc probationes sufficient, quæ à præsumptionibus deueniunt: & ideo limitatur supradicta communis opinio, ut voluit Decius in *d. rubr. de probatione. col. 17. versic. si tamen per text. in cap. Michael. & in cap. ex tua. extra de filiis presbyter. vbi tradit gloss. & Doct. in cap. laudabilem, extra de frigid. & malefic. & in l. C. de satisfactio. & in l. si tutor. C. de peric. tutor. & ita etiam hanc conclusionem limitat Felin. in *d. rub. extra de probat. col. 2. num. 3. versic. sed aduerte, quia ista. & versic. sed aduerte, quia pro. & sequitur Cotta in d. versic. lex. vbi refert Felin.***

Probare etiam iuramentum in duello tenuit Iulius Ferretus in *suo tract. de duello, num. 18. & fidem quoque præstitam sufficere ait; an vero iuramentum diebus feriatis in duello præstari possit, infra latius tractabitur.*

C A P. LXI.

Argumentum est in Summario.

S U M M A R I U M.

Absentia aduocati iuramento ipsius probatur.

VNdecimus casus est, † cum tractatur de absentia aduocati, ut dixit Hippol. Marfil. in *d. rub. de proba-*